

1982
KOVAS - MARCH
Nr. 3

KARYS

KARYS

1982
Nr. 3 (1580)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
ALFONSAS SAMUŠIS

Atskirus skyrius redaguoja:
S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BRONIUS BALČIUNAS
"Karinės Žinios"
Leidžia:
L.K.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Karo aviac. kpt. Romas Marcinkus, Londone 1961 m.	viršelis
Z. Raulinaitis — Lietuvių ir Jotvingių žygis į Voliniją	97
V. Nenortas — Sav.-kūr. Pranas Špakauskas pasakoja	100
E. Jasiūnas — Karo aviac. kpt. R. Marcinkaus likimas	105
A. Gustaitis — Lietuva pasaulio karinių uniformų knygoje	107
R. Vilkas — P. Dainiaus plaukiojimai laivu Utena	111
B. B. — Iš rusų karinių veiksmų	112
Pr. Karalius — Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės	116
K. Daugvydas — Savanorio užrašai	117
TREMTIES TRIMITAS	121
K. Čeputis — Šauliai budėkim!	121
A. Budreckas — V. Pūtvio nemarios idėjos	122
J. Švoba — Juozas Tamošiūnas	124
A. Budreckis — Donelaičio įrašai metrikų knygoj	127
KARINĖS ŽINIOS	135
KRONIKA	140

ASTOVOAI:

Baltimore — K. Česonis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Pr. Kovas
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas

ANGLIJOJE
"Dainora" — 14 Priory Road; Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walsgott St., North
Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$15.00, pusmečiui U.S. \$8.00, atskiro nr. U.S. \$1.75
Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207 Subscription \$15 per year (single copy \$1.75) Second class postage paid
at Brooklyn, N.Y. POSTMASTER: Send Address changes to KARYS, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 3 (1580)

KOVAS — MARCH

1982

LIETUVIŲ IR JOTVINGIŲ DIDYSIS ŽYGIS Į VOLINIJĄ 1208-9 METŲ ŽIEMĄ

Z. RAULINAITIS

Tų metų žiemą, talkinant jotvingiams, lietuviai suruošė didelį žygį į tolimas Volinijos sritis.

Kovoje su lenkais 1205 m. žuvus galingam Volinijos-Haličo valdovui Romanui Mstislavičiui, faktinai kontroliavusiam visą Rusiją, jo paliktos valstybės galia smuko. Galingiausias Rusioje po Romano liko Suzdaliao kunigaikštijos valdovas Vsevolodas. Būdamas užimtas vietiniais reikalais, stiprinti savo Suzdalį, į Kievo sostą jis pasodino Vsevolodą IV Olgovičių. Nei vienas iš jų nesuko sau per daug galvos tuo, kas dėjosi Volinijoje ir Haliče. Todėl ten kilo ilgos kovos dėl derlingų ir turtingų piet. Rusios žemių užvaldymo. Jas stengėsi užkariauti kaimynai lenkai ir vengrai, taip pat įvairūs Riurikaičių kunigaikščiai, o iš stepių užpuлдavo polovcai-kumanai. Atsirado gera proga jotvingiams ir lietuviams atsilyginti už Romano ankstesnius smarkius puldinėjimus į jotvingių Pripetės sritis ir Dainavą, o ypač už jo 1196 m. užpuolimą, smarkiai nuteriojusį Jotvą.¹

Šiam grobio žygiui, galima spėti, vadovavo Lietuvos valdovas Ringaudas.² Žygis buvo didelės apimties, pasiekęs Volinijos gilumą ir davęs atitinkamą atkirtį Volinijos rusinų kniaziams. Žygio metas 1208-1209 m. žiema. Kitais metų laikotarpiais keliai per Pripetės pelkes, net ir pačiame jos aukštupyje, buvę neįmanomi, ypač grįžtantiems su grobiu. Išėities bazė žygiui, pareikalavusiam stambių ano laiko jėgų, galėjo būti šiauriniame Narvio krante, jotvingių žemėje. Žygis, greičiausiai, ėjo tarp Narvio ir Supraslio aukštupių ir toliau vandenskira tarp Nemuno kairiųjų intakų ir Bugo dešiniųjų, pro vėlesnįjį Lietuvos Kamenecą ir seną Kobrino vietovę.

Lietuvių ir jotvingių jungtinė kariuomenė, perkirtusi patį Pripetės aukštupį ir pasukusį kiek

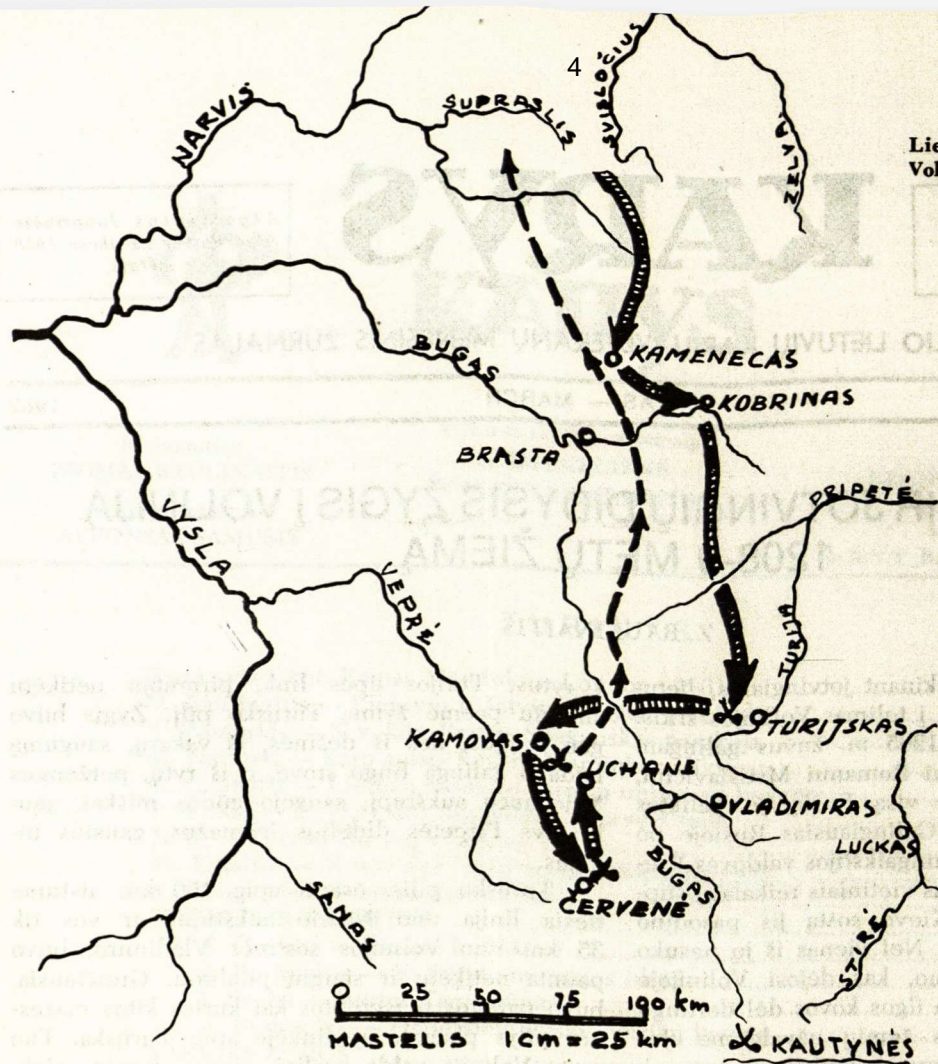
į rytus, Turiijos upės link, pirmuoju netikėtu smūgiu paėmė žymią Turijsko pilį. Žygis buvo gan saugus, nes iš dešinės, iš vakarų, saugumą laidavo galinga Bugo srovė, o iš rytų, peržengus Muchauco aukštupį, saugojo gūdūs miškai, gubiantys Pripetės didelius ir mažus, gausius intakus.

Turijsko pilis, esanti apie 150 km atstume tiesia linija nuo Narvio aukštupio ir vos tik 35 km nuo Volinijos sostinės Vladimiro, buvo paimta netikėtu ir staigiu puolimu. Greičiausiai, buvo paimtos ir išgrobtos kai kurios kitos mažesnės pilys plačioje apylinkėje apie Turijską. Tuo metu Voliniją valdė broliai, vienas, kunig. Aleksandras, užsidarė Vladimiro pilyje, o kitas, kunig. Vsevolodas — Červenėje. Jiedu ir nebandė pulti besiaučiančių krašte lietuvių ir jotvingių karių būrių.

Apgrobę ir apnaikinę sritį Bugo dešinėje, tarp Vladimiro ir Turijsko, lietuviai ir jotvingiai staiga persikėlė į Bugo kairįjį krantą. Galingą Vladimiro tvirtovę pulti buvo vengta, žygis buvo ne užkariavimo, bet grobio tikslu vykdomas. Be to, netikėtumo elementas jau buvo prarastas užpuolus Turijską.

Persikėlus į kairįjį Bugo krantą buvo saugiau nuo galimų rusinų trukdymų iš rytų, plėšiant ir naikinant vietoves tarp Bugo ir Veprės aukštupio. Ten kraštas buvo derlingas ir turtingas, todėl ir grobio būta apstu. Į pilių ėmimą daugiau nebuvo kreipta dėmesio. Apgrabus Komovo apylinkes (Komovas yra apie 80 km tiesia linija į vakarus nuo Turijsko), buvo staiga smogta tiesiai į pietus, į Červenę, esančią už 50-60 km. Voliniečiai, be abejo, tikėjosi smūgio į artimą Uchanę. Tačiau, lietuviai ją laikinai apėjo. Lie-

Lietuvių ir jotvingių žygis į
Voliniją 1208-9 m.

tuvių ir jotvingių kariuomenės puolimų krypčių kaitaliojimas, daromas netikėtumo taktiką naudojant, primena 1200 m. įvykdytą lietuvių puolimą išilgai Lovatės upės, Ilmenio ežero srityje. Tuo atveju, puolant Naliučą, kryptis tapo staiga pakeista 90 laipsnių į vakarus — Svinorto link. Atrodo, kad tokie puolimo krypčių staigūs kaitaliojimai buvo būdingi lietuvių raitelių taktikai. Greičiausia, iš lietuvių išmokę, jos laikėsi XIII a. ir XIV a. bėgyje kryžiuočiai, puldinėdami Lietuvą.

Netikėtas puolimo krypties pakeitimas Červenės link buvo labai sėkmingas. Červenės pilis tik per plauką nekrito. Vsevolodas tokio puolimo visiškai nesitikėjo. Lietuvių puolimas pasiekė Červenės pilies pačius vartus (... i bišasia ou vorot Červenskich...), tačiau, pilis atsilaikė.

Lietuviai ir jotvingiai, apsikrovę didžiuliu grobiu ir nepersekiojami, pasuko atgal. Pakeliui jie dar užkabino Uchanės pilį, kur susidūrė su voli-

niečių spėta suorganizuoti stambesne užtvara. Atrodo, kad Aleksandras sugebėjo atsiųsti Uchanėi pagalbą iš Vladimiro. Kronikininkas, tačiau, nusi-skundė, kad kautynėse prie Uchanės žuvo žymių voliniečių bajorų, jų tarpe bajoras Motiejus, Liubovos³ žentas ir Dobrogostas, išvykę į apsaugą. Matyti, jiedu vadovavo voliniečių užtvarami prie Uchanės.

Nors Uchanė nebuvo paimta, bet jos apylinkės buvo smarkiai apgrobtos ir “Vargas tada buvo Vladimiro žemei nuo lietuvių ir jotvingių kariavimo”, skundėsi metraštininkas (Ipat. II, 721).

Lietuvių ir jotvingių žygis pilnai pavyko ir baigėsi greitai ir saugiu pasitraukimu. Nuo Narvo aukštupio iki Červenės ir zigzago į Uchanę, lietuvių ir jotvingių kariuomenė tiesiomis linijomis atliko apie 370 km, žygio kelio gi būta nemažiau kaip 500 km. Tiesiai nuo Uchanės, atgal į savo bazę, galėjo būti dar apie 250-300 km kelio. Tokio masto karo žygis tais laikais trukdavo ne-

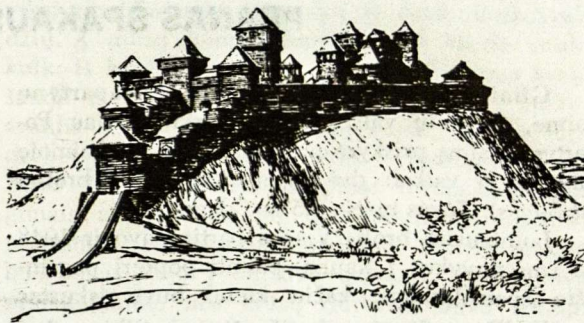
mažiau, kaip 2 savaites. Lietuvių raitelių galėjo būti apie 3,000, beveik tipingas skaičius tokio masto grobio žygiui.

isnasos:

1. Žiūr. Z. Raulinaitis, "Keturi Frontai", 1982 m. KARIC leidinys.

2. S. Daukantas klaidingai nukėlė tą žygį į 1211 m. ir lietuvių vadu paskyrė Algimantą, kuris tada, reikia manyti, buvo jau miręs. Tada Lietuvą valdė "galingas valdovas Ringaudas" (J. Einoras / S. Daukantas "Pasakojimai apie Veikalus Lietuvių Tautos Senovėje", Raštai, II t., 1970 m.).

3. Galimas dalykas, kad čia kalbama apie Liubovą, Vitbsko kunig. Vasilko Briačislavičiaus dukrą, ištekėjusią už Vladimiro d. kunig. Vsevolodo Jurevičiaus.

XII amžiaus Rusios pilis Liubeče

Panaudota literatūra sužymeta tekste ir išnašose.

Schemą braižė B. Balčiūnas

IŠ PAGELTUSIOS SPAUDOS PUSLAPIŲ, ARBA KAIP GYVENIME ISTORIJA KARTOJASI

Tenka prisiminti 1959 metus, kai Kuboje kilo revoliucija, kurios tikslas buvo pašalinti to meto Kubos diktatorių Batistą, o jo vietoje parinkti vyriausybę, kuri šalyje pastatytų demokratiją ir krašto gyventojai nebūtų žiauriai pagal diktatūros santvarką varžomi, bet galėtų naudotis laisvėmis.

Taip, bent iš šalies žiūrint, buvo galvojama ir laukiama, kada toji demokratija gyvenime pasirodys. To meto spaudoje buvo labai plačiai diskutuojama, kad visus tuos reikalus, kurie liečia valstybės santvarką, sutvarkys broliai Kastrai, prie kurių priklausė ir Če Guevara.

Tačiau, kaip to meto spauda pradėjo aiškinti, bėgyje dvejų metų paaikšėjo, kad apie jokią demokratiją negalėjo būti ir kalbos, o revoliucija buvo rengiama pastatyti komunistinę diktatūrą. Ir kai jau buvo viskas aišku, kad Kubos revoliucijos reikalus tvarko ne kas kitas, o NKVD, tai šio krašto vyriausybės narių tarpe atsirado, kurie visuomenę bandė raminti, kad, girdi, Kuba yra toks mažas kraštas, kad Amerikos tai tikrai neužkariaus. Taigi, Amerikos tai neužkariavo, bet kiek Amerikai ir kitiems kraštams yra sudarius pavojų, dargi iki karo grėsmės, šiandieną nereikia ir aiškinti.

Šiuo metu apie gresiantį pavojų Amerikos vyriausybė pilnai supranta.

Atsiranda nuomonių, kad be karo veiksmų, ypač El Salvadore, Hondure ir kitur nebus galima apsieiti. Taip tai tai, bet kas iš Amerikos pusės ten norės kariauti?

Kaip jau žinoma, bolševikai su savo propaganda prieš ginklavimasi ir karą yra taip pasaulio nuomonę pakrikdę, kad visi neramumai vyksta tik dėl Amerikos kaltės, kitaip tariant, jei ne Amerika, tai pasaulyje būtų ramybė, kurios taip trokšta SSR. Čia tenka paminėti, kad ir kuo toliau, tuo daugiau Amerikai atsiranda sunkumų; svarbiausia, kad ir Amerikos ištikimi sąjungininkai, nors ir pamažu, bet kažkaip nutolsta. Priežastis — tai vis nepakankamas pasitikėjimas, matant, kaip SSR vispusiškai veržiasi pirmyn, o čia ne tik kad reikiama nesipriešinama, bet dargi tas pats priešas yra techniškai ir ekonomiškai remiamas.

Taigi istorija kartojasi, kaip 1959 metais buvo Kuboje, taip dabar panašiai vyksta ir El Salvadore, kur taip pat diriguoja NKVD. Tik šiuo metu yra skirtumas toks, kad Amerikos vyriausybė jau pakankamai bolševikines užmačias įžiūri ir gana griežtai prieš jas pasisako, bet, kol kas tik pasisako... Gi vyriausybės narių tarpe atsiranda nuomonių, kad be karo veiksmų nebus įmanoma prieiti prie tvarkos. O apie karą šiandieną niekas ir nenori ne tik kalbėti, bet ir

girdėti.

Jei paimsime NATO, Vakarų Vokietija, tenka pastebėti, kuo toliau, tuo daugiau palaiko ryšius su SSR, pirmiausia, plačiai siekiant milijonus dolerių išvystytos prekybos. Toliau, paskutiniu metu labai plačiai yra aptariamas klausimas grąžinti vokiečius į Vokietiją.

Ekaterina II savo laiku tūkstančius vokiečių buvo pakvietusi ir apgyvendinusi prie Volgos upės. Dabar jų ten priskaitoma dešimtys tūkstančių ir dauguma jų pageidauja grįžti į Vokietiją. Na, o toliau, Vokietijos vyriausybė nenori santykių su SSR gadinti ir dėl to, kad čia iki rubežiaus yra tik keletas šimtų kilometrų, gi iki Amerikos, kur reikalui esant tektų šauktis pagalbos — keli tūkstančiai km.

Na, o jei paminėti bolševikų veržimasi pirmyn, tai be Lenkijos, kuri yra plačiai nagrinėjama šiuo metu dėka propagandos, tai raudonieji nevisai blogai įsitvirtino Grenlandijoje, kuri turi vispusiškai didelės reikšmės strateginiu atžvilgiu, ir savo žemėje reikalingų technikai metalų. O toliau, tai įsitvirtinimas Maltos saloje, apie kurią W. Churchillis savo laiku buvo išsireiškęs, kad kas valdys Maltos salą, tas valdys ir Viduržemio jūrą. Taigi, kaip atrodo, iš šalies žiūrint, paskutiniai pasaulio įvykiai.

Salietis

SAVANORIS-KŪRĖJAS IR KLAIPĖDOS KRAŠTO SUKILĖLIS

PRANAS ŠPAKAUSKAS PASAKOJA:

Gimiau 1899 m. lapkričio 12 d. Papartynų kaime, Sintautų valsč., Šakių apskr. (vėliau Papartynų kaimą priskyrė prie Šakių valsč.). Šeimoje buvome 6 vaikai: dvi seserys ir keturi broliai (aš 3-čias). Tėvas turėjo 1,5 ha "dvarą".

Jauniausias brolis Vincas partizanavo ir 1948 m. jam nuvykus į Kauną, paimti popierį pogrindžio spausdiniams, kažin kieno buvo įskustas ir NKVD areštuotas ir išvežtas į Sibirą, kur 1966 m. mirė.

Kaip savanoris, 1924 m. gavau 9 ha žemės iš Šakių dvaro (apie 1 km nuo Šakių miesto). Buvau pastatęs visus trobesius, bet trūkstant pinigų, 1928 m. išvykau melioracijos darbams į Šiaulių apskr. Padirbėjęs vienus metus, grįžau į namus ir, su banko pagalba, 1929 m. Šakių mieste nupirkau dviejų aukštų namą, kuriame įsteigiau "Savanorių klubą". Klubą laikiau du metus. Žmonai susirgus džiova, ir daktarams patarus, klubą pardaviau ir grįžau į kaimą — savo ūkelį. Po dviejų metų žmona mirė. 1940 metais (Lietuvą okupavus bolševikams) vedžiau antrą žmoną (vedybų apeigas atlikau slaptai).

1934 m. įsteigiau kepyklą "Švara", kurioje dirbo iki 10 tarnautojų. Prie kepyklos buvo maisto produktų krautuvėlė ir užkandinė.

1938 m. Vilniuje, Vokiečių gatvėje, įsteigiau maisto produktų krautuvę, kurioje dirbo vedėja ir pardavėja. Prie krautuvės buvo du kambariukai, kuriuose jos ir gyveno. Raudonajai lavai artėjant prie Lietuvos sienų, krautuvės vedėja pareiškė norą apleisti darbą ir vykti į savo gimtąjį kaimą, Alytaus apskr. Nuvykęs į Vilnių atsisakiau su vedėja ir likusias prekes pasiunčiau į Šakius.

(Toliau seka mūsų savanorio Prano Špakausko nepriklausomybės kovų meto išgyvenimų pynė. Kovų metu jis pasiekė vyr. pusk. laipsnį.)

PASIRENGIMAS VYKTI Į LIETUVOS KARIUOMENĘ

1918 m. gruodžio mėn. pabaigoje pasirodė miesteliuose ir kaimuose išlipinti atsišaukimai, raginantieji stoti savanoriais į Lietuvos kariuomenę. 1919 m. per Trijų Karalių šventę pas mane atvažiavo iš Vilkeliškių kaimo du draugai — Jonas Liūdžius ir Antanas Šukys. Mano kaimas ir Vilkeliškiai yra kaimynystėje. Mano tėviškėje

veik kas šeštadienį, arba sekmadienį, rinkdavosi kaimo jaunimas pasilinksinti — pasišokti. Pasi-kviesdavome kaimyną Joną Bakanevičių pagroti armonika (jis puikiai grodavo triele armonika). Jeigu kartais Jono B. nebūdavo namuose, tai jaunimas prasimanydavo kitus žaidimus, kaip tai — kur žiedas žydi ir kit., o vyresnio amžiaus vyrai lošdavo kortomis "aviną". Gavėnios ir Advento metu jaunimas rinkdavosi ir giedodavo šventas giesmes. Trijų Karalių pasilinksminime po kelių šokių, Jonas Liūdžius ir Antanas Šukys pradėjo sakyti prakalbas, ragindami vyrus stoti savanoriais į Lietuvos kariuomenę. Tą vakarą iš Papartynų kaimo užsirašėme eiti savanoriais į Lietuvos kariuomenę trys vyrai: aš (Pranas Špakauskas), Pranas Kaunas ir Jonas Bakanevičius (mūsų muzikantas). Kitą dieną prikalbinau dar du — Praną Bebrauską ir Praną Augaitį. 1919 m. sausio 22 d. išvykome į Sintautų miestelį susirinkimo punktan. Susirinkome 37 vyrai. Visi nuvykome į bažnyčią pamaldoms. Kunigas, kuris laikė pamaldas, pasakė labai gražų pamokslą, ragindamas ginti Lietuvą. Kunigo pavardės nebeprisimenu. Po pamaldų valsčiaus viršaitis Jonas Dėdinas pasakė atsisveikinimo kalbą, kuri ne vieną moterėlę ir mamytę pravirkdė, tuo tarpu merginos kiekvienam prisegė po rūtų šakelę, o kai kuriems ir kepures apkaišė. Susėdome į roges ir mosuodami kepurėmis, išvykome į Pilviškių geležinkelio stotį.

ANTRAJAME PĖSTININKŲ PULKE

1919 m. sausio 23 d. atvykome į A. Panemunės kareivines, kur buvo formuojama 2 pėst. pulko pirmoji kuopa. Kareivinės buvo šaltos — veik nekūrenamos. Atvykę radome apie 50 vyrų. Gulėdavome ant medinių narų. Kad būtų šilčiau, glausdavomės vienas prie kito, nes apklotas buvo tik savas paltukas, arba kailinaičiai, o pagalvėlės — kepurė.

Po kelių dienų gavome įsakymą (apie 7 val. vakaro) rikiuotis kieme prieš kareivines. Iš visų A. Panemunės kareivinių, išsirikiavome apie 160 vyrų. Atėjo kuopos vadas kpt. Butkus ir dar du karininkai. Mus visus suskirstė į 4 būrius. Būrių vadais, tuomet vadinamais būrininkais, viršila Endriūnaitis paskyrė gabesniuosius eilinius. Čia pat įdavė į rankas kiekvienam voikišką šautuvą (vadinamą berdanka) ir po 20 šo-

vinių, kuriuos liepė susipilti į kišenes. Kuopai davė du lengvus kulkosvaidžius ir kiekvienam po 40 šovinių audekliniuose diržuose. Taip mus apginklavus, liepė skubiai grįžti į kareivines ir atiduoti sandėlininkui savas dėžutes, arba maišelius, pasiimant tik marškinius ir rankšluosčius.

PIRMASIS ŽYGIS SU ŠAUTUVU RANKOSE

Po dviejų valandų (apie 9 val. naktį) įsakymas rikiuotis žygiui. Išsirikiavome prieš kareivines. Netoliese matėsi pora ar daugiau vežimų (vadinamų gurguolėmis). Pasigirdo kuopos vado komanda — lygiuok, ramiai, pirmais - antrais išsiskaičiuok, gretas dvejink ir žengte marš. Žygiavome visą naktį, su trumpomis pertraukomis poilsui. Žygis buvo labai varginantis, nes buvo atodrėkis. Nuo šlapio sniego greit permirko kaimiški — šventadieniški — pusbačiai ir pradėjo deginti ir graužti kojas. Aš ir keli draugai pradėjome atsilikti nuo voros. Kuopos vadas, pastebėjęs prijojo prie mūsų ir paklausė, kodėl mes atsilieiname. Paaškinome apie priežastį. Kuopos vadas įsakė mums sėsti į gurguoles. Švintant pasiekėme Prienų miestelį. Apsistojome vienoje didelėje salėje poilsui. Kitos dienos ankstų rytą pradėjome žygį Jiezno link.

ŽYGIS Į JIEZNĄ

Prižygiavus apie 1 km prie Jiezno, kuopos vadas kpt. Butkus kuopą išskleidė kautynių padėtin ir pradėjome Jiezno miestelio puolimą, kuriame buvo įsitvirtinę bolševikai. Apie 500 metrų prieš miestelį buvo lygi, atvira pieva su

keliais krūmokšniais. Artinantis į tą pievą bolševikai pradėjo mus apšaudyti iš sunk. kulkosvaidžių. Į mūsų kuopos kairį sparną šaudė sunk. kulk. iš kapinių nuo akmenų tvoros, antras kulk. šaudė iš bažnyčios bokšto, trečias sunk. kulkosvaidis šaudė iš trijų aukštų namo, iš kur šaudė ketvirtas sunk. kulkosvaidis — nebeprisimenu. Buvo duotas būriams įsakymas trumpais perbėgimais artėti miestelio link. Kairiajam sparnui priartėjus prie kapinių akmeninės tvoros, tuomet bolševikai išėjo į durtuvų ataką. Durtuvų kovą pralaimėjome, nes mūsų durtuvai buvo trumpi ir žiauriai surūdiję, o bolševikų durtuvai buvo daug ilgesni ir keturkampiai. Kodėl pralaimėjome durtuvų kovą? Tai buvo ne durtuvų ilgio priežastis, o dėlto, kad mums priartėjus prie kapinių tvoros, kairiajam sparnui vadovavęs karininkas pirmas pakėlė rankas ir rusiškai sušuko — draugai, pasiduodam! Prisimenu vėlesnes kalbas apie tai, kad tas karininkas atsirado mūsų kuopoje prieš pat žygį į Prienus ir mes jo veik nežinojom. Jo rankų pakėlimo pasėkoje buvo 24 kareiviai paimti į nelaisvę ir 18 vyrų žuvo durtuvų kautynėse. Jiezno puolimas truko nuo ankstaus ryto iki pavakario. Nepavykus paimti Jiezno miestelį, grįžome atgal į Prienus.

ANTRASIS JIEZNO PUOLIMAS

Po dviejų dienų gavome pastiprinimų ir Jiezno puolimą pradėjome iš Birštono pusės. Šį kartą turėjome 4 vokiečių patrankas ir apie puskuopį pėstininkų. Patrankos užėmė poziciją netoli Jiezno, prie plento, pušynėlyje. Kuopos vadui

Pilviškiai
1919 m.

kpt. Butkui įsakius pradėti puolimą, pastebėjau, kad šalia mano skyriaus atsirado 10 vokiečių kareivių, kurie, mums darant trumpus perbėgimus, ėjo stati priešo link, nors priešas šaudė į mus iš sunk. kulkosvaidžių. Vokiečių patrankos greit nutildė bolševikų sunk. kulkosvaidžių ugnį ir mums besiveržiant pirmyn, bolševikai kaip patrakę bėgo Trakų link.

Po bolševikų pabėgimo iš Jiezno, miestelyje darėme kratą, ar kartais nėra pasilikusių bolševikų kareivių. Viename name radau dar šiltus pusryčius pagamintus politrukui, tačiau maistą liesti bijojau, kad nebūtų užnuodytas, tik pasiėmiau politruko paliktą milinę ir brezentinį maišelį. Suradome, pirmojo Jiezno puolimo, vieną draugą, kuris pralaimėjus durtuvų kautynes, buvo pasislėpęs kluone šiauduose. Žmonės nurodė duobę — kapą mūsų žuvusių, pirmojo Jiezno puolimo, 18 draugų, o 24 savanoriai belaisviai, kartu su klebonu ir karininku (kuris pasidavė durtuvų kautynių metu) buvo išvežti nežinia kur. Kitą dieną, likusio kunigo vikaro dėka, visi žuvę savanoriai buvo palaidoti kapuose. Kun. vikaras atnašavo mišias ir pasakė labai gražų pamokslą. Po kelių dienų iš Jiezno-Stakliškių rajono buvome gražinti į Pakuonio miestelį poilsui.

POILSIS PAKUONYJE

Čia pakeitė mūsų berdankas į vokiškus ir rusiškus I Pasaulinio karo šautuvus. Džiaugėmės. Gavau kuopos vado įsakymą ir įgaliojimą vykti į kaimus ir supirkinėti kuopai maisto produktus. Buvo dar daug sniego. Važiavome nuo ūkininko prie ūkininko ne keliais, bet tiesiai per laukus. Vienoj vietoj pakilo zuikis; taip ir norėjosi išbandyti akį. Liepiau vežikui sustoti ir pakėlęs šautuvą, spustelėjau nuleidžiamąją šakelę. Kiškis krito. Turėjome laimikį. Pririnkome, pripirkome išduotais kvitais gana daug duonos, lašinių, dešrų, sviesto, bulvių, kvietinių miltų, kiaušinių. Sugrįžus su gėrybėmis, zuikį atidaviau šeiminei, kuri pagamino gerus pietus, net su samagono čierkute. Pietus valgėme: kuopos vadas karininkas Šimkus (buvęs kuopos vadas kpt. Butkus buvo paskirtas bataliono vadu), vienas karininkas (pavardės nebeatsimenu), viršila Andriūnaitis ir aš. Vėliau maistą pristatydavo valsčiaus viršaitis. Gal po pusantrų savaitės pradėjome gauti maistą iš Kauno — amerikonišką: baltą duoną, lašinius, silkes ir kit. Gavome vokišką aprangą: kepures, batus, kuprines, odinius diržus, šovinines ir kit. Taip apsimundiravę buvome panašūs į tikrus kareivius. O kokia buvo laimė, kad sandėlyje buvo tik vieni ilgais aulais batai (chro-

mo) ir jie teko man.

Vieną dieną pasišaukia mane kuopos vado pavaduotojas ir sako: "Josime pas vieną ūkininką, kurio du sūnūs turi ginklus ir palaiko ryšį su komunistais" (kaimo ir ūkininko pavardės nebeprisimenu). Nujojus apie tris km, pamiškėje radome ne ūkininką, bet grįtelninką, sūnų neradome. Matyt buvo pasitraukę į miškus pas raudonosius. Šis grįtelninkas turėjo dvi gražias dukras. Aš su viena iš jų įėjau į kitą namo galą (seklyčią) ir pamačiau labai didelę skrynią (kuparą); liepiau atrakinti. Mergaitė atrakino ir atidarius pamačiau pilną skrynią lašinių ir kumpių, kurie tačiau jau "vaikščiojo". Taip nieko nepesę grįžome į kuopą.

Čia pailsėję ir pasipildę iki 120 vyrų, ir gavę du lengvus ir vieną sunkųjį kulkosvaidį, išžygiavome Žiežmarių link.

STAKLIŠKIŲ BAŽNYTKAIMIO PUOLIMAS

Žvalgai pranešė, kad Stakliškėse besilaiką bolševikai. Neprižygiavus bažnytkaimio, kuopos vadas kar. Šimkus išskleidė kuopą puolimui. Mano būriui teko baras per pievą. Bedarant perbėgimus patekome į pievos slėnelį, kuriame buvo vandens iki kelių. Tuo laiku bolševikai pradėjo mus apšaudyti iš sunk. kulkosvaidžio, bet laimė — netaikliai. Kada pasiekėme bažnytkaimį, buvome taip permirkę, kad man teko atsisakyti ir mano chrominių batų. Šiame puolime žuvo vienas puskarininkis ir vienas eilinis buvo lengvai sužeistas. Išviję bolševikus, išsidžiovinome ir sekantį ankstų rytą išžygiavome Žaslių link.

ŽYGIS Į ŽASLIUS

Laimingai pasiekėme Žaslius (priešas buvo pasitraukęs be kovos) ir apsistojome poilsui ir persitvarkymui tolimesniam žygiui. Mano III būrys užėmė geležinkelio stotį, o kiti kuopos būriai užėmė pozicijas į žiemų pusę. Apie 300 metrų nuo stoties buvo graži smėlėta kalva, kur būrys išsikasė apkasus stačiom. Palikęs sargybą-žvalgus apkasuose, su būriu ilsėjomės stoties patalpose. Kitą dieną atėjo kuopos vadas kpt. Šimkus ir įsakė kuogreičiau užimti apkasus, nes turi žinių, jog greit puls bolševikai. Mūsų dešiniajame sparne buvo Panevėžio bataliono kuopa ir dvi patrankos. Po trumpo laiko bolševikai pradėjo puolimą, ypač smarkiai spaudė dešinę sparną, bet mūsų patrankos juos nuramino. Kautynėms kiek aprimus, atvyko mūsų lauko virtuvės ir pradėjo dalinti 2-rai kuopai maistą, tuo laiku bolševikai pradėjo vėl amarkų puolimą. Virtuvių vežėjai atsikabino arklus ir pabėgo. Virtuvės pateko bolševikams. Tuo

I pulką atvyksta
naujokai

metu, prie mano būrio buvo kuopos viršila, kuris paragino kareivius atsiimti virtuves, atsirado daugiau kaip pusė būrio savanorių, kurie durtuvų kautynėmis atsiėmė lauko virtuves, tik, žinoma, ne visą maistą.

Apie 4 val. po pietų pajutau, kad kažin kas ne tvarkoj su mano būriu, nes negalėjau susirišti (telefonu) su kuopos vadu. Nesuradęs nei viršilos, nei kuopos vado, nutariau pasižvalgyti nuo ūkininko trobesių (atstumas apie 150 metrų), kurie buvo į priekį nuo mūsų apkasų. Man besižvalgant, atėjo ūkininkas ir klausia, ar aš galėsiu atsilaikyti su savo būriu, nes nebetoli yra gana daug bolševikų. Tuo laiku bolševikai pradėjo tokį stiprų puolimą, kad aš kuo greičiausiai bėgau savo apkasų link. Čia sprogo vienas kitas sviedinys ir pamačiau du bolševikus statant sunk. kulkosvaidį, jau mūsų apkasų linijoje. Pagalvojau, Praneli, jau savo kudašių nebeišneši, bet mechčiau už ūkininko trobesių, o iš kitos pusės buvo nedidelis ežerėlis ir miškelis. Laimingai pasiekiau miškelį, o už jo, geras puskilometris, buvo dvarelis, kuriame suradau savo ir kitus vyrus.

Prieš bolševikų puolimą, kuopos vadas buvo įsakęs užimti kuo skubiausiai apkasus, tai mano būrio vyrai buvo palikę milines, katiliukus ir kita geležinkelio stotyje. Dabar mes likome be priemonių valgymui ir be apdangos nakvynėi. Ieškodamas dvaro patalpose nakvynės, negalėjau susikombinuoti kuo nors apsikloti. Viename kluono gale radau linų kelis kūlius. Vieną paleidau ir pasiklojau, o kitą paleidęs apsiklojau, bet jie greit nuo manęs nuslydo. Buvo šalta. Atsikeliu ir vaikštau, bėgioju ir vėl gulu. Vėl šalta. Ir taip iki ryto — gulk, kelk, gulk, kelk.

Atsikėlus, batalionas buvo grąžintas į senąsias, pirmąsias pozicijas (bolševikai kodėl tai pasitraukė).

Užėmus buvusius apkasus vietiniai žmonės pasakojo, kad bolševikai, susirinkę apie 80 užmuštų ir sužeistų, pabėgo. Šiame fronte bolševikų buvo virš divizijos. Mums buvo neaišku kodėl jie pasitraukė, juk mūsų buvo vos nepilnos trys kuopos. Čia buvo kažin kas neaišku. Užpakalyje mūsų atsirado vokiečių batalionas su keturiomis patrankomis. Nakties metu, man su savo trečiu būriu esant priekiniuose apkasuose, pamačiau kažką judant. Artėjo du šešėliai. Priartėjus apie 50 žingsnių, surikau rusiškai: "Rankas aukštytn!" Man atsakė lietuviškai: "Esame vokiečiai". Juos pasiunčiau pas kuopos vadą. Tie kareiviai kuopos vadui papasakojo, kad ryte bolševikai mus puls, o vokiečių artilerija šaudys į mūsų apkasus, nes bolševikai juos papirko už pusę milijono kerenskių. Kuopos vadas susirišo su bataliono vadu ir po trumpo laiko gavome įsakymą kuo skubiausiai ir kuo slapčiausiai trauktis Rumšiškių link. Pasiekus Rumšiškės, buvome apgyvendinti privačiuose butuose. Tai buvo paskutinė savaitė prieš Velykas.

Pirmą Velykų dieną kuopas nuvedė į bažnyčią pamaldoms. Kunigas pasakė labai gražų ir jautrų pamokslą apie tėvynę ir jos garbingą praeitį (kunigo pavardės nebeprisimenu). Tą dieną gavome pagerintus pietus. Buvo išmokėta pirmoji alga: kareiviams 10 markių, skyrininkams 12 markių, būrininkams 15 markių — mėnesiui. Mano būrio keli vyrukai, kažin kur susirado kortas ir pradėjo lošti "ačko" (21). Prikalbino ir mane. Man labai gerai sekėsi, tad po trumpo laiko, pas mane atsirado apie 400 markių.

Neturėjome marškinių pamainos (liko Žaslių geležinkelio stotyje), tai jautėmės ne labai atskratę "baltųjų gyvulėlių". Su draugu nutarėva juos išgyvendinti: nusivilkti ir iškratyti, o kurie nesiduos iškratomi, tuos su plyta užmušti. Tą operaciją pastebėjo mano šeimininko dvi gražios dukros — Onytė ir Rožytė. Jos paėmė mūsų apatinius, ir, po nekurių laiko, grąžino švarutėlius. Dėkojome malonioms dzūkaitėms.

GAUNAME KITĄ PAVADINIMĄ

Mūsų kuopą, ir dar kitus prie mūsų kuopos priskirtus dalinėlįs, pavadino Marijampolės Atskiru batalionu. Kuopoje, kurioje buvau būrininku, susirgo keli kareiviai ir aš pats, nežinia kuo, turėjau labai aukštą temperatūrą. Penkis kareivius ir mane išsiuntė A. Panemunėn, į ligoninę. Gydytoja moteris, tris kareivius ir mane paguldė į ligoninę, o du netaip labai sergančius pasiuntė į rinktinę kuopą. Po savaitės ir aš ten atsiradau, kaip nelabai pavojingai sergantis. Šioje sveikstančiųjų kuopoje suradau pažįstamą karininką Kyną. Jam nusiskundžiau, kad neturiu antros pamainos baltinių. Prašiau, kad paprašytų kuopos vadą, gal leistų porai dienų į tėviškę atsivežti baltinių. Gavau 4 dienas atostogų.

Parvažiavus į gimtąjį kaimą, prigužėjo daug kaimynų, o ypač daug mamų, kurių sūnūs buvo kariuomenėje. Klausinėjo apie viską ir prašė nuvežti bent po mažą siuntinėlių sūneliams. Negalėjau jų norų patenkinti, nes nežinojau kada sugrįšiu į Marijampolės Atskirą batalioną. Pakietėję paėmiau tik kariūnui Pečiukaičiui.

Būnant atostogose, atėjo kaimyno 15 metų sūnus Juozas Bebrauskas ir prašėsi, kad aš jį pasiimčiau su savim į kariuomenę. Sakau, Juozeli, juk tu esi dar jaunas ir mažas, tave nepriims. Be to, ar tėvas tave leidžia eiti į kariuomenę? Sako, ne, bet tu pakalbėk su juo, gal ir sutiks. Nuvykstu pas Juozuko tėvą su buteliuku (jis buvo mėgėjas). Kalbu apie Juozuką. Nieko nesako, bet po kelių stikliukų duoda sutikimą.

Sekančią dieną su Juozuku išvykome į Kاونą. Suradau kariūną Juozą Pečiukaičių, atidaviau siuntinėlių ir su globotiniu vykstu į A. Panemunę. Paprašiau kuopos vadą, mano globotinį Juozuką Bebrauską priimti į kariuomenę. Vadas sužinojęs jo amžių, netarpininkavo priimti į kariuomenę. Po dienos mane ir dar du kareivius grąžino į batalioną. Aš pasiėmiau ir Juozuką B. Nuvykus į Kaišiadorius, bataliono neradau. Vykome į Žaslius — ir čia nėra. Sužinojome, kad batalionas yra 6 km nuo Žaslių. Atvykęs į kuopą prisistačiau kuopos vadui, kartu pristačiau ir Juozuką

Bebrauską, kuris, sakiau, labai nori įstoti į kariuomenę, ginti Lietuvos laisvę. Kuopos vadas, sužinojęs jo amžių nenorėjo priimti, bet mums labai prašant, liepė kuopos raštininkui įrašyti jį į kuopos sąrašus.

APLEIDŽIAME ŽASLIŲ RAJONĄ

Žygiavome be didesnių priešų pasipriešinių, iki pasiekėme Kurlandiją. Čia prie Eglaitės turėjome didelius mūšius, kur buvo daug sužeistų ir užmuštų. Eglaitėje bestovint, gavome įsakymą trauktis iš Kurlandijos, netoli Daugpilio, į senus, 15 metų, vokiečių apkasus-bunkerius. Juose radome daug gyvačių. Šiaip taip susitvarkę, apsigyvenome. Po poros dienų gavome įsakymą vykti pirmyn prie upės (rodos Dauguva) ir neleisti bolševikams persikelti per upę į mūsų pusę. Vyko žiaurios kovos. Man prisvilo šovinio lizde tūtelė ir tik su vienu šampalu negalėjau išmušti. Ėjau pasiskolinti antrą šampalą. Maniau, kad su dviem tikrai išmušiu. Tik man pakilus, pajutau rankoje skausmą. Pasirodė daug kraujo. Gavau į ranką kulkelę, bet nepavojingą. Sanitaras perrišo ranką, o aš išmušęs tūtelę, stojau į besiginančių eiles. Apie 4 val. po pietų, mūsų Marijampolės Atskirą batalioną bolševikai pradėjo spausti iš kairiojo sparno. Pasirodo, vokiečiai, mums nepranešę, pasitraukė. Tuo pasinaudodami, bolševikai persikėlė per upę ir pradėjo sparninį puolimą. Gavome įsakymą trauktis. Atsitraukėme iki Obelių miestelio. *(Bus daugiau)*

Malonus p. Redaktorium,

gavome iš Anglijos vieno istoriko prašymą padėti jam, ieškančiam informacijų. Jeigu galima, į savo žurnalą malonėkite įdėti šį pranešimą:

Prašo žinių apie caro laikų aviaciją

Vienas britas, istorijos tyrinėtojas, kreipėsi į lietuvius, klausdamas, ar kas jam negalėtų suteikti žinių apie caro imperinę aviaciją, kur lėktuvais ar lėktuvų aptarnautojais buvę ir mobilizuotų lietuvių. Nori žinių apie veikusį virš Lietuvos lėktuvų eskadroną, gynusį Pabaltijį, kur ypač pasižymėjo E.K. Laman, numušęs daug vokiečių lėktuvų. Jei kas turėtų tuo klausimu žinių, siųsti adresu:

Mr. F.G. Dorber

154 Buxton Rd.

High Lane

Nr. Stockport

Cheshire SK6 8EA England

Ačių Redaktorium.

Su pagarba

kun. J. Prunskis

Amerikos Lietuvių Taryba

KARO AVIACIJOS KPT. ROMO MARCINKAUS LIKIMAS

E. JASIŪNAS

Lietuvos karo aviacijos kapitonas Romualdas Marcinkus nepr. Lietuvoje buvo labai populiarus asmuo. Jis buvo plačiai žinomas, kaip vienas iš geriausių Lietuvos futbolistų; vadovavo LFLS komandai ir Lietuvos futbolo rinktinei, apie 30 kartų dalyvavo tarptautinėse futbolo rungtynėse, gindamas Lietuvos vėliavą.

Tarnaudamas Lietuvos karo aviacijoje kapitono laipsniu, jis kartu buvo ir vienas iš parašiuotizmo sporto pirmūnų. Aviacijos švenčių metu jis dirgindavo kauniečių nervus, šokdamas iš didelių aukščių ir parašiotą atidarydamas tik netoli žemės.

1934 metų vasarą kpt. R. Marcinkus dalyvavo ANBO IV trejukės skridime aplink Europą. Kaip pamename, ta trejukė labai sėkmingai aplankė daugelį Europos sostinių, be jokios kliūties nuskridama 10,000 kilometrų.

Kilus II Pas. karui, R. Marcinkus nuvyko į Prancūziją ir buvo įstojęs į prancūzų karo aviaciją. Prancūzams prieš vokiečius kapituliavus, jis pateko į Š. Afriką, o iš ten į Angliją, kur įstojo savanoriu į Anglijos karo aviaciją (R.A.F.). Po apmokymo, skraidė naktinių naikintuvų eskadrilėje. Dienos metu puolant vokiečių karo laivų vilkstinę, 1942.II.12 jo lėktuvas buvo numuštas, o jis pats pateko į garsiąją Stammlager Luft 3 aviatorių belaisvių stovyklą Vokietijoje.

Toje stovykloje aviatoriai belaisviai buvo išsikasę slaptą požeminį tunelį, kuriuo 80 aviacijos karininkų, jų tarpe ir R. Marcinkus, bandė pabėgti į laisvę. Deja visi, išskyrus keturis, buvo anksčiau ar vėliau sugauti. Kadangi R. Marcinkus neblogai mokėjo vokiečių kalbą, jam buvo pasisekę pasiekti net Dancigo ar Rytprūsių apylinkes, kur viename miške jis buvo pagautas ir sušaudytas. Iš viso tada buvo sušaudyta 50 pabėgusių lakūnų. Jie buvo palaidoti Stalag Luft 3 kapinėse, kur karui pasibaigus jiems buvo pastatytas paminklas-mauzoliejus. Apie šį pagarsėjusį pabėgimą Penguin Books leidykla 1957 metais išleido knygą, pavadintą "The Great Escape" (Didysis Pabėgimas). Pagal šią knygą buvo suktas filmas, daugelio mūsų matytas TV ekrane.

Iš Anglijos Gynybos ministerijos, Aviacijos Istorijos skyriaus tarnautojo H. Wynn 1981.XII.2

buvo gautas atsakymas, liečiąs Pabaltijo valstybių lakūnus, II Pas. karo metu tarnavusius anglų karo aviacijoje (R.A.F.). Laiške pažymėta (vertimas į lietuvių kalbą):

"(...) Apgailestauju, kad ilgai neatsakiau į laišką, nes mano pasiteiravimas palietė Anglijos aviacijos personalo tvarkymo centrą, Imperatorišką karių kapų komisiją ir Viešųjų dokumentų įstaigą. Eskadrilės operacijų archyvų knyga, kurios aš buvau pareikalavęs iš Viešųjų Dokumentų įstaigos, atėjo tik dabar.

Apgailestauju turėdamas pranešti, kad iš pabaltiečių mums pasisekė tikrai nustatyti tik skraidymo vadus (Flight Lieutenants) Romą Marcinkų ir Endel Susi. (...)

Marcinkus tarnavo eskadrilėje Nr. 1, kuriai jis priklausė nuo 1941.V.4, kai ši buvo Redhill aviacijos bazėje su Hurricane II tipo lėktuvais ir veikė kaipo naktinių naikintuvų eskadrilė. Marcinkus buvo apmokytas No. 55 OTU (matomai, tai yra apmokymo bazės numeris. E.J.), Usworthe. Prieš tai jis tarnavo Lietuvos karo aviacijoje ir buvo savistoviai išskraidęs 1480 valandų.

1941.VII.1 eskadrilė Nr. 1, kurios pilotais buvo čekai, lenkai ir laisvieji prancūzai, persikėlė į Tangmere ir vėliau tais pačiais metais pradėjo naktinių įsiveržėlių (night intruders) patruliavimą virš Prancūzijos. Atsitiko 1942.II.12 dieninės operacijos metu, kai Romas Marcinkus (w.e.f. — with effective force), su vyresniškumu nuo 1941. XII.24 pakeltas į skraidymo karininkus, buvo pašautas. Aš pridedu 540/541 formų kopijas — įrašus į Operacijų archyvų knygą (Operations Record Book).

Jam esant jau belaisvių stovykloje, jis buvo pakeltas į skraidymo vadus su vyresniškumu nuo 1942.XII.24. Kaip žinome, jis buvo vienas iš 50 Anglijos aviacijos karininkų, sušaudytų po pabėgimo iš Stalag Luft III belaisvių stovyklos." (Toliau seka aprašymas apie estą Endel Susi. E.J.).

Ištraukos iš eskadrilės operacijų archyvų knygų įrašų. Vertimas į lietuvių kalbą:

"Eskadrilės Nr. 1 1942.II.12 "A" skridimas. (Išvardinami visi šeši skridime dalyvavę lakūnai su jų laipsniais ir lėktuvų numeriais. Marcinkus skrido su Hurricane BD. 949. E.J.). Operacija

vyko prieš vokiečių kovos laivus "Scharnhorst", "Gneisenau" ir "Prinz Eugen", ir jų palydovus.

11:40 val. eskadrilė buvo paruošta ir 13:37 val. šeši Hurikanai iš Tangmere aerodromo pakilo pasitikti dvylika Spitfire tipo lėktuvų, priklausių 129-ai eskadrilei, pakilusių iš Westhampnett aerodromo, ir turėjusių juos palydėti. Susitikimas įvyko 14:05 val. virš Hawkinge, 300 pėdų aukštyje. Kiekviena pora Hurikanų buvo lydima keturių Spitfire. Formuotė pasuko 100° kursu.

Po dešimties minučių skridimo, virš Doverio sąsiaurio (Lamanšo kanalo) vadas F/Lt. Raymond pranešė: "Taikynys priekyje". Keturi priešo laivai buvo pastebėti plaukią vienoje linijoje šiaurės rytų kryptimi. Kai mūsų lėktuvai pasuko į kairę puolimui, vedantis laivas iššovė dviejų spalvų signalą. Tada Hurikanai paliko šiuos laivus kairėje ir 2 ar 3 minutes tęsė skridimą, lydimi 129-os eskadrilės. Buvo pastebėti dar trys laivai, plaukią ta pačia š.r. kryptimi. Spėjama, kad šie laivai buvo naikintojai. Jie tuoj atidengė ugnį į mūsų lėktuvus. Tada Hurikanai, iš šalių dengiami atitinkamų 129-os eskadrilės lėktuvų, smigo puolimui. Puolimas buvo daromas 14:30 val. nuo Belgijos krantų pusės, šiaurės vakarų kryptimi. F/Lt. Raymond vadovaujami, smigdami jie palaipsniui nužemėjo iki 50 pėdų. Šeši Hurikanai skrido sekančioje formuotėje: Raudonoji grandis (centre): 36262 F/Lt. W. Raymond (N. Zelandija) ir P/O. E.S.G. Sweeting (be numerio); Geltonoji grandis (kairėje): P/O. K.M. Kuttelwascher (čekas, be numerio) ir P/O. G.R. Halbeard (192540); Baltoji grandis (dešinėje): P/O. R. Marcinkus (89580) (Lie-

tuva) ir 1375684 F/Sgt. Blair E.F.G. (P. Afrika). Hurikanams puolant laivai-naikintojai atidengė nepaprastai stiprią užtveriamą ugnį. Kiekviena dviejų lėktuvų grandis puolė grupę naikintojų, apšaudydama jų šonus, denius ir viršutinius statinius patrankėlių ugnimi. Pilotai užregistravo daug patikymų. Niekas daugiau nebematė Baltosios grandies. Buvo paskelbta, kad abu pilotai, P/O Marcinkus ir Sgt. Blair, buvo dingę. (Vėliau sužinota, kad P/O. Marcinkus pateko į nelaisvę). Keturi Hurikanai grįžo į Tangmere ir nutūpė 15:15 val."

Taip kalba Anglijos karo aviacijos dokumentai apie paskutinį kpt. R. Marcinkaus skridimą. Jis buvo vienintelis Lietuvos karo lakūnas, II Pas. karo metu tarnavęs R.A.F. Dėl dokumentacijos ateičiai, čia noriu išvardinti kai kuriuos spaudoje pastebėtus straipsnius, liečiančius kpt. R. Marcinkaus odisėją ir mirtį.

1. Vienas iš Daugelio (paskutinis R. Marcinkaus laiškas). "Karys", 1950 m. gruodis.

2. Penki Lemtingi Žingsniai. J. Lukoševičius. "Švyturys", 1967 m. Nr. 15, 16 ir 17 (ok. Lietuvoje).

3. Romualdas Marcinkus — "Uragano" pilotas. A. Kalnėnas. "Sparnai", 1970 m. Nr. 1 (ok. Lietuvoje).

4. Ilgas Kelias į Karą (R. Marcinkaus dienoraštis, Londone, Anglijoje, gyv. P. Varkalos nusiųstas J. Lukoševičiui ok. Lietuvoje ir ten paskelbtas). "Švyturys", 1973 m. Nr. 2 ir 3.

5. Dar apie lak. R. Marcinkų, APG "Karys", 1974 m. kovas.

BENAMIO SKUNDAS

Nors laisvę Viešpats dovanojo
Gėrybių taurę aš geriu,
Bet man tėvynė nuolat moja
Ir jos pamiršt aš negaliu.

Svajonu apie saulės rytą
Ir žydinčią vosilką tarp rugių,
Nepajuntu, kaip ašara iškrinta
Man einant svetimu keliu.

Man moja nendrės prie Šešupės
Ir vėversėlis čiulba virš laukų,
Girdžiu, kaip kūdikystės lingė supas
Ir žvilgsnis motinos akių.

Vaizduotėje matau gimtinių namą
Ir beržo šaką spaudžiu prie širdies,
O lūpos sielvarte sušunka — mama!
Ir pravirkstu be meilės, be vilties . . .

Ten bandą gano piemenėlis,
Skardendamas mažyčiu rageliu,
Stygas styguoja volungėlės
Bet jų išgirst aš negaliu.

Regiu, kaip Nemunėlio bangos
Ritmingai skuba viena po kitos,
Taip mano mintys nuolat lankos
Nuo pat saulėtekio aušros.

Prašyčiau pilką debesėlį,
Kad jis nuneštų ten mane,
Į mielą, brangią tėviškėlę
Nors pabuvot kartu su ja.

Aš išbučiuočiau žemę šventą,
Surinkčiau ašaras, kančias,
Ir jei likimo būtų lemta,
Ant laisvės aukuro padėčiau jas.

Gal sušlamėtų šimtametės girios,
O laisvės šauktų Nemuno krantai,
Nes balto žirgo okupantas bijos,
Kad nepabustų Lietuvos kariai.

Aš suklumpu prieš Visagalį
Ir ašarom karčiom maldauju Jį —
Žinau, Jis viską, viską gali —
Teparveda į laisvą tėviškę mane.

P. NEKROŠIUS

LIETUVA PASAULIO KARINIŲ UNIFORMŲ KNYGOJE

ALGIRDAS GUSTAITIS

Kada lietuvių kariniai vadovai įvedė savo kariuomenei uniformas?

Apie senąsias lietuvių kariuomenių uniformas ne daug turime rimtų duomenų.

Sunkoka uniformomis skirstyti, pav., Žalgirio laikų kariuomenę (1410 m.), o tada ji buvo pavyzdinga. Bene kruopščiausią straipsnį-studiją apie Lietuvos kariuomenę po 1569 metų parengė prof. generolas Stasys Dirmantas, paskelbtą "Tautos Praeitis" II tomo 3-4 knygoje, Čikaga, 1967 m. Toje studijoje, knygos 155-233 psl. duota daug vertingos medžiagos ir keliolika, kreidiniame popieriuje atspausdintų, iliustracijų.

Lietuvių raštijoje, nepriklausomybės laikais, ar po II Pasaulinio karo užsieniuose, įvairūs autoriai paskelbė tuo reikalu rašinių, straipsnių. Kas nors, kada nors viską sudėstęs krūvon turės gerą pagrindą rimtam darbui.

1980 metais knygų leidykla Charles Scribner's Sons, New Yorke, išleido 483 psl., didelio formato knygą su 1,600 iliustracijų. Tai vertimas iš vokiečių kalbos Richard Knötel ir Herbert Knötel, Jr. veikalų, kurio pirmoji versija buvo išspausdinta 1896 metais, panaudojus daug straipsnių vokiečių spaudoje. Šioji knyga yra išversta iš 1956 m. vokiškosios.

Įvade rašoma, kad Richard Knötel, vokiečių, surinkęs 3,000 knygų apie kariškas uniformas, tais reikalais ne tik pats rašė, bet suįdomino ir sūnų. Taip 1890 metais jis pradėjo spausdinti aštuoniolikos tomų "Uniformkunde".

Anglų kalba knygos pavadinimas yra "Uniforms of the World" (Pasaulio uniformos). Joje duodama uniformų aprašymai kariuomenių, karo laivyno ir aviacijos. Verstos knygos autoriais nurodomi Richard Knötel, Herbert Knötel Jr. ir Herbert Sieg. Knygos kaina trisdešimt dolerių.

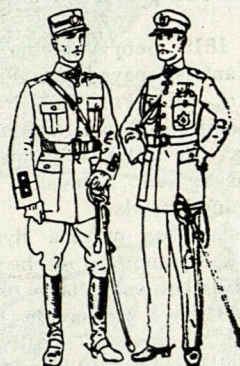
Mums įdomiausia, kaip ir kiek tenai rašoma apie Lietuvos ar lietuvių kariuomenes ir jų uniformas.

Atskiri skyreliai apie Lietuvą yra kariuomenių (The armies) skyriuje. 320 psl. skirtas Lietuvai (Lithuania). Pradedama tik nuo nepriklausomybės paskelbimo. Anksčiausia data nurodoma 1920 metai. Yra du brėžiniai: Lietuvos artilerijos karininko uniforma 1926 m. ir 1934 m. Lietuvos generalinio štabo karininko.

Jūrininkystės (The Navies) skyriuje nėra aprašo apie Lietuvos jūrines uniformas. Yra tačiau apie Latvijos ir Estijos. Kokias uniformas ir nuo kada turėjo senieji prūsų ar lietuvių jūrininkai? Dar turime gyvų buv. nepriklausomos Lietuvos jūrininkų, plaukiojusių Lietuvos karinės paskirties laivais. Labai gaila, Lietuva neturėjo savo karinio laivyno, nei vieno povandeninio laivo. Didžiausias karinis laivas buvo tik mokomasis karo laivas, pavadintas "Prezidentas Smetona". Tai iš Vokietijos nupirkta minų gaudytojas M-59, tebuvo

1926

1934

a

b

vos tik apie 600 tonų, ginkluotas dviem 105 mm pabūklais, vėliau pritaikytas ir minoms dėti. Sovietams okupavus Lietuvą jis nebuvo išplukdytas kitur ir bolševikai jo vardą pakeitė "Pirmūnu".

Turėta greitlaivių, daugumoje skirtų kontrabandininkams gaudyti. Tuose laivuose tarnavę lietuviai jūrininkai turėjo savo uniformas. Kodėl jos neminimos mūsų aptariamoje knygoje? Kiek buvo karinės paskirties laivų-laivukų po Lietuvos vėliava? Kokios buvo karininkų, jūrininkų uniformos? Kiek iš viso buvo lietuvių jūrininkų?

Pageidautina, kad būtų Lietuvos karinio laivyno jūrininkai apie tai surinktų ir paskelbtų išsamiausias žinias. Gal būv. "Prezidento Smetona" laivo vadas kpt. P.J. Labanauskas turėtų naudingų duomenų?

Lietuva minima aviacijos (The Air Forces) skyriuje, bet Lietuvai teduoda pusantros eilutės: "Lithuania. The same uniform was worn in the army, but the basic color was blue-black. The distinctive color was black" (478 psl.). Šiame skyriuje nėra Estijos, o Latvijai duota vos dvi su puse eilutės.

Kas nors iš būv. Lietuvos lakūnų turėtų parengti išsamų rašinį apie lietuvių lakūnų uniformas.

LIETUVIŲ KARIAI KITOSE VALSTYBĖSE

Lietuviškoms kariuomenės dalimis naudojosi būv. ar esantieji lietuvių okupantai. Aptariamoje knygoje tatai minima taip sujauktai, neteisingai, nuslėptai ir melagingai — net siaubas skaityti! Bet, iš dalies, dėl pačių lietuvių kaltės, dėl neturėjimo geros ar gerų knygų apie Lietuvos, lietuvių karines uniformas.

Lietuvių vardas minimas Vokietijos skyriuje. Vokietijos kariuomenės uniformoms skirta 119-254 psl. Nuslėptai minima, užsimenama ir apie lietuviškas kariuomenės dalis:

Pertvarkant Vokietijos kariuomenę 1808 m. turėta keturi pulkai, kurių antrasis buvo Rytinių Prūsų (East Prussian), uniformos spalva šviesiai mėlyna, sagos baltos (139 psl.). Uniforminei liemenei buvo pasiūlyta tamsiai mėlyna "lietuvaite" (a dark blue Litewka).

Net Brandenburgo pulkas vartojo raudonos spalvos "lietuvaiteis", red collars on their Litewkas (139 psl.). Brėžiniuose 138 ir 141 psl. parodyta kaip tos "lietuvaiteis" atrodė.

Tarp 1808 ir 1819 metų Vokietija turėjusi aštuonis pulkus, kurių antrasis pavadintas: Pirmuoju Vakarų Prūsijos pulku (1st West Prussian), trečias vadintas: Lietuvių (Lithuanian). Uniforma raudona, sagos geltonos (143 psl.). Buvo ir Antrasis Vakarų Prūsijos pulkas. 143 psl. parašyta, kad "lietuvaiteis" buvo šviesiai mėlynos. (A light-blue Litewka).

Įvairiuose puslapiuose minima Rytinės Prūsijos, Vakarinės Prūsijos kariuomenės. Jose, be abejonės, buvo daug lietuvių. Anais laikais vokiečiai jų okupuotą Prūsiją laikė "sava" ir net buvo pasisavinę Prūsijos vardą.

Metų bėgiuose "lietuvaičių" spalvos keitėsi, pasiuvimo būdai kito, kaip skaitome 156, 159 puslapiuose.

APIE LIETUVIŠKUS PULKUS PRŪSIJOJE

Ta proga nuo savęs noriu paminėti kai ką apie lietuviškus pulkus buv. Prūsijoje.

XVIII a. Vokietijos valdovai, sakysime, Fridrichas Didysis reikalavo, kad jo kariuomenės karininkai svarbesnius įvykius karo žygiuose atžymėtų žemėlapiuose ar atskirai nubraižytų. Tais laikais didžiama karininkų buvo aukštos kilmės, gerai išsilavinę, todėl įstengė keblų pageidavimą vykdyti. Dar nežinoma, kiek tokių braižinių ar žemėlapių buvo padaryta ar išliko. Leitenantas Schultz 1790 metais nubraižė įdomų žemėlapi 1:300.000 mastelio. Jisai buvo su bosniakų kavalerijos pulku, kuriame daug karių buvo iš Bosnijos, Ukrainos, Balkanų. Tasai bosniakų pulkas stovėjo Mažojoje Lietuvoje, kurią ltn. Schultz vadina, tiesiog, Lietuva. Į rytus nuo Lietuvos (t.y. Mažosios Lietuvos) buvusi Lenkija (dabar sakytume: Lietuva). Žemėlapis 62x52 cm dydžio. Manytina, bosniakų pulke buvo ir lietuvių. Gal kas nors suras, paskelbs to pulko karių sąrašą, pilną istoriją.

Pirmojo lietuviško dragūnų pulko užuomazga Prūsijoje (Mažojoje Lietuvoje) pradėta 1717 m., kai Saksonijos ir Lietuvos-Lenkijos karalius Augustas II perleido Prūsijos karaliui 780 raitelių. Taip staiga "įsigytas" pulkas, dainuodamas, atvyko į Prūsiją ir 1718 m. įsikūrė Įsrutyje. Paskiros pulko dalys pasklido Stalupėnuose, Ragainėje, Pilkalnyje, Tilžėje. Netrukus pradėta kviesti, šaukti vietinius prūsus-lietuvius stoti į dragūnus, kurie senose lietuvių dainose vadinami baltaisiais dragūnais. Pulkas netrukus pradėtas vadinti lietuviškuoju. Jame buvo tiek daug prūsų-lietuvių, nemokančių vokiškai, kad vokiečiai karininkai turėdavo išmokyti lietuviškai. Ne tik pasikalbėjimai, bet ir įsakymai būdavę duodami lietuviškai. 1808 m. pulkas buvo pavadintas Lietuvių Dragūnų Trečiuoju Pulku, 1860 m. pavadintas Prūsijos Lietuvių Dragūnų Pirmuoju Pulku. Pavadinimai keičiami, bet vistiek išlieka lietuviškas vardas. Pulkas dalyvavo daugelyje žygių, kautynių, laimėjimų ir yra vertas atskiros knygos. 1813 m. pulko kariai kovėsi prieš Napoleono kariuomenę,

dėvėdami "lietuvaiteis".

Vokietijai pralaimėjus I Pasaulinį karą šis lietuvių pulkas buvo išskirstytas-išardytas 1919 metais. Nelaukta garbingo pulko pabaigai atžymėti jame buvę kariai parengė atsisveikinimo piešinį. Tenai, už narsaus lietuvių raitelio, matyti Tilžė su tekančiu Nemunu. Apačioje įrašytos kai kurios pulko kautynių, žygių vietovės.

Vokietijoje buvo ir daugiau lietuviškų pulkų, įskaitytinai artilerijos.

Prūsijos lietuviai, pajutę Vokietijos pralaimėjimą ir lietuviškų pulkų naikinimus, stengėsi organizuoti savą kariuomenę Prūsijoje. Lietuvių buvo įvairiuose Vokietijos kariuomenės daliniuose, įskaitytinai rinktinę Karališkąją Gvardiją Berlyne ir kitur. Prūsijos lietuviai norėjo sudaryti bent vieną tikrai lietuvišką pulką. Nesunku numanyti, kad tada jie gal manė prisijungti prie Lietuvos.

1918-1919 metais Prūsijos lietuviai paskleidė atsišaukimus, kviečiančius stoti į organizuojamą lietuvišką kariuomenę ir juos įstengė iškabinti net kai kuriose Prūsijos kareivinėse, aišku, su vokiečių karinės vadovybės pritarimu. To lietuviško Prūsijos pulko organizatoriai buvo pagarbūs lietuviai — Simonaitis, Vanagaitis, dr. Didžys ir kiti.

Tuo laiku Vokietijos kariuomenėje vyko sąmyšis, pabirimas. Tik todėl buvo įmanoma lietuviams siekti ir savų tikslų.

Gražus sumanymas nepavyko. Manau, svarbiausia dėl bepradedančios prisikelti ir vos nepriklausomybės spinduliuose atbundančios Lietuvos nepakankamo apskrumo, politinio bailumo. Nepriklausomos Lietuvos vyriausybė nesirūpino kilniomis lietuvių pastangomis. Vėliau, politikai pakrypus Lietuvos nenaudai, vos įstengė atgauti mažą dalį buv. prūsų žemių, Klaipėdos kraštą, be reikalo įsivėlusį į painias autonomijos rezgynes.

Gaila, neturiu atsišaukimų, platintų vokiškose kareivinėse, raginusių stoti į lietuvišką prūsų pulką. Bet Tauragėje atspausdino ir Prūsijoje platino atsišaukimus, jau prislėgtus neviltes, neryžtingumo:

"Kas su Mažąja Lietuva bus, tai ne mes lietuviai ir nei vokiečiai neatsvers, bet vien taikos konferencija.

Kas pagelbės Lietuvą nuo bolševizmo išliuosuoti, tas gaus Lietuvoje gerą valdininko vietą, arba jis galės kuo pigiausiai Lietuvoje žemės nusipirkti, o kas 6 metus tarna, gaus žemės visai veltui. Tą jums pažada Lietuvos valdžia.

Dėl to dar kartą: Atvykite kuo greičiausiai, o imkite savo brolius ir draugus į Tauragę drauge.

Tėvynė Jūsų laukia".

Tuo laiku vokiečių kariuomenės buvo ir Tauragėje, todėl Prūsijos lietuvių karinis vienetas vadintas žemaičių batalionu. Pirmuoju jo vadu buvo ats. generolas Jurgis Kubilius.

Vėliau tas batalionas buvo išsklaidytas. Visgi iš

Prūsų (lietuvių) dragūnų 1-mojo pulko leidinio piešinys. Tolumoje matyti Tilžės tiltas per Nemuną ir Tilžės bokštai. Apačioje įrašytos pulko kautynių vietovės.

Prūsijos sulaukta apie 300 savanorių, įskaitant 29 puskarininkius.

Grįžkime prie mūsų aptariamų knygų.

LIETUVIŲ PULKAS LENKIJOJE

Knygoje "Uniforms of the World" Lenkijos kariuomenės uniformoms skirti 341-353 psl. Pradedama nuo 1683 m. Rašoma, 1775 metais, tarp kitų pulkų, buvo ir Lietuvių pulkas (Lithuanian Lifeguard Grenadier Regiment). Jų švarkai raudoni, rankogaliai tamsiai mėlyni, kelnės baltos, sagos geltonos (344 psl.).

Manytina, Lenkijoje buvo daugiau lietuviškų pulkų. Viduramžiais ir vėliau. Gaila, apie tai lietuviai neturi reikiamų duomenų. Plati dirva mūsų jauniems istorikams.

LIETUVIŲ PULKAI RUSIJOJE

Rusijos kariuomenei skiriama 370-398 psl. Sovietų Sąjungos kariuomenei tikrai vienas — 399 puslapis.

Rašoma, kad 1914 metais, tarp kitų pulkų, buvo ir Lietuvių pulkas (Lifeguard Regiment of Lithuania). To pulko uniforma: geltona, su tamsiai žaliais pagražinimais (yellow, dark green piping), rankogaliai geltoni (376 psl.).

383 psl. minimas Livonijos pulkas, Mintaujos pulkas. 384 psl. Rygos pulkas, Suomijos pulkas. 387 psl. Gudijos (White Russia) pulkas. 388 psl. Gardino pulkas.

1812 metais, tarp kitų, išvardintas ir Lietuvių pulkas (Lithuanian). Uniforma: mėlyna, tamsiai raudonos spalvos atlapai, baltos sagos, baltos kepurės (sides of lancer cap). (390 psl.)

Nedaug turime paskelbtų atsiminimų, kaip lietuviai jautėsi rusų kariuomenėje. Pasiskaitykime iš Stasio Butkaus knygos "Vyrai Gedimino kalne", išleistos Vokietijoje, Memmingen, 1957 metais. Skyrelis užvardintas:

"SKAIČIUOJAMĖS LIETUVIŠKAI

Susirinkimų nuotaikos užkrėtė ir mus, jaunuosius

kareivius. Mes, jaunikliai, buvome batalionų kūrimo šalininkai. Kartą mums parūpo patirti, kaip skambėtų kalba karių rikiuotėje. Nutarta ir padaryta. Pietų į virtuvę kuopą vesdavo tik puskarininkiai. Surikus pietų, mes, lietuviai, pirmieji išbėgome (mat, jau pasirengę), atsistojome dešiniajame sparne, pirmoj eilėj, ir laukiame. Puskarininkis sukomanduoja: "Paeiliui išsiskaičiuoti!" ir mes pradėdame lietuviškai skaičiuoti: viens, du trys ir t.t. iki dešimt. Baigus lietuviams, skaičiavimas nutrūksta — ruskeliai tyli. Puskarininkis rėkia: "Palikt! Iš naujo!" Vėl pradėdame lietuviškai, tačiau aš, stovėdamas iš lietuvių paskutinis, į rusų atsisukęs, surikau rusiškai "dešimt!", o šis pagriebia rusiškai vienuoliktas, ir šį kartą kuopa gerai išsiskaičiuoja. Kuopa pasijudina virtuvės link. Tą pusdienį rusai tik ir kalbėjo apie "prakeiktų lietuvių" užsipyrimą skaičiuotis savo kalba. Mes buvome patenkinti, ir lietuvių kalba gerai skambėjo rikiuotėje". (34 psl.).

Dabar komunistiniai rusai lietuvius karius išbarsto ko plačiausiai ir net "lietuviškoje divizijoje" neleidę lietuviškai kalbėtis ar duoti komandas. Be lietuviškos kalbos negali būti lietuviškos kariuomenės.

Vėl grįžtame prie knygos "Uniforms of the World". Jos pabaigoje, paaiškinimuose apie "lietuvaiteį" skaitome: "Litewka (Germany). Undress coat cut like a tunic with medium-length skirts, double-or single-breasted" (482 psl.).

Netikslus knygos pavadinimas. Rašoma vien apie Europos valstybių karines uniformas, pridėta tik JAV-bės, kurių kariuomenei (army) skiriama 434-442 psl. Atskirai yra apie JAV laivyno ir aviacijos uniformas.

Dainų knygelė skirta 2-am artilerijos lietuvių pulkui. Dainos vokiškos.

**PRISIMENAME PRIEŠ TREJUS METUS
(1979.III.3) MIRUSĮ SAVANORI-KURĖJĄ
MAJORĄ JONĄ BAGDONAVIČIŲ**

Laikas niekad neišdildys skausmo, kurį jaučiame Tavęs netekę, ir Tavo svajonės — laisvos ir nepriklausomos Lietuvos gyvenimo, už kurį Tu kovojai.

Tavęs neužmiršta visada:

*žmona Vacė, svainio šeima, giminės,
draugai ir pažįstami.*

W. Paluk ir šeima

“Stasio Butkaus” šaulių kuopos šauliui Broniui Tatarūnui, žmonai Stasei, sūnams Henriku ir Kęstučiui, dukrai Zuzanai Skiotienei su šeimomis, jų sūnui ir broliui

Sibiro kankiniui

A.A. VYTAUTUI-JONUI TATARŪNUI

Lietuvoje mirus, reiškiamo nuoširdžiausią užuojautą

*“Stasio Butkaus” šaulių kuopos valdyba ir
sesės ir broliai šauliai*

L.K.V.S. “Ramovės” Waterburio sk. nariui

A.A. Itn. EDMUNDUI VAITKUI-VAITKEVIČIUI

mirus, jo žmonai Irenai, dukrai Gintrai, sūnui Vytui ir artimiesiems reiškiamo nuoširdžią užuojautą

L.K.V.S. “Ramovės” Waterburio skyrius

PLAUKIOJIMAI LAIVU UTENA

Atsiminimai

(Iš R. Vilko Jūrininkystės Archyvo)

Rašo: PRANAS DAINIUS

Su laivu "Utena" plaukiojau tarp Liepojos ir Trälleborg (Švedija). Tai buvo labai trumpa 24 valandų kelionė. Atrodo, kad ten nemažai maisto produktų pervežėme, bet jau buvo nesaugu ir rizikinga. Vokiečiai mus sulaikė pirmą kartą su tuščiu laivu grįžtant iš Švedijos, kada lėktuvas užmetė ant denio pranešimą su nurodytu kursu plaukti į Pillau uostą. Ten tuoj prisistatė vienas karininkas ir du ginkluoti kareiviai, kaip sargyba ir pranešė, kad nei vienas negalim pasitraukti iš vietos. Apklausinėjo tiktai kapitoną ir šturmanus. Ten išlaikė apie 4 dienas, paleido, ir mums atrodė, kad viskas bus gerai. Bet ateitis parodė ką kitą. Vokiečiai jau įtarė, kad tie produktai ėjo ne švedams, bet anglams, nors dokumentai buvo sudaryti dėl švedų. Kapitonas susišaukęs mums visiems paaiškino tą reikalą, kad žinotume ką sakyti, jei tektų būti pašauktiem apklausinėjimui. Kapitono buvo įsakyta, kad per daug į klausimus neįsileisti, sakyti nieko nežinant, tad jie per daug ir neklausinės.

Po kurio laiko, savaitės ar daugiau, mat mūsų plaukiojimas tuo laiku buvo lyg tai kontrabanda, daugiausiai naktį, be šviesų. Na, ir vieną naktį beplaukiant link Švedijos, dekmanas (denio vyras — matrosas, R.V.) sako; aš tuo laiku buvau kūrykloje, už kokių 100 metrų, ogi prožektorius tiesiog signalizuoja "Full stop". Pasirodo, povandeninis laivas iškilo, liepė sustoti, užkėlė 6 vyrus su automatais, tuojau du užlipo ant komandos tiltelio ir pakeitė laivo kursą. Man tai buvo labai keista, kaip išgirdau telegrafą mašinų skyriuje suskambėjus ir mašina sustojo, tai mano didžiausias rūpestis buvo, kur dėti tą garą, nes tokiu atveju, garas prasimuša per atsargos vožtuvą ir kriokia nežmoniškai, tokiu atveju sunku to išvengti, bet tai tik trumpam laikui. Vėl mus nusivarė į Swinemündę ir išlaikė ten virš dviejų savaičių ir klausinėjo tada visus ir grasino, kad kitą kartą jie su mumis nesipeckios, o paleis torpedą ir mūsų visas "schwarze Market bus finish".

Kaip mes grįžome į Liepoją, aš pasiliosavau, nors algą pakėlė ir gerą gyvybės draudimą

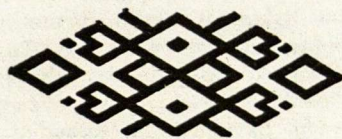
įvedė, bet jau manęs ten netraukė, man gyvybė buvo brangesnė už viską. Prisimenu, tuo laiku buvusį kapitoną Domeiką, kuris mums įvedė tą gyvybės draudimą; girdi mūsų tėvai gaus daug pinigų, jei jums teks per nelaimę pražūti. (Ne kpt. Z. Domeika, bet Lietuvos Baltijos Lloydo akcinė bendrovė davė apdraudą įguloms. Domeika buvo tiktai bendrovės tarnautojas, R.V.). Aš ir pasakiau, koks bus mums malonumas atsidurti jūros dugne, kad tėvai gautų daug pinigų. Jau manęs po kelių tokių pamokų grįžti atgal į jūrą netraukė.

Tuo laiku laivo "Utena" kapitonas buvo Dulevičius, toks mažo ūgio senukas, bet atrodė prityręs jūros vilkas, jis buvo visų mylimas senukas. Pirmas šturmanas buvo Serafinas, o antras šturmanas norvegas, kurio pavardės nebeprisimenu.*

Pirmas inžinierius buvo latvis Dzenis, kitų įgulos narių pavardžių neprisimenu, išskyrus tų, su kuriais daugiau sugyvendavome draugiškai. Prisimenu Vitą Rukuižą, buv. miškų departamento direktoriaus sūnų, puikus ir draugiškas vyrukas, ruošėsi į navigacijos mokyklą ir dabar atlikinėjo plaukiojimo stažą.

* 2-ras šturmanas buvo norvegas Friz Dietjen, tas pats, kuris buvo laive "Kaunas", kada jis buvo torpeduotas Šiaurės jūroje. — R. Vilkas.

Pranas Dainius kilimo iš Jurbarko. Plaukiojo kūrku ant vidaus vandenų laivų ir vilkikų: "Mingė", "Bussard" ir "Capella". Jo pirmasis jūros laivas buvo "Kretinga". Su laivu "Panevėžys" išplaukiojo apie 8 mėnesius. Vėliau plaukiojo su laivu "Utena" jau karui prasidėjus. Atsiminimai yra iš 1939 metų rudens. — R. Vilkas

IŠ RUSŲ KARINIŲ VEIKSMŲ II PASAULINIO KARO METU

B. B.

*“Istorija yra derlinga žemė, išugdanti nau-
dingus vaisius ateičiai”.*

plk. G.D. Vernon

Pasinaudodamas kariniais archyvais, vokiečių karo vadų patirtimi (jų atsiminimai ir asmeniškai pareiški-
mai), taip pat, rusų krašto gynybos ministerio marš. Ustinovo ir Varšuvos Pakto jėgų viršininko marš. Ku-
likovo ypatingai pabrėžtom dogmom II Pas. karo veiks-
mus nagrinėjant, amerikietis G.D. Vernon, straipsnyje
“Rusų Kariniai veiksmai II Pas. karo metu”, išryš-
kina keletą būdingų rusams atvejų, karinėje srityje,
su kuriais, manau ir mums pravartu susipažinti, sa-
vajai patirčiai.

Tautos istorijoje, kultūroje ir ideologijoje atspindi
tautinis būdas. “Kariavimo būdai yra tautinio cha-
rakterio funkcija... joks vakarietis pilnai nesupras ruso
būdo ir jo dvasios savybių, išaugusių Europos pašo-
nėje, tačiau azijatiškoje dvasioje” (G. Vernon). Vokie-
čių divizijos perkeltos į Rytų frontą, be išimties, prad-
žioje turėjo kautynėse nesėkmes ir didelius nuosto-
lius, gi vėliau, praėję Rytų fronto nepažintą ir sun-
kią mokyklą, kad ir neskaitytais daliniais, sėkmingai
įvykdavo palyginamai sunkius uždavinius. Todėl
nerusams nagrinėjantiems jų operacijas, reikia vi-
siškai išjungti vakarietiškas pažiūras, aplinkybes, psi-
chologiją ir persiorientuoti į rytietišką pasaulį.

Karinėje organizacijoje vyrauja vadai ir pagal tau-
tos kultūrą yra jų padėtis ir kokybė krašto gyny-
boje. 1941 m. sausio 9 d. vokiečių vyriausių vadų
susirinkime, planuojant invaziją Rusijon, Hitlerio pasa-
kymas, kad rusai neturi gerų vadų, buvo klaidingas.
1920 iki 1930 metų, kada vokiečių ginkluotos jėgos
buvo kontroliuojamos Versalio sutartimi, tarp rusų ir
vokiečių karininkų vykdavo akademinis pasikeitimas.
Feldmarš. Kesselringo pareiškimu, rusų karininkai vo-
kiečių karo mokyklose, su ambicija ir entuziazmu,
greitai ir stipriai pasisavindavo jiems teikiamas žinias
ir patyrimą ir buvo pajėgūs, su iniciatyva daryti grei-
tus ir tinkamus sprendimus, tiek techniškoje, tiek
karinėje srityse. (Marš. Kesselringo nuomonė, vargu
ar buvo taikoma visiems rusams — G. Vernon). 1930
metais atsiradę tarp rusų ir vokiečių ideologiniai skir-
tumai nutraukė artimesnį karinio pasirengimo bendra-
darbiavimą.

1941 metais, kurį laiką buvojęs Rusijoje plk. Krieb, savo
raporte gen. Halderiui yra pareiškęs: — rusų
aukštesnis karininkų korpas, palyginus su 1933 metų
pasirengimu yra išskirtinai blogas, jiems reikia 20
metų, kad pasiektų aną 1933 metų lygį. To priežas-
timi buvo Stalino įvykdytas karininkų valymas. Iš tuo
metu buvusių penkių maršalų, buvo nužudyti trys,
iš 16 armijos vadų, likviduota 14, sušaudyti visi tuo

metu buvę 8 admirolai, iš 67 korpo vadų išsilai-
kė tik 7, iš 397 brigados vadų beatodairiai buvo sulik-
viduoti 221. Sunaikinti visi 11 gynybos ministerijoje
buvusių vicekomisarų; sušaudyti 75 iš 80 vyriausios
karo tarybos narių. Sunaikinta apie 35,000 žemesnio
rango karininkų. (Robert Congnest, “The Great Ter-
ror”, MacMillan Co., N.Y. 1970, psl. 485).

II Pas. karą rusų vadai pradėjo su kariniu paveld-
ėjimu, bet ir su palaužta morale. Aukštesni vadai
iki korpo vado imtinai, buvo savo vietose, su jais
buvo skaitomasi, tačiau žemesnieji vadai (bent karo
pradžioje) griežtai laikėsi nustatytose veiksmų ribose,
aklaidi vykdami duotus įsakymus neatsižvelgiant į aplin-
kybių pasikeitimus, nenaudojant iniciatyvos (kuri
tik vėliau dalinai pasireiškė). Rytų fronto vokiečių ži-
nių rinkimo viršininkas gen. Gahlen, po Stalingrado
operacijų yra pareiškęs: “... rusai laimėjo pasisavin-
dami pagrindinius vokiečių vadovavimo principus ir
strategines doktrinas (D. Irving vertimas “The Service”,
World Publishing N.Y. 1972, psl. 60). Po Stalingra-
do laimėjimų, rusų karinė vadovybė, tarytum atsisto-
jo ant savo kojų — tiesioginiais aplinkybių įvertini-
mais, tinkamu jėgų panaudojimu, lanksčiu operacijų
vykdymu, su intensyvumu nuo pradžios iki pabaigos,
tačiau nedrįso praeiti pro didesnius vokiečių vienetus
net ir 1945 metais, kai rusų jėgos buvo neabejoti-
nai viršijančios. Taip pav. Kurše, Rytprūsiose, Pome-
ranijoje, rusai nesmogdavo gilumon, kol nebūdavo pa-
šalinti vokiečių junginiai esantys rusų sparnuose. Rusų
lauko statutas reikalavo pagrindinę smūgio kryptį pa-
sirinkti ten, kur siekiant nustatyto tikslo, galima su-
naikinti priešo jėgas. Hitleris šį nuostatą ignoravo —
jo statomi tikslai, buvo ekonominiai elementai (L. Hart,
“Strategy”, psl. 255). Mažesnių vienetų vadai bijojo
veikti kitaip negu įsakyta ir įsakymui buvo pridurota
daugiaus reikšmės, negu iniciatyvai reikalingai išnaudo-
ti susidariusią padėtį. Iki armijos imtinai, prasidėjus
veiksams, bet kokio plano pakeitimai būdavo neįma-
nomi — turėjo būti vykdoma pagal iš anksto nusta-
tytą planą (iniciatyvai nebuvo vietos). 1941 m. rug-
piučio mėn. į rytus nuo Roslavlio, rusų tankų ku-
pa, buvo pasiūsta priešpuoliui, iš sparninių pozicijų,
su įsakymu grįžti į užnugaryje esantį depo, kuro pasi-
pildymui. Tankų kuopos vadas žinojo, priešpuolio kryp-
tyje arti fronto esant divizijos depo, todėl kad sutau-
pytų laiką ir kelią, jis nusprendė ten pasipildyti kuro.
Atvykusi tankų kuopa iš divizijos depo kuro negavo,
nes tankų kuopos kuro norma buvo bataliono cister-
noje, kuriam kuopa priklausė. Kuopos vadas, su kuro
trūkumu pasiekė kautynių ruožą ir sustojo, nes pri-
trūko tankams kuro. Kuopos politrukas, netaręs žo-
džio, nušovė kuopos vadą (G.D. Vernon).

Raudonojoje armijoje ypatingos reikšmės priduroda-

ma raštiškų ir žodinių įsakymų detalizavimui.

Vokiečių vertinimu, rusų kareivis protiniai yra lėtas, nepaslankus ir nejautrus nuostoliams kautynėse. Savo gyvybę jis vertina tiek pat kiek ir kitų kovotojų, jo nepaveikia prieš jį kritusių kovotojų lavonų vilnys, per kurias, gaivališkai, nedvejodamas, beatodairiškai puola. Laikosi pozicijoje, kuri jam įsakyta ginti. Jis atsparus visokiems sunkumams, išveria artilerijos ir aviacijos bombardavimus, taip pat telkinę kulksvaidžių ugnį. Sovietinis kareivis indoktrinuojamas beatodairiniam paklusnumui ir paraidiniam įsakymų vykdymui, išjungiant savo asmenį. Tam tikslui naudojamos drakoniškos priemonės (Draco — graikas sudaręs įstatymų rinkinį VII amžiuje prieš Kristų, kur beveik už visus nusikaltimus buvo skiriama mirties bausmė). Reikia tačiau pastebėti, kad nežiūrint to, yra atsitikimų, kur susidarius netikėtoms aplinkybėms, kad ir lengvos ugnies įtakoje, sovietų daliniuose kildavo panika. (Neteko užtikti nagrinėjimų psichologinės priežasties, kodėl karo pradžioje šimtais tūkstančių raudonosios armijos kareivių, be pasipriešinimo ėjo į nelaisvę).

Bendras vokiečių patirties įspūdis — sovietų kareivis yra geras kovotojas — kietas riešutas. 1941 metais prie Volchovo, miškuose, buvo apsuptas sovietų pėsstininkų pulkas, kuris neturėdamas jokių papildymų, prie -31° F šalčio išbuvęs dvi savaites apsupime, mai-

tinęsis medžių lapais, žieve, vandens vietoje naudojęs sniegą, tačiau vokiečiams bandant pulti, jo kovotojai parodė tiek atsparumo, kaip ir pirmosiomis apsupimo kautynių dienomis. Žiūrint iš fizinės pusės, joks Vakarų valstybių kovotojas, tokiose sąlygose negalėtų išsilaikyti.

Raudonojoje armijoje kareivio visa atrama yra jo ginklas. Kautynėse jis nesidairo atgal dėl šilto maisto, tiekimų papildymo ar kurių nors mechanizuotų priemonių paramos (kaip Vakarų valstybių kovotojas). Dažniausiai, sovietų kareivis kautynių zonoje jaučiasi patogiau, negu užnugaryje, kur anksčiau ar vėliau jį apsupa M.V.D. patrulių hordos, persekiodamos kiekviename jo žingsnyje. Šia aplinkybe, raudonosios armijos vadovybė išnaudoja kovingumui (gen. F.W. von Mallenthin "Panzer Battles"). Iš I ir II Pas. karų patyrimų aiškėja, kad rusų kareivis rečiau kovoja už idealistinius tikslus, bet visuomet už motiną Rusiją, ir tokiais atvejais kaunamasi iki paskutinio kareivio (F. Halder — "Memoirs").

Nežiūrint gerų savybių, rusas kareivis netikėtumuose ir nelauktose aplinkybėse greitai pasimeta ir pereina į paniką. Panašiai įvyksta daliniuose vadui išėjus iš rikiuotės, likusieji greitai pasimeta (nėra kas duoda įsakymus, kaip veikti, gi imtis iniciatyvos neįprasta ir pavojinga).

Raudonojoje armijoje, kovotojo apmokyme, mažiau

Sovietų įgudę šauliai (snaiperiai) užima poziciją

skiriama dėmesio vietovės žvalgymui ir nakties veiksmams, nes daleidžiama, kad prisitaikymas prie vietos ir laiko aplinkybių yra natūralus ir įprastas.

Kautynėse su raudonąja armija vokiečiai turėjo naują patirtį: priešą įvertinimas pagal vakarietiškas normas buvo visiškai netikslus ir kiekvienu atveju, kautynės būdavo didelės įtampos ir pilnos netikėtinumų. Vietovės pozicijoms, kurios pagal bendras taktines taisykles turėjo būti tinkamos ir užimtos gynybai, rusų dažniausiai būdavo neišnaudojamos. Ir atvirkščiai, taktiniai nesvarbios vietos būdavo ginamos su užsispyrimu.

Rusai kautynių veiksmus vykdavo griežtai prisilaikydami statutų, ypatingai išryškindami aukštumą svarbą, dėl kurių atkakliai kovodavo, nežiūrind nuostolių ir taktinės svarbos. Kautynių veiksmi aukštesniuose skaidiniuose kartais pasireikšdavo pagal vadų charakterį, teoretinių taisyklių fone. Artilerija buvo laikoma pagrindu ir lanksčiai naudojama ir šiuo metu, pagal amerikiečių dieninės spaudos duomenis, NATO jėgos turi 14,000 artilerijos pabūklų, Varšuvos paklo — 24,000. Tačiau, dėl nelankstaus artilerijos pozicijų keitimo ir blogo ryšio su pėstininkais, puolime pažengę pėstininkų daliniai, kritišku atveju dažnai likdavo be artilerijos paramos. Artilerijos ugnies kilnojimas ir pozicijų keitimas būdavo vykdomas pagal laiko tvarkaraštį, neatsižvelgiant į puolimo pažangą. Tankų ir motorizuotų dalinių veiksmai būdavo retai pritaikomi prie vietovės ir nepakankamo judrumo manevruose. Tankų vairuotojai dažniausiai būdavo menki, neišnaudodavo vietovės, nevengdavo vietovės nepatogumų, todėl tankai turėdavo daug nuostolių.

Būdami narsūs ir kieti kovotojai, pėstininkai neišnaudodavo pasisėkimų, pasitenkindami vietiniais laimėjimais (nes pasisėkimo išnaudojimas paprastai peržengia nustatytą puolimo tikslą; veikiant pagal planą, pasiekus tikslą, reikia laukti naujo plano). Vadai kautynių veiksmus dažnai grįsdavo mase, neatsižvelgdami į nuostolius. Sunkiai derino artilerijos, tankų ir pėstininkų veiksmus; geriau sekėsi gynyboje, kai turėdavo

pakankamai laiko pasirengimui. Pėstininkų puolimai dažnai būdavo masiniai, vykdomi bangomis, naudojant tankų paramą netarpiniai su pėstininkais. Puolančiųjų masės laukinis šauksmas nustelbdavo ugnies garsus ir paveikdavo net patyrusių vokiečių kovotojų geležinius nervus. Puolimui nepavykus, puolusių bangų likučiai atitraukiami, performuojami ir su naujais papildymais iš rezervų; ir puolimas tuojau pat kartojamas. Ir taip tais pačiais metodais puolimas būdavo kartojamas iki laimėjimo, arba sunaikinimo. Tokie puolimo būdai buvo naudojami iki 1944 metų pabaigos, iki susidarė trūkumas gyvos jėgos. Vėliau vadams buvo įsakyta gyvąją jėgą taupyti, mažinant kautynių nuostolius (nes tuo metu vakariečiai juos užtikrino prieš vokiečius pergale).

Pažymėtinas pėstininkų pozicijų geras maskavimas, drausminga ugnis — dažnai priešą prisileisdavo iki tikros ugnies lauko vidurio ir kaudavo telktine ugnimi. Dažnai naudodavo netikras, apgaulingas pozicijas; pėstininkų kautynių zonoje naudodavo apsikalusius tankus.

Sovietų daliniai pakliūdavo į nelaisvę dažniausiai tik tokiais atvejais, kai komisarai — politrukai būdavo nukauti ar sužeisti.

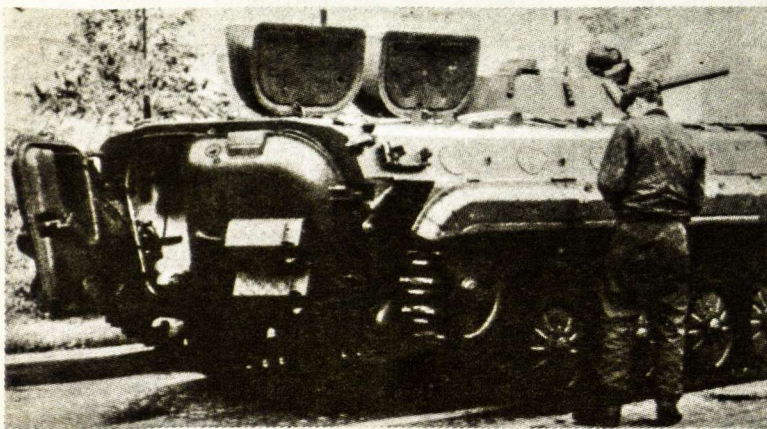
Priešpuoliai sovietų armijos veiksmuose buvo reti, nes priešpuoliui reikia greito pasirengimo, persiorganizavimo ir iniciatyvos, nelaukiant detalizuotų įsakymų iš aukščiau. Nudelsiant ir priešą išaiškintas priešpuolis būna dažniausiai nesėkmingas (vokiečiai priešpuolius naudodavo visuose skaidiniuose labai dažnai; plačiau žiūr. vun Manstein, "Verlorene Siege", Atheneum — Verlag, Bonn, 1958).

Pagal tipinę rusų puolimo schemą, 48 val. prieš puolimo pradžią, iš divizijos sąstato būdavo skiriamas batalionas, dažniausiai naktį, kuris žvalgydavo numatytame puolimo sektoriuje gynybos ruožą, tikslu išaiškinti priešą ugniavietes. Kelių artilerijos pabūklų ugnimi, bandydavo išprovokuoti gynybos gilumoje artilerijos pozicijas. Vieta puolimui būdavo stengiamasi

Arėjas Vitkauskas

DIKTATORIUS AFRIKOJ

Kilmės — iš Timbuktu.
Jo batai — iš jukto.
Iš Londono švarkas,
Na, gal dar kas? —
O, taip! — Daug medalių . . .
Tai jis visagaliu
Valdovu čia yra —
Pas koki "Zayrą" . . .

Sovietų pėstininkų naujasis šarvuotis

A.A. LIUCINAI VILKUTAITIENEI

mirus, jos vyrui Vytautui, mūsų skyriaus ramovėnui, dukrai Ramunei su šeima ir visiems artimiesiems, nuoširdžią užuojautą reiškiamo

L.K.V.S. "Ramovės" New Yorko skyrius

A.A. ltn. EDMUNDUI VAITKUI

mirus, žmoną Ireną, dukrą Ginrą, sūnų Vytautą su šeimomis ir gimines nuoširdžiai užjaučiame

S. ir M. Gečiauskai
K. ir V. Nenortai

I. ir P. Simanauskai
P. Stankus, J. Šimanskis

parinkti miškingose vietose, kad prasiveržusiems priekiniams daliniams būtų gera priedanga susitvarkyti tolimesniam puolimui ir apsaugoti nuo priešo sekimo ir ugnies. Prieš puolimo pradžią vykdavo artilerijos telkinės ugnies parengimai. Kai artilerijos puolimo parengimas vykdavo vienoje vietoje, atsitikdavo, kad puolimas vykdavo kaimyniniame bare, be artilerijos parengimo (pradedant 1943 metų antra puse).

Nepavykus dienos puolimui, rusai dažnai toje pačioje kryptyje kartodavo puolimus naktį. Tamsą išnaudodavo jėgų pergrupavimui ir tiekimui.

Rusai pasižymėjo natūralinių gamtos kliūčių greitu perėjimu, statydami tiltus, pervažas, išpildami kelius tik sunkiom priemonėmis; pėstininkai, naudodami pasitaikiusias priemones, per vandenį plaukdavo, per pelkynus ir liūnus brisdavo (nors ir turėdavo nuostolių), bet tokiu būdu vokiečiams sudarydavo netikėtumą.

Antroje karo pusėje, praretėjus vokiečių frontiniams daliniams, rusai mėgdavo naktį pro tarpus praeiti gynbos gilumon ir ten sudaryti atsparos punktus. Tokias vietas tuojau pat papildydavo iki divizijos dydžio naujais daliniais ir laiku nesustabdžius rusų jėgų didinimo, vokiečiams susidarydavo rimtas pavojus gynbos užnugaryje.

Rusai visais laikais buvo žinomi kaip užsispyrę šnipinėtojai ir žinių rinkėjai apie priešą, jo naudojamą priemones, kad jas pasisavintų ir laiku pasirengus atitinkamiems priešveiksniams. Dar prieš 1941 metus, rusai visokiomis priemonėmis stengėsi gauti iš vokiečių didesnius kiekius 37 mm prieštankinių pabūklų. Gi karui prasidėjus, rusai vietoje iš vokiečių nupirktų 37 mm pabūklų, prieš tankus naudojo 50 ir 75 mm pabūklus, tuo būdu suklaidindami vokiečius. Kautynių metu, ypač aukštesnių dalinių vadai buvo gerai informuoti apie vokiečius (pav. Kursko kautynės, plačiau žiūr. "Karys" 1978 m. gruodžio mėn.). Taktiniai daliniai daugiausiai rinkdavo žinias apie priešą savomis priemonėmis. Žinios buvo renkamos radijo pasiklausymais, iš belaisvių, pakliuvusių dokumentų ir kit.

Išvadoje — kaip II Pas. kare, taip ir šiuo metu raudonosios armijos stiprumas yra jos aukštesnieji vadai. Tas atsispindi nūdieninės rusų karinės literatūros pasisakymuose įvairiais kariniais klausimais ir doktrinaliniuose nagrinėjimuose. Pastoviai laikomasi pagrindinių karybos dėsnių, tačiau praėjusio karo patyrimais, geros doktrinos žemesnių vadų būdavo dažnai blogai vykdo-

mos, dėl iniciatyvos varžymo ir tokiose socialinėse aplinkybėse išaugusių kovotojų. Pastebėtina, kad rusai savo ginkluotas jėgas ruošia naudodami II Pas. karo pavyzdžius, bet kas buvo II Pas. kare tinkama — nešė laimėjimus, šiuolaikinėse sąlygose gali visai netikti. Branduolinės energijos taktinių ginklų ir naujos technologijos įtakoje, dar ir šiuo metu rusų proteguojama masinės taktikos doktrina, gali būti pražūtinga. Labiau būtų tinkama kautynių dalinius apginkluoti automatiniais ginklais, derinant pėstininkus su šarvuotais daliniais, paruošti kovotojus ir vadus pilnai iniciatyvai ir uždavinio ribose veiksmų laisvei (nuo būrio iki bataliono imtinai), kad ne telktinėje masėje, bet išsklaidytomis jėgomis, taktiniais daliniais, siektų nustatyti tikslo, daugiau įpareigojant žemesnius vadus (vokiečių nuomone, minėto stoka yra rusų silpna vieta). Visų kraštų specialistų nuomone, ateities karas bus daugelį kartų dinamiškesnis už praėjusį II Pas. karą, tai dalinai galima tvirtinti vadovaujantis paskutinėmis Sinajaus kovų patirtimis. Nauji ginklai ir priemonės pareikalauja iš vadų daugiau judrumo, pastangų ir sugebėjimo. Dalinių judesiai, vietoje II Pas. kare naudotos arklių traukos ir pėsčių žygių, bus vykdomi motorizuotomis žemės ir oro priemonėmis, todėl ir dalinių vadai turės veikti daugiau sava iniciatyva ir platesnėje apimtyje. Šiose aplinkybėse žinių rinkimas ir orientavimasis vietoje, bus pirminės svarbos. Šiandieninis kautynių laukas, vadui be iniciatyvos ir sugebėjimo pilnai išnaudoti kautynių elementus, bus pražūtingas, nors jis ir handytų pamėgdžioti II Pas. kare klasiškus laimėjimus. Rusai šiuo metu tai gerai žino ir visur pabrėžia iniciatyvos svarbą. Tačiau kai iniciatyva slopinama visuomenėje ir piliečiai išauga tokioje dvasioje, kaip gali trumpalaikis apmokymas karinėje tarnyboje staiga perauklėti kovotojus ir vadus? Nors kariuomenėje laisvos iniciatyvos turėtų būti, tačiau jos ten nėra, nes viskas eina iš aukščiau ir dar komisarų griežtoje kontrolėje.

Minėtos išvados nėra paimitos iš II Pas. karo istorijos, bet brangia kaina patirtos vokiečių.

Literatūra:

Medvedev, "Let History Judge", — C. Taylor vertimas, A. Knopf, N.Y. 1972.

M. Review, March - April 1980.

von Mellenthin, "Panzer Battles", Norman, Okla., 1956.

KOVOS DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS II TOMAS

Nežinau, kaip tat pavadinti: nedovanotinu apsilėidimu, ar tiesiog reikalo nesupratimu, kad nepriklausomybės laikais nebuvo pasirūpinta išleisti knygas apie 1918-1923 m. įvykusias kovas dėl Lietuvos nepriklausomybės. Buvo tiesa išleista keletas siauresnės apimties darbų bei straipsnių apie įvairius kovų epizodus "Karo Archyvo", "Mūsų Žinyno", "Kardo", "Kario", "Trimito" žurnaluose, bet nepasirūpinta visą gausią medžiagą surinkti, persijoti, suklasifikuoti ir išleisti knygomis. O buvo tat nesunkus uždavinys, turint prieinamus šaltinius, esant dar gyviems kovų liudininkams-dalyviams, nesivaržant dėl piniginių išteklių ir visokių techniškų priemonių, tikrai nestokojant visokių talentų bendradarbių, bei įvairių specialistų.

Tik 1958 metais Lietuvių Karių Veteranų Sąjungos "Ramovės" Centro valdyba susirūpino šiuo reikalu. Sudarytoji Lietuvos Karo Istorijos komisija pakvietė plk. K. Ališauską ir grupę bendradarbių pradėti darbą. 1972 m. išvydo pasaulį pirmasis "Kovų dėl Lietuvos Nepriklausomybės" tomas, apimantis 1918-1920 metais vykusias kovas su bolševikais ir bermontininkais.

Septyniems metams praslinkus dr. Antanas Rukša, aukščiausiai minėtos komisijos pakviestas, užbaigė ir 1979 m. LKVS "Ramovės" Centro valdybai atsiuntė veikalą, kurio medžiaga sudaro 2 stambius tomus. Clevelande reziduojančiai "Ramovės" Centro valdybai, priešaky su pirmininku A. Jonaičiu, teko nelengvi uždaviniai sutelkiant keliolika tūkstančių dolerių lėšų ir galutinai paruošiant knygas spaudai. Darbų našta pasunkėjo 1980 m. vasario 20 d. V. Vokietijoje mirus autoriui dr. A. Rukšai, kuris pagal susitarimą buvo apsiėmęs dalį spausdinimo priežiūros darbų (korektūros, galimi pakeitimai, papildymai, bei pataišymai).

Pirmoji A. Rukšos veikalo dalis 1981 m. vasarą jau atspausdinta. Tai stambi 619 puslapių knyga. Jos turinys suskirstytas į tris dalis.

Pirmoji dalis aptaria lietuvių-lenkų santykius ligi 1919 metų. Tą dalį tektų pavadinti įžangine dalimi, kurioje dėstoma visos tos istorinės aplinkybės taip nelemtai ir pragaištingai sužlugdžiusios kadaise galingą Lietuvos imperiją ir suteikusios vilčių ekspansijos kvaituliu sergantiems Lenkijos politikams ir etnografinę Lietuvą su jos sostine prijungti prie Rzeczpospolitos. Čia skaitytojas ras išsamų, faktais ir statistikos daviniais paremtą Lietuvos bajorijos, miestiečių ir rytinių

sričių gyventojų lenkėjimo proceso aprašymą.

II dalis skirta kovoms su lenkais ligi 1920 m. liepos 1 d. Šioje dalyje aprašomos mūsų vyriausybės pastangos ginant Lietuvos reikalus ir kovojant prieš lenkų intrigas tarptautinėse instancijose. Lenkų pastangoms griauti Lietuvą iš vidaus laiku buvo užkirstas kelias. POW sąmokslas buvo sėkmingai likviduotas. Berods prie šios kategorijos lenkų kėslų priskirtinas ir Panemunėje įvykęs Lietuvos kareivių sukilimas. Pabaigoje aprašomi pirmieji karo veiksmai su lenkais pietų Sūduvoje. Detaliam aprašomos lenkų pastangos užimti Seinus ir brautis gilyn į Lietuvą, perėinant dešinėn Nemuno pusėn, siekiant net Širvintas.

III dalyje didžioji dalis skirta lenkų-rusų grumtynėms. Tų grumtynių eigoje po pralaimėjimų frontuose lenkų politika Lietuvos atžvilgiu sušvelnėjo. Smulkiai aprašoma Spa konferencija, kurioje lenkai skaudžiai pralaimėjo. Lietuvos padėtis žymiai pagerėjo. Didžios reikšmės Lietuvos laimėjimas buvo Maskvoje pasirašyta sutartis su rusais. Lietuvos kariuomenės žygiai į Maskvos sutartimi Lietuvai pripažintas sritis aprašyti šios dalies ir visos knygos pabaigoje. Autorius, kuris pats kaip savanoris ir karininkas dalyvavo kovose su Lenkija, kritikuoja mūsų karinę vadovybę, padariusią stambią klaidą, paliekant silpnai ginamą savo kariuomenės dešinį sparną pietų Suvalkų srityje ir koncentruojant pagrindines jėgas Vilniaus ir Gardino srityje. Mač, anot autoriaus, mūsų vyriausybė per daug pasitikėjusi santarvininkų garantijomis ir lenkų garbe.

Visas veikalas parašytas labai rūpestingai su tikru mokslininko kruopštumu. Panaudota didelė daugybė šaltinių, kuriuos matome išnašose (iš viso net 92 smulkiu šriftu surinkti knygos puslapiai). Autoriaus naudotasi ne tik lietuvių, bet ir lenkų, anglų, prancūzų ir rusų šaltiniais. Be to, Augsburgio valstybinei bibliotekai tarpininkaujant pavykę gauti tam tikrą kiekį xerox kopijų net iš okupuotos Lietuvos. Iš lenkų šaltinių autorius vertina plk. J. Smolenskio, P. Losowskio veikalus, kuriuose esąs išlaikytas objektyvumas. Susumuodamas visas nelemtas aplinkybes Lietuvos-Lenkijos santykių raidoje, autorius su kartėliu pastebi, jog skaudžiausia yra tai, kad lemiamą vaidmenį lenkų aneksijos planuose vykdė Lietuvos bajorai. Pats maršalas J. Pilsudskis — žemaitis. Jo planus ir įsakymus vykdęs gen. Želigovskis — taip pat sulenkėjęs Lietuvos bajoras. Įtakingiausias Želigovskio karininkas buvęs Lietuvos bajoras plk. Butkevičius. Želigovskio "maištą" vykdžiusios kariuomenės pagrindą sudarė, vadi-

SAVANORJO UŽRAŠAI

III DALIS

(Pradžia KARIO I Nr.)

(Netolimos praeities atsiminimai)

Maiores KAZIMIERAS DAUGVYDAS

Pažymėjimas buvo reikalingas diplominio darbo temai pasirinkti. Iš kilo klausimas, pas kurį profesorių reikėtų kreiptis dėl temos? Pasirinkau plk. inž. J. Acų-Acuką, prekių mokslo lektorių. Jis dar tebetarnavo kariuomenėje ir buvo mano pažįstamas. Jis patarė, kad rašyčiau iš kariuomenės aprūpinimo srities ir pasiūlė temą: "Lietuvos kariuomenės aprūpinimas maistu ir apranga per pirmąjį nepriklausomybės dešimtmetį". Aš šią temą mielai priėmiau, tik įspėjau, kad galėsiu užtrukti ilgiau, nes medžiagos reikės ieškoti kariuomenės dalių archyvuose.

Reikėjo metų laiko, kol surinkau reikalingą medžiagą ir parašiau diplominį rašinį: "Lietuvos kariuomenės aprūpinimas maistu ir apranga per pirmąjį nepriklausomybės dešimtmetį 1918-1928 m.". Veikalas apėmė 120 mašinėle spausdintų puslapių. 1939 m. rudenį darbą įteikiau prof. J. Acui-Acukui. Jis pažadėjo rašinį peržiūrėti, užrašyti savo rezoliuciją ir duoti prof. A. Rimkai peržiūrėti, nes ten randasi apšiai statistinių duomenų. Abu profesoriai buvo užimti bėgamuoju

namoji, lietuvių-gudų divizija, kurios kovingiausiaji dalis buvo sulenkėję lietuviai, ypač bajorai. Pajėgiausia Želigovskio kavalerijos dalis, 13 ulonų pulkas, buvo sudarytas daugiausia iš Lietuvos bajorų.

Autorius labai vaizdžiai ir įtikinančiai atidengė skaitytojui visą tą abiejų, kadaise unijos ryšiais sujungtų, tautų santykių ir kovų tragiką. Tai stiprus dokumentas ateinančioms kartoms, idant jos neprarastų budrumo ateityje, nes kažin kokių bėdų tas mūsų pietinis kaimynas dar galės mūsų tautai pridaryti rytų Europos politinei konsteliacijai pasikeitus... Prisimenant šiuo metu lenkų dvasiškių lietuviams daromas skriaudas Seinuose paskaičius lenkų emigrantų spaudoje dedamus pasisakymus, vis dar nesusiklosto bent menkiausia pasitikėjimo ateičiai. Gal ir maldose už Lenkiją (jeigu jos iš tikrųjų buvo reikalingos) vertėtų įdėti žodžius: "Dieve, apšviesk jų protą, kad išmestų iš galvų buvusios didybės utopijas ir savo kaimynus paliktų ramybėje".

darbu ir neskubėjo dėl mano diplomo. Porą kartų teiravausi pas prof. Rimką. Žadėjo paskubėti. "Beskubant" atėjo 1940 m. birželis, užplūdo bolševikai ir viską sujaukė.

1940 m. rudenį apsilankiau Vilniaus universitete diplomo reikalui. Prof. J. Acus-Acukas patarė teirautis pas prof. A. Rimką, tuometinį Ekonomikos fakulteto dekaną. Prof. A. Rimka paaiškino, kad mano byla diplomui gauti išspręsta teigiamai. Jis savo rezoliucija pasiūlęs diplomą duoti. "Bet mes turime viešpatį, nuo kurio viskas priklauso", — pridūrė. Gavau leidimą aplankyti ir "viešpatį" politruką. Trumpai jam aiškinau, kad baigiau Vytauto Didžiojo universitetą Kaune, parašiau diplominį darbą, kurį konsultavo profesoriai J. Acus-Acukas ir A. Rimka ir pasiūlė išduoti man universiteto baigimo diplomą, todėl noriu, kad diplomą išduotumėt. Politrukas ramiai išklausė ir nuėjo mano bylos ieškoti. Suradęs grįžo prie stalo ir pradėjo žiūrėti bylos dokumentus. Mačiau kaip skaitė brandos atestatą, paskui Ekonomikos skyriaus išduotą baigimo pažymėjimą, ir dar profesorių rezoliucijas ant mano diplominio rašinio. Apžiūrą baigęs pasakė, kad ekonomikos studijos nebaigtos, nes trūksta marksizmo-leninizmo kurso. Ekonomikos fakulteto programoje šis kursas laikomas pagrindiniu, todėl diplomo dabar neduosias. Bet esanti išeitis: išklausykite šį kursą ir tada gausite diplomą. Mėginau dar paaiškinti, kad prof. V. Jungferis, skaitydamas ekonominių doktrinų kursą, gana plačiai skaitė

Gale knygos įdėta autoriaus paruošta ir Alg. Rukšeno į anglų kalbą išversta santrauka, vardynas ir mecenatų bei garbės prenumeratorių sąrašas.

Knygą atspausdino T.T. Pranciškonų spaustuve Brooklyne, N.Y. Darbas atliktas labai rūpestingai. Spaudos klaidų nepastebėjau. Popieris puikus. Įrišimas be priekaištų, visiškai toks, kaip 1 tomo. Schemų šioj knygoj nėra. Pr. K. paruoštos schemos bus panaudotos III tome aprašant stambesnio masto kautynes.

Bendrai tariant, knyga yra didelis ir reikšmingas įnašas nepriklausomybės kovų istorijai nušviesti. Padėka ir pagarba knygos autoriui a.a. dr. Rukšai, LKVS "Ramovės" Centro valdybai, "Kario" redakcijai už puikią talką ir visiems knygos išleidimą įgalinusiems mecenatams ir garbės prenumeratoriams.

P.S.: Knygos kaina 20 dol. Ją galima įsigyti "Ramovės" skyriuose ar "Kario" administracijoje.

Pr. Karalius, St. Croix, USVI

ir apie marksizmą. Tai buvęs trumpas kursas, kurio dabar neužtenka, nukirto kalbą komisaras. Taip ir liko. Pastangas gauti diplomą atnaujinau vėliau, vokiečių okupacijos metu. Apie tai pasisakysiu kita proga.

LIETUVOS SUTEMOS

Šis neramus laikotarpis geriausiai pasiliko atmintyje, nes teko savo akimis matyti ir išgyventi tuos nelemtus įvykius, klausant kariuomenės vadovybės įsakymų bei informacijų per spaudą ir radiją.

Lenkija pirmoji smogė Lietuvai, įteikdama 1938 m. ultimatumą ir reikalaudama užmegsti diplomatinis ryšius. Hitlerio Vokietija puolė antroji, 1939 m. reikalaudama tuojau perleisti Klaipėdos uostą ir kraštą. Raudonoji Sovietų Sąjunga, valdoma Stalino, smogė paskutinį kirtį 1940 m. biezėlio 15 d. Lietuva buvo pavergta ir nepriklausomybė panaikinta.

Ministeris pirmininkas A. Merkys savo 1939 m. deklaracijoje tautai pareiškė, kad Lietuva bus ginama ginklu, jei reikės, o taipogi bus konsoliduojama valstybės tarptautinė padėtis, kad Lietuvos nepriklausomybė Europoje taptų esminė.

Šitos deklaracijos tikslų vyriausybė negalėjo įgyvendinti. Lietuva liko pavergta sovietų, vokiečių ir vėl sovietų.

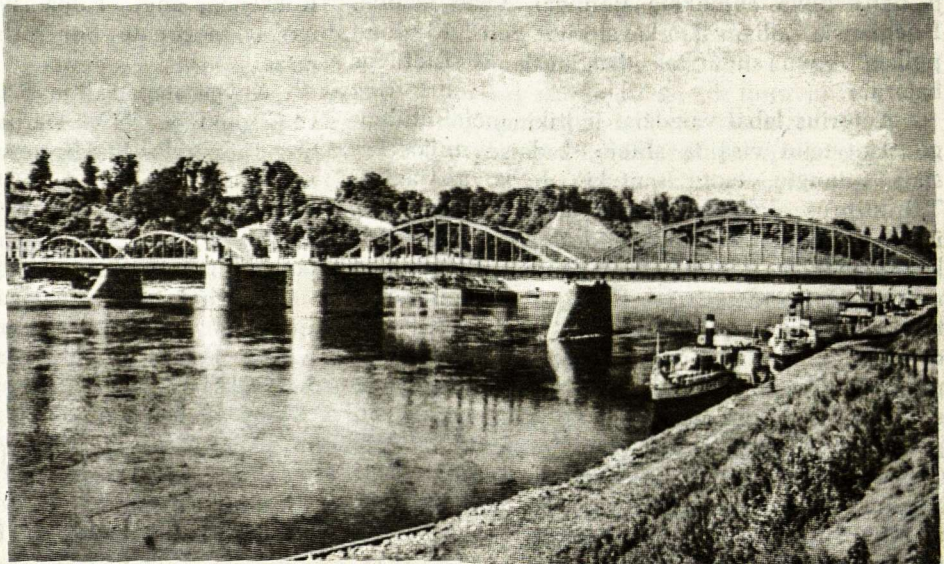
LENKIJOS ULTIMATUMAS

1938 m. kovo mėnesį (nepamenu dienos) tarnybos reikalais lankiausi Kariuomenės Štabo III skyriuje. Atsistiktinai čia sutikau teisininką

plk. ltn. A. Urbelį, kuris ėjo juriskonsulto pareigas. Su juo buvom artimi draugai dar iš Karo mokyklos. Jis pakvietė į savo darbo kambarį, sakydamas, kad turi kai ką pasakyti. Įėjus tuojau paklausė, ar žinau paskutinę didelę naujieną ir pradėjo pasakoti, kad praeitą naktį mūsų vyriausybė gavo Lenkijos ultimatumą, reikalaujantį užmegzti diplomatinis santykius. Priešingu atveju grąšino kariniais veiksmais. Ultimatumo terminas 48 valandos.

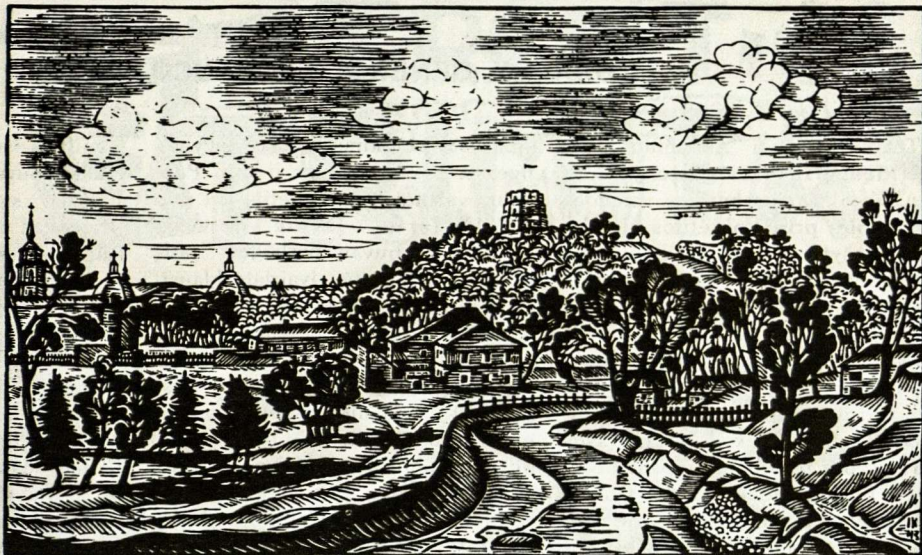
Grįžęs įstaigon tuojau pranešiau kariuomenės intendantui brig. gen. K. Navakui, ką buvau girdėjęs iš plk. ltn. A. Urbelio. Generolas atsakė, kad jau apie tai žinaš, nes ką tik grįžęs iš Tiekimo valdybos ir gavęs įsakymą kai ką skubiai patvarkyti.

Ta pačia proga man įsakė skubiai patikrinti mobilizacijos atsargų kiekį ir padaryti int. tiekmenų, laikomų priedangos dalinių stovyklose, santrauką. Patikrinęs skaičius jis pasakė, kad atsargų mobilizuotai kariuomenei užtenka, tik gaila, jog mobilizacijos neskelbia. Krašto apsaugos ministras pareiškęs, kad priėmus ultimatumą mobilizacijos paskelbimas bus klaida. Brig. gen. Navakas buvo kitos nuomonės. Jis samprotavo, kad mobilizacijos paskelbimas galėtų būti mažesnė klaida, negu ultimatumo priėmimas. Jis sutiko, kad stambius politinius ėjimus sunku be klaidų atlikti. Jis abejojo, ar Lenkija, nors turėdama jėgų persvarą, galėtų pulti Lietuvą, turėdama įtemptus santykius su Vokietija dėl Dancigo. Mūsų abu kaimynai nenuolaidūs, dėl to reikią laukti stipresnių sprendimų, o Lietuvai sekant kaimynų politinius ėjimus,

Kaunas. Vytauto
Didžiojo tiltas per
Nemuną

Vilniaus vaizdas.
J. Kuzminskio
medžio raiziny

esą būtina turėti stipresnį kumštį — mobilizuotą kariuomenę, kadangi abu kaimynai mums ne draugiški.

1938 m. kovo 19 d. Lietuvos vyriausybė po ilgesnių svarstymų Lenkijos ultimatumą priėmė taikos išlaikymo dėlei ir Vakarų valstybių Anglijos bei Prancūzijos patariama. Lenkų ultimatumo priėmimą kraštas sutiko pikta, su demonstracijomis. Ypač nerimavo studentija, reikalaujama net vyriausybės atsistatydinimo. Buvo jaučiama, kad ultimatumo priėmimas yra pažeidęs Lietuvos suverenitetą ir neutralumo principą. Lietuvos vyriausybė dėl to buvo rimtai susirūpinusi. Tuo metu apie ultimatumą daug kalbėta ir įvairių gandų paskleista. Buvau artimoje draugystėje, dar iš Karo mokyklos laikų, su gen. štabo plk. K. Dulksniu, Kar. štabo II skyriaus viršininku. Teko išgirsti jo nuomonę apie padėtį viduje ir užsieniuose. Jis buvo kontakte su saugumo departamentu ir užsienių reikalų ministerija. Dėl Lenkijos ultimatumo priėmimo jo nuomonė buvo maždaug tokia. Mūsų vyriausybė ir kariuomenė ultimatumą suprato teisingai. Su valstybe, kuri turėjo 90 pėstininkų pulkų, 40 kavalerijos ir 40 artilerijos pulkų, kariauti neįmanoma, dargi turint 500 km ilgio sieną. Kalbos, kad Lenkija galėjo Lietuvos nepulti dėl įtemptų santykių su Vokietija, Dancigo koridoriaus klausimu, plk. Deksnio nuomone neturėjo pagrindo, nes Lenkija iš seniau turėjo ne puolimo sutartį su Vokietija, o Lietuva tokios sutarties neturėjo, todėl vokiečiai vykdė ūkiškas represijas Lietuvai ir skatino vokietininkų išsišokimus Klaipėdos krašte. Jo nuomone mūsų reikalai su vokiečiais geruoju nesibaigsia.

Kai 1939 m. kovo mėn. Hitlerio Vokietija

staiga užėmė Čekoslovakiją, buvo aiškiai jaučiama, kad anot plk. Dulksnio, geruoju su vokiečiais tikrai nesibaigs. Sklido gandai, kad Čekoslovakijos užėmime dalyvavę ir Klaipėdos krašto vokietininkai-smogikai, kurie buvo gerai organizuoti, dėvėjo uniformomis ir viešai demonstravo su nacių šūkiomis, keldami nemalonią įtampą ir rūpestį lietuvių tarpe.

KLAIPĖDOS NETEKIMAS

Prasidėjusios Lietuvos nelaimės ėjo tolyn. Netrukus po Čekoslovakijos okupacijos pasigirdo kalbos apie Klaipėdos atplėšimą, nors oficialūs šaltiniai — spauda ir radijas tokių žinių vengė. Į Kariuomenės Intendantūrą dažnai lankydavosi prekių rangovai su pasiūlymais. 1939 m. kovo 21 d. vienas rangovas atvykęs iš Klaipėdos pranešė, kad iš ten bėga žydai ir kai kurie lietuviai. Negalėjau nustatyti ar toks pranešimas tikras, ar tik gandas. Po tarnybos namuose pasukau radiją, pagavau vokišką stotį ir užgirdau kartojant "sondermeldungą": "Das Memelland is wieder frei". Rangovas nemelavo. Bet kodėl nėra Lietuvoje viešai skelbiama?

Kitą dieną, kovo 22 d., kariuomenės intendantas brig. gen. K. Navakas pranešė įstaigos karininkams, kad Vokietijos vyriausybė įteikė ultimatumą, reikalaujama geruoju perleisti Vokietijai Klaipėdos uostą ir kraštą, o ultimatumą priėmus nesikėsins į Lietuvos nepriklausomybę. Priešingu atveju bus imtasi karinių veiksmų ir iš anksto negalima pasakyti, kur tie veiksmai sustotų. Mūsų vyriausybė ultimatumą priėmė, nes kito pasirinkimo nebuvo. Ginklu priešintis prieš vokiečių karinę galybę neįmanoma, todėl liko diplo-

DAR DĖL GENEROLO K. SKUČO LIKIMO

Teko perskaityti "Akiračiuose" labai įdomią ir žiaurią istoriją apie gen. K. Skučo paskutines valandas Lietuvoje, prie Vokietijos sienos. Daug rašyta ir kalbėta kodėl gen. K. Skučas neperžengė Vokietijos sienos ir pateko į komunistų rankas. Vieni mano, kad pasienio policijos šūviai išgąsdino jį ir generolas nesiryžo bėgti per sieną. Tiesa yra, kad jis pasitikėjo Kauno vyriausybe. Pasižadėjo, kad be Lietuvos vyriausybės parėdymo nepalikis Lietuvos. Buvo pažadėjęs Merkio vyriausybei ir laukė parėdymo. Kartu, gen. K. Skučas, Povilaitis ir Pr. Germantas-Meškauskas, laukė, žiūrėdami kas vyksta Kaune ir nejausdami jokio pavojaus laukė pranešimo išvykimui. Tuo laiku padėtis Kaune kas valandą keitėsi. Jie niekad netikėjo, kad Kaunas duotų įsakymą juos areštuoti. Tačiau, jie pajuto pasienio policijos sustiprinimą. "Staiga, prie Smalininkų perėjimo punkto, į mokyklos kiemą įvažiavo policijos mašina ir mus visus areštavo", sako Pranas Germantas.

1940 m. rugsėjo pabaigoje, Klaipėdoje, atvyko pas mane du jauni ir gražūs vyrai. Prisistatė — Pranas Germantas-Meškauskas ir majoras Puodžius. Meškauską dar prisiminiau iš Telšių gimnazijos. Jis plungiškis, Telšiuose baigė gimnaziją 1925 metais. Mjr. Puodžių pirmą kartą mačiau. Buvo labai įdomūs pasikalbė-

jimai. Visų bendras likimas, tėvynės ilgesys. Pr. Germantas ir mjr. Puodžius važinėjo po Vokietiją jau nuo birželio 15 d., o aš tik vos viena savaitė kai buvau perbėgęs "žalią sieną". Kalbėjomės įvairiais klausimais. Svarbiausia, kas dedasi Lietuvoje. Aš pasakojau paskutinius įvykius, kad rusai padarė griežtą zoną, kur saugoja sieną su šunimis; per 700 metrų niekas negali prieiti prie Vokietijos sienos. Tik su mirties pavojumi bėga į laisvę. Pr. Germantas pasakojau apie pabėgėlio gyvenimą Vokietijoje. Klaipėdos klebonas K.J.J. juos pavadino hitlerininkais: "Jūs su geštapininkais važinėjat, užtat ir visko gaunate". Mjr. Puodžius, kiek prisimenu, visą laiką tylėjo. Kartą abu atsilankė į kleboniją. Pr. Meškauskas papasakojo paskutines valandas Lietuvoje ir siaubingą išgyvenimą prie sienos.

"Mes visi trys, gen. K. Skučas, Povilaitis ir aš, ramiai prie pat Vokietijos sienos, prie Smalininkų perėjimo punkto sekėme kas dedasi Kaune. Buvo birželio 15 d. po pietų. Pamatėme, kad į mokyklos kiemą įvažiavo mašina su penkiais policininkais. Jie greitai išlipo iš mašinos ir pranešė, kad vyriausybės įsakymu esame visi areštuoti. Nenujau-tėm visai tokio pavojaus. Visus patalpino viename name, bet atskiruose kambariuose. Siaubas perėmė visus, nesipriešino. Buvo baisu, kančios

ir mirties išvakarės. Tačiau, birželio vakaras buvo gražus, miegoti nė nemanau", sako Pranas Germantas. "Perbėgau mintimi visą gyvenimą. Taip pajutau laisvės troškimą. Dar norėtūsi pagyventi. Pasirėmęs ant palangės svajoju kaip ištrūkti į laisvę. Policija saugoja, lyg būtų sugavę didžiausius kriminalistus. Įsidrąsinęs, prakalbinu policininkus, kurie marširavo pro mano langą: 'Vyrai, jūs esate lietuviai, jūs žinote koks likimas mane laukia. Būkite malonūs, pora minučių nematykite mane!' Du sargybiniai su šautuvais nuėjo kiek toliau ir nudavė, kad manęs nemato. Aš per langą — ir per sieną į laisvę. Koks geras buvo jausmas, nors ir svetimame krašte, bet laisvėje!

Gen. K. Skučas ir Povilaitis, mano likimo draugai, liko areštuoti. Jie tapo kankiniais. Mažai žinių apie juos. Daugiau žino žmona ir duktė iš įvairių šaltinių". Taip papasakojo Germantas.

Su Pr. Germantu teko Berlyne pabendrauti. Grįžęs į Lietuvą jis buvo nacių paskirtas švietimo tarėju. Kovojant dėl Lietuvos švietimo teisių, vokiečiai areštavo jį, ištrėmė į Stutthof mirties lagerį ir ten kankinio mirtimi jis atsiskyrė su šiuo pasauliu.

Jie mirė, kad mes gyventume.

KAR

matinis kelias — tartis. Lietuva neutralumo įstatymą paskelbė kiek anksčiau — 1939 m. sausio 10 dieną. Vokiečiai Klaipėdos paėmimą 1939 m. kovo 22 d. sujungė su nepuolimo pakto sudarymu ta prasme, kad Lietuvai buvo griežtai draudžiama susirišti su trečiaja šalimi karine sutartimi. Ta sutartis buvo nukreipta prieš mūsų pietų ir rytų didžiuosius kaimynus. Ji pastatė Lietuvą nesaugion vieton, reikėjo stiprintis kariškai.

Klaipėda buvo Lietuvos ūkio suklestėjimo centras. Praplėtus uostą į jį galėjo įplaukti ir dideli laivai. Prekyba ir pramonė plačiai išsivystė, o gyventojai gražiai prasigyveno. Klaipėdos netekimas — Lietuvai buvo sunkiai pakeliamas ūkiškas nuostolis.

Tas nuostolis labai sujudino krašto visuomenę. Prasiidėjo demonstracijos ir mitingai. Ypač aktyviai pasireiškė studentija, reikalaudama kitos vyriausybės. Kariuomenės vadas į kariuomenę, o patriotinės organizacijos į visuomenę paskelbė atsišaukimus, kviečiančius laikytis drausmės ir susiklausymo tuo neramiu laiku. Senoji Mirono vyriausybė atsistatydino. Prezidentas pavedė brig. gen. J. Černiui sudaryti naują vyriausybę. Brig. gen. J. Černius naują vyriausybę sudarė 1939 m. kovo 27 d. Ji buvo pavadinta vieningo darbo vyriausybe. Padėtis krašte aprimo, bet neilgam. Po kelių mėnesių prasidėjo Lietuvai lemiamas laikotarpis.

(Bus daugiau)

TREMŲ TĖS TRIMITAS

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

ŠAULIAI BUDĖKIM! DVASINĖ STIPRYBĖ IR MENKYSTĖ

KLEMENSAS ČEPUTIS

Džiaugiamės, kad Vlodo Pūtvio pasėtos sėklos dvasia, net ir pavergtame krašte, išsaugota. Lietuvių kovotojų dvasios stiprybė apgaubusi pasišventėlių gretas. Pavergtos tautos balsas šaukiasi į mus: "Ištverkite, stiprinkite kovos dvasią, šaukite visur, kur tik sutinkate žmogų, nes jūsų tauta nužmoginta, suniekinta". Jie šaukia ištroškę dvasinės atramos, jie laukia užjūrio brolių-sesių, kurie parodytų okupantui, kad jie priešingi okupantų vedamai genocidinei politikai, kad jie priešingi visiems okupantų padlaižiams. Savo laikysena jie turi būti pavyzdžiu jaunimui, paskata gerbti savo tautą, kovoti už jos teises.

Tautos dvasinė stiprybė pasireiškia, kai jos sūnūs su džiaugsmu aukojasi kovos lauke. Tie, kurie nusilenkia jų didvyriškiems veiksams, tai tartum smilkalai iš gilios senatvės sukaupę tautines relikvijas, kurie įamžina laisvės žygių didingą dvasią. Kovą laimėti veržiantis su entuziazmu per vargą ir pasiaukojimą didžiajam tikslui, tai didi kovotojo auka, kuri vedė į laimėjimus, kuri atnešė prisikeliančiai tautai anuo metu Aušros idėjos pergalę. Tai pirmūnų dvasios prasiveržimas už tautos interesus, tai didžios praeities uždegti sūnūs, sparnuoti padangių arai, kurie žinojo kas nori pakirsti mūsų tautos gyvybės siūlus. Tų kovų dvasia gaivina šiandien už tautos išlikimą kovojančių jaunuolių ryžtą.

Išdidžios dvasios apimti rezistentai tėvynėj laikosi tvirtai, nes prisiminimai sunkių partizanų kovų, tūkstančiai žuvusių partizanų kapų, verčia juos likti ištikimais brolių pralietam kraujui, užgrūdina ateities karo žygiams. Toks atkaklumo įsiveržimas į širdis, neapykanta prievartai ir dvasiniam genocidui, kuris vyksta mokyklose, darbovietėse ir visame krašte, nuolatos iššaukia tvirtą reakciją. Trys studentės, nepabūgusios okupanto persekiojimų, aplankė tautos didvyrio jaunuolio R. Kalantos susideginimo vietą, nusilenkė jo dva-

siai ir jo žuvimo vietą papuošė gėlėmis. Ši, Romo Kalantos aukos dvasia apjungia viso pasaulio sąmoningą, už tautos laisvę kovojantį jaunimą.

Dvasinės menkystės pavyzdžiai — 40-aisiais Lietuvos pavergimo sukaktuviniais metais laisvojo pasaulio jaunuolių lankymasis Lietuvoj, dalyvavimas iškilmėse, kuriose buvo liaupsinamas okupantas, kur buvo dėkojama okupantui už "atneštą laisvę". Kai tuo metu didvyriškas, susipratęs jaunimas buvo iškėlęs juodu raiščiu perrištas tautines vėliavas... Visa tai tuo metu, kai dar nuo jaunų partizanų pralieto kraujo tebegaruoja Lietuvos žemė, kai konclageriuose, kalėjimuose ir psichiatrinėse ligoninėse tebekenčia tauriausi Lietuvos vaikai... Kur rūsiuose tebeaidi kankinamųjų dejonės ir klyksmas...

Šauliai, Vlodo Pūtvio pasėtos idėjos saugotojai! Priesaika mus įpareigoja ir žodis iš Lietuvos kovojančių reikalauja netylėti, bet šaukti ir demaskuoti tuos sribus, kurių priviso laisvajame pasauly mūsų tarpe, anot knygnešio Jurgio Bielinio, juos registruoti kovojančių lietuvių žiniai. Šauliai budėkime, kad ir į mūsų tarpą nebūtų įvestas Trojos arklis.

Praeis bolševikų košmaras, likę gyvi keliausime kaip piligrimai, ieškosime nužudytųjų kapų giriose, Sibiro taigose, ligoninėse. Klaupsimės prie brolių krauju papuoštų kapų, papuošime juos gėlėmis, su džiaugsmu atšvėsime nemarios lietuvių tautos Prisikėlimą.

Gilaus skausmo valandoje, mirus motinai

A.A. ONAI ŠIDLAUSKIENEI

nuoširdžių užuojautą reiškiau Amerikos Lietuvių Tarybos pirm. dr. Kaziui Šidlauskui, vėlionės dukroms — Česei Aleksonienei, Elenai Dambriūnienei, Marijai Gorodickienei, Juzei Jokubėnienei, Onai Radamskienei ir jų visų šeimoms bei artimiesiems.

*Dipl. teis. Marijonas Šnapštys
LŠST Garbės Teismo pirmininkas*

Sveikiname LŠST Visuotinio Atstovų Suvažiavimo Čikagoje dalyvius. Sveikiname perrinktąjį ar naujai išrinktąjį Centro Valdybą. Linkime, vadovaujantis Sąjungos įkūrėjo Vlado Pūtvio idėjos dvasia, dirbti nepriklausomai Lietuvai, stiprinti šaulių gretas ir ateityje tęsti pozityvų kultūrinį darbą. Šaulys, nesvyruodamas budėjo ir budės Tautos laisvės sargyboj.

V. PŪTVIO NEMARIOS IDĖJOS

ALGIRDAS BUDRECKAS

Nuo Šaulių S-gos įkūrėjo Vlado Pūtvio mirties, 1982 m. kovo 5 d, sukako 53 metai. Kiekvienais metais šauliai prisimena Vlado Pūtvio mirties metines.

Kalbant apie Vladą Pūtviį vien tik kaip apie Šaulių S-gos įkūrėją, būtų per maža ir per kukliai pasakyta. Jis buvo ne tik įkūrėjas, bet ir tautos pranašas ir jos prikėlėjas. Jis buvo rašytojas ir filosofas. Tokios asmenybės gimsta retai tautoje. Lietuva yra laiminga ir palaiminta tauta turėjusi tokį didį ir garbingą sūnų.

Vladas Pūtvis buvo užsimojęs per Šaulių S-gą perauklėti lietuvių tautą, kad ji būtų sveika, stipri savo tautiniu atsparumu, pasiryžusi ginti Lietuvos nepriklausomybę ir lietuviškąją žemę...

Pats Pūtvis teikė geriausią pavyzdį, nes elgėsi taip, kaip jis kitus mokė. Jis pastatė Šaulių S-gą ant teisingo visuomeninio bei politinio pagrindo. Šaulių S-ga turėjo būti visuomeninė demokratinė organizacija, griežtai vengianti partinės politikos. Joje gali dalyvauti įvairių pasaulėžiūrinių įsitikinimų žmonės. Prisimintinas Pūtvio pareiškimas, kad, esą, šauliams privalu, reikalui esant, apsaugoti Lietuvos Seimą, bet patiems jame nedalyvaujant — nepolitikuojant. Jo nuomonė buvo ta, kad svarbiau yra auklėti, negu mokyti. Jis rašo: "Mes turime išugdyti blaivų taurų lietuvių, kad visi tautos meile sucementuoti galėtume sudaryti tvirtovę, kurios amžiais niekas neišgriautų, kurios bent viena plyta bet kur pasaulyje atsidūrusi, liudytų apie Lietuvą, keltų jos vardą ir dirbtų jos labui." Ar tai nebuvo pranašiškas Didžiojo Lietuvosio pasisakymas? Ir šiandien mes turėtumėm tą Pūtvio posakį auksinėmis raidėmis išrašyti ir savo būstinėse ant sienų kabinti, idant nei vienas iš mūsų neužmirštų kokia yra mūsų pareiga tremtyje.

Tautos garbė Pūtviui buvo svarbesnė už as-

mens garbę. Jis rašo: "Siek visur ir visada vien tautos garbės, nepaisydamas savosios. Nebijok! Tuo keliu eidamas net baloje nesusitepsi." Jis rūpinosi ir sielojosi tautos sveikatingumu, ne tik kūnišku, bet ir dvasiniu. Anot jo, stipri yra tauta, kuri yra viską įgijusi savo triūsu. Jei tauta pradeda naudotis svetimu triūsu ir vergų darbais, tai jos laukia pražūtis — išsigimimas. Dėl išsigimimo priežasčių žuvo senovės Roma ir Graikija.

Galbūt vieną gražiausių tėvynės apibūdinimų yra parašęs Pūtvis straipsnyje "Tėvynė": Tėvynė yra mūsų tautos tėviškė, kurią reikia mylėti, gerbti ir ją nuo priešų ginti . . .

Kalbėdamas apie šeimą ir vaikų auginimą, savo straipsnyje "Apie šeimą ir vaikus", jis sako: "Šeima ne egoizmų sąjunga, bet tautos institutas ir norime į ją įeiti ne kaip sausi mokytojai, bet kaip laukiami, prašomi svečiai, patarėjai, padėjėjai, vardan bendrojo šviesaus tikslo: laimingos tautos ateities, nes tautos laimė tai tvirtiausias laidas ir atskirų asmenų vaikų laimės."

Savo straipsnyje "Istorinis žvilgsnis į šauliškumą" Pūtvis rašė, jog "šauliškumo psichiniame pagrinde glūdi sveikas, instinktyvus asmens troškimas pačiam veikliai dalyvauti tautos laisvės gyvenime." Kai šauliškumas tautos sąmonėj išnyksta — tauta patenka į vergiją, sakė Pūtvis. O tautos, kurios sėkmingai sugebės išspręsti šauliškumo problemas, apdraus savo šviesią ateitį.

Iš šaulių Pūtvis reikalavo — drausmės, mandagumo, garbės žodžio laikymo, patriotiškumo ir vengimo bent kokio melo. Jo nuomone, žmonės, kurie nesugeba to laikytis, neturėtų būti šauliais.

Labai įsidėmėtinas, ypač šiems laikams tremtyje, straipsnis "Kur yra tikroji didybė". Tame straipsnyje Pūtvis rašo: "Pats žmogus nori visad būti kuo tobulesniu, aukštesniu, vertesniu. Že-

mesnė to jausmo rūšis vadinasi puikybė. Ji ieško tuščio garso, žemo minių lenkimosi. Aukštesnis to jausmo laipsnis pirmų pirmiausia ieško tikrojo tobulumo, kurio vertė galėtų patenkinti pirmiausia jį patį, jo paties sąžinę... Jis to paties geidžia ne vien tik sau, bet ir saviesiems ir savo tautai ir visam pasauliui”.

Geriausieji Pūtvis apibūdina drąsų žmogų — savo apibrėžimuose “Baimė ir drąsa”. Drąsuoliai galima apveikti, bet nepavergti. Mūsų broliai tėvynėje yra apveikti, bet nepavergti... Tą mums aiškiai įrodė Kalanta ir kiti pasiaukoję už idealus, įsitikinimus bei tikėjimą. Jis savo raštuose aprašo senosios Lietuvos tragediją, kurios pasėkoje ir mes šiandien esame po visą pasaulį išblaškyti. Jis atskleidžia Vakarų pasaulio nesupratimą “pagoniškos” Lietuvos aukštos moralės. Rašo apie laikus, kai kiekvieną pagonį reikėjo žudyti, nes jis buvo, anot tų laikų “galvočių”, kažkas pasibaisėtino. Koks paradoksas! Šiandien Lietuva vėl skęsta kraujyje dėl naujos “religijos” — komunizmo. Mūsų broliai lietuviai vargsta Sibiro koncentracijos lageriuose . . .

Pūtvio raštuose galima atrasti daug paguodos, ypač mums emigrantams, kurie atvažiavę į svetimą šalį negalėjo dirbti savo profesijose, nekentė darbo, kuriuo turėjo užsidirbti savo kasdieninę duoną. Tokiems straipsnelyje “Ne dirbk, bet daryk” Pūtvis pataria. Stenkis bent laisvą laiką pašvęsti kūrybai, kuri suteiks tau džiaugsmo . . .

Pūtvis tikėjo, kad žmogų užgrūdina nelaimė. Paskaitykime jo — “Atviras laiškas vargo broliams”, Pūtviui būnant tremtyje:

“Drąsos lengviausia mokytis, kada giltinė spokso į tave”.

“Nuolaidumo ir kantrybės, kada tave kankina”.

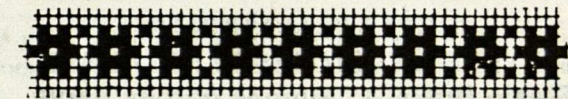
“Savo jėgas auginti, kada esi nuo jų atplėštas”.

“Branginti žmones, kada esi išvarytas iš jų tarpo”.

Tik keliomis tomis Pūtvio filosofinėmis citatomis, norėjau supažindinti ir parodyti asmenį, kurį turbūt ir kiekviena tauta būtų laiminga turėti, gerbtų ir didžiai jį vertintų.

Gal Amerikos lietuviams nevisai tie patarimai tinka, nes čia daugelis mūsų materialiai gerai prasigyveno, bet turbūt nei vienas mūsų negali pasigirti, kad per visą tą laiką — tremties kelią, nepajuto nei pagiežos, nei pažeminimo iš svimtaučių. Šias Pūtvio mintis perskaičius, tebūnie tas mums ne nelaimė, bet gyvenimo mokykla mus užgrūdinti ir padaryti mus tobulesniais žmonėmis.

Štai tos pagrindinės mintys, kuriomis gyveno Vladas Pūtvis visą savo amžių ir kurias paliko

Sveikiname Lietuvos Šaulių Sąjungos veteranus, kovotojus už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, “Tremties Trimito” bendradarbius, aštuoniasdešimtmečius jaunuolius:

buvusį LŠST CV pirmininką, dabartinį “Stasio Butkaus” šaulių kuopos p-ką, visuomenininką

VINČĄ TAMOŠIŪNĄ,

buvusį LŠST CV vadovą Kultūriniam reikalams, istoriką

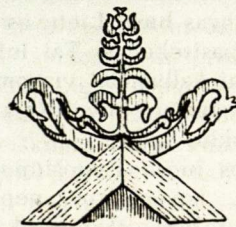
JONĄ ŠVOBĄ

ir savanorį-kūrėją, karininką, inžinierių

KLEMENSĄ ČEPUTĮ.

Linkime, kaip gžuolams prie Nemunėlio, tvirtai žengti Tėvynės laisvės keliu!

TREMTIES TRIMITAS

šauliams, kaip nemirštantį idealą. Jis mano, kad privalo gyvuoti tautinis susipratimas, nes tik susipratusios tautos rūpinasi savo ateitimi, kultūrine pažanga ir t.t. Visa tai jis norėjo įgyvendinti Šaulių S-goje. O jo įkurta Lietuvos Šaulių Sąjunga mums šauliams yra brangiausias Vlado Pūtvio paliktas paminklas.

Mums šauliams, Vlado Pūtvio valia liks visad gyvenimo kelrodis, kaip reikia Lietuvą mylėti, jai aukotis ir dirbti. O jo nurodyti idealai mums šauliams privalo būti šventi.

Jo raštai privalo būti kiekvieno šaulio namuose, privalo būti skaitomi kaip šauliškumo idėjų biblija. Privaloma jo mintis cituoti ir diskutuoti šaulių subuvimuose, kad suprastume kas yra šauliškumas, tikrąja to žodžio prasme. Jo raštus saugokime kaip relikviją, gerbkime ir stenkimės palikti ateinančioms kartoms, nes juose užrašytos “Didžiojo Mokytojo” — Vlado Pūtvio — mintys, kurios yra amžinos ir nemarios. □

JUOZAS TAMOŠIŪNAS TĖVYNĖS MYLĖTOJAS IŠ ROZALIMO "Stasio Butkaus" kuopos garbės narys

JONAS ŠVOBA

(Pabaiga)

1955 m. Amerikos lietuvių tautinės organizacijos, besivadovaujančios skirtingu Lietuvos nepriklausomybės veiklos ir jos metodų supratimu, negu Vliką sudarančios organizacijos, susibūrė į Lietuvos Nepriklausomybės Tolką, kurion įėjo Amerikos Lietuvių Tautinė Sąjunga, Lietuvių Rezistencinė Santarvė ir Lietuvos Atgimimo Sąjūdis. L.N.T. sudarančios organizacijos įsteigė Lietuvos Nepriklausomybės Fondą, kuris ligi šiol tebeveikia. Turime išduotus Lietuvos Nepriklausomybės Fondo pažymėjimus, kad Juozas Tamošiūnas parėmė Fondą 1957 m. 10 dol., 1961 m. — 10 dol., 1962 m. — 10 dol. ir 1964 m. — 10 dol. L.N.F. išleido Lietuvos partizanų poezijos knygą "Laisvės kovų dainos" 1962 m., 1969 m. išleido informacinį istorinį veikalą 475 psl. "Lithuania 700 Years". Kaip tas veikalas naudingas ir reikalingas buvo Lietuvos reikalui, rodo jo nepaprastas pasisekimas. Tai informacija apie Lietuvą angliškai kalbančiai visuomenei. Pirmoji laida 1500 egz. tuojau buvo išgraibstyta, dabar yra išėję net penkios laidos.

Čia surašytos Juozo Tamošiūno aukos Lietuvos gelbėjimui, kovoms už nepriklausomybę, laisvę ir bendrai lietuviškam reikalui, tik pasiremiant rastais jo archyve formaliais liudijimais bei pažymėjimais. O Juozas Tamošiūnas savo gera lietuviška širdimi aukomis Tėvynės reikalams nuo kitų neatsilikdavo. Tai jo duotų aukų Tėvynės labui, bet neregistruotų gali būti dar nemažai. Jo asmenyje galime jausti ir, bendrai, nemažos dalies Amerikoje gyvenančių lietuvių ir veikėjų meilę ir jautrumą jų paliktos Tėvynės Lietuvos reikalams, ypač jos sunkiose kovose už laisvę ir nepriklausomybę.

SPAUDA IR KNYGA

Nors Juozas Tamošiūnas nebuvo žurnalistas ar rašytojas, bet knygą ir periodinę spaudą vertino, skaitė ir rėmė. 1919 m. J.O. Širvydas "Vienybei" leisti sutvėrė Vienybės Spaudos Bendrovę, Juozas Tamošiūnas tampa tos bendrovės šerininu, tikriau sakant, jos parėmėju. 1920 m. Lietuvoje įsisteigia Akcinė Bendrovė "Varpas" knygoms ir laikraščiams leisti. Juozas Tamošiūnas ir tos "Varpo" b-vės nuperka akciją. 1933

m. Vienybės Spaudos Bendrovė bankrutuoja. "Vienybės" leidimas atsidūrė kritiškoje būklėje. "Vienybei" atgaivinti sudaroma Lietuvių Spaudos Bendrovė, ir Lietuvių Spaudos Bendrovės Juozas Tamošiūnas yra dalininkas. Visų tų spaudos bendrovių lakštai guli jo archyve. Pirkdamas jų akcijas jis tik galvojo apie reikalą paremti spaudą.

Pavarčius jo paliktas čekių knygutes, neretai randi paramą "Dirvai" ir "Sandarai". Prenumeruota Lietuvių Enciklopedija. Taip pat prenumeravo nepriklausomoje Lietuvoje leistą Spaudos Fondo Lietuviškąją Enciklopediją, kurios turėjo jau 7 tomus. Taip pat jis turėjo visus Tėvynės Mylėtojų Draugijos leidinius, neišskiriant dr. V. Kudirkos raštų, išleistų 1909 m. Jų turėta ne po vieną egzempliorių, tik kai kurie tomai dingę, paskolinti, negražinti.

Jis buvo mecenatas su 100 dol. ALT S-gos išleistas knygos "Tautinės minties keliu". Kada LŠST Centro Valdyba leido anglų kalba istorinį informacinį leidinį, dr. C.R. Jurgėlos parašytą "Lithuania: The Outpost Of Freedom", Juozas Tamošiūnas jos leidimą parėmė visu 1000 dolerių.

Kada Simas Kudirka pirmą kartą su šeima, pasprukęs iš rusų sukurto komunistinio pragaro, lankėsi Detroite, tai Juozas Tamošiūnas, pats dėl sveikatos negalėdamas jo priėmimo dalyvauti, tai per Vincą Tamošiūną, rengimo komiteto pirmininką, Simui Kudirkai padovanojo savo turimus Lietuvių Enciklopedijos visus 36 tomus. Atidavė, sakydamas: "Aš pasenau, o jam ji bus reikalinga". Jo skaityta ir nepr. Lietuvoje leidžiama spauda, pav. jo knygynėlyje matyti prenumeruota "Mūsų Vilnius", kurio likę ne vienus metų po vieną kitą egzempliorių. Tai rodo, kad žmogus mėgo spaudą, daug skaitė ir rėmė ją.

VISUOMENINĖ VEIKLA

Nors, kaip jo draugai teigia, Juozas Tamošiūnas nesiveržė į organizacijų pirmaujančias vietas, bet jose pareigų nevengė. ALT Sandaros Detroite skyriuje ėjo tai išdininko, tai sekretoriaus pareigas. Tačiau iš visko atrodė, kad Tėvynės Mylėtojų Draugija Juozui Tamošiūnui buvo arčiausia širdies. T.M.D. įsisteigė 1896 m. Jos siekiai buvo: "... platinti apšvietą, lietuvišką literatūrą... Draugija stengsis savo narius kelti doriškai ir patriotiškai". Juozas tik atvykęs į Ameriką ir pastoviau apsigyvenęs Waterbury Conn., tuojau įsijungė į T.M.D. Draugija išgyveno ne vieną savo veiklos krizį, vis iš jo išlipdavo aktyvesnių narių pagalba. 1927-28 metų T.M.D. Centro Valdybą sudarė pirm. K.S. Karpavičius, vicepirm. M. Kasparaitis, sekr. V. Širvydas, išd. A.B. Stri-

maitis ir knygius J. Šolis. Po to sekė keletas neveiklos metų ir kalbama apie T.M.D. likvidavimą. Tačiau veiklesnieji T.M.D. nariai, kurių tarpe randame ir Juozą Tamošiūną, sutarė ir sušaukė T.M.D. atgaivinimo seimą Čikagoje, Illinois, Sandaros salėje, 1937 m. liepos 4 d. Į T.M.D. Centro Valdybą išrinko F. Motuzą — pirm., J.A. Bauką — vicepirm., M. Kasparaitį — sekr., D. Pivaroną — išdininku, J. Kasputį ir V. Staką — išdo globėjais, A.B. Strimaitį — knygiu, M. Vaidilą, dr. A. Žimantą ir Juozą Tamošiūną į Apšvietos Komisiją. Per metus atgijo 10 kuopų. 1956 m. T.M.D. išleido dr. V. Daugirdaitės-Sruogienės parašytą stambų veikalą "Lietuvos Istorija".

J.A.V. įsijungus į II Pasaulinį karą ir susidraugavus su komunistine Sovietų Sąjunga, ir Amerikos komunistai pakėlė galvas, o nuo jų neatsiliko ir lietuviai komunistai, besivadindami "progresyviais". Jie įsisteigė lietuvišką radijo pusvalandį, per jį skleidė komunistinę propagandą bei jų melus, šmeižė pabėgusius nuo komunistinio teroro lietuvius. Tai jaudino Amerikos susipratusių lietuvių. Jų melų suklaidinti kai kurie lietuviai atsisakė padėti net savo artimiesiems giminėms. Patriotiškoji lietuvių visuomenė protestavo valdžios įstaigose ir radijo stotyje, bet tuo metu paklydusioje Amerikoje sunku buvo rasti teisybę. Tad Lietuvai Vaduoti Sąjungos Detroito skyriuje kilo sumanymas suorganizuoti savo lietuvišką radijo pusvalandį. 1945 m. liepos 15 d. Šv. Antano parapijos patalpose buvo išrinktas radijo steigimo komitetas. 1945 m. liepos 29 d., dr. Jono ir poetės Marijos Sims patalpose buvo sutarta radijo pusvalandį pavadinti "Amerikos Lietuvių Balsas". Radijo transliacijai ir piniginei paramai organizuoti sutvertas 1945 m. rugpjūčio 12 d. "Amerikos Lietuvių Balso Radijo Klubas", išrinkta Klubo valdyba ir revizijos komisija. Į revizijos komisiją įėjo ir mūsų Juozas Tamošiūnas. Tai reiškis, kad tame kūryje ir jis buvo aktyvus veikėjas. Tas parodo, kad kur tik yra judinamas tikras tautinis lietuviškas reikalas, ten randamas ir Juozo Tamošiūno vardas.

1956-1957 metais J.A.V. lankėsi nepriklausomos Lietuvos diplomatinio šefo Stasys Lozoraitis. Detroito Lietuvių Organizacijų Centras (DLOC), kurio pirmininku buvo ALT S-gos Detroito skyriaus pirmininkas inž. Jonas Gaižutis, buvo nutaręs dipl. šefą Stasį Lozoraitį pakviesti į Detroitą. Bet kairioji ir dešinioji opozicija surado, kad DLOC susirinkimas, inž. J. Gaižučio buvo sušauktas neteisėtai, tai ir jo nutarimas yra neteisėtas. Inž. J. Gaižutis tada sudarė komitetą

iš pritariančiųjų tautinių organizacijų nepriklausomos Lietuvos Diplomatinio šefui Detroito sutikti ir priimti. Į rengimo komitetą įėjo nuo ALT S-gos Detroito skyriaus inž. J. Gaižutis su grupe talkininkų, nuo Lietuvių Rezistencinės Santarvės: P. Stanionis, Justinas Preibys, Juozas Tamošiūnas ir Vincas Tamošiūnas.

Opozicija darė pastangų sutrukdyti n. Lietuvos diplomatinio šefo St. Lozoraičio apsilankymą Detroito, net mėgino sukliudyti salės išnuomavimą. Vincas Tamošiūnas, komiteto vardu, surado prie Livernois, Martin g., ukrainiečių parapijos salę, ją išnuomavo ir paliko užstatą. Po kelių dienų Vincas Tamošiūnas telefonu ukrainiečių kunigo pakviečiamas skubiai atvykti pasikalbėti salės reikalui. Tik V. Tamošiūnui įėjus, ukrainietis kunigas tiesiog ir kerta: "Jūs mane apgavote. Buvo atėjusi religinga ir rimta lietuvaitė ir sakiusi, kad atvyksta Lietuvos diktatorinio režimo atstovas, kurį jūs pasitinkate, o ir jūs patys esate nutolę nuo religijos..." Bet kada V. Tamošiūnas viską paaiškino, tai supratingas ukrainietis kunigas ir sako: "Tokia ir pas mus ukrainiečius tragedija... pešamės". Sale naudotis leido.

Nežiūrint dalies DLOC boikoto ir trukdymo, nepriklausomos Lietuvos diplomatinio šefo St. Lozoraičio Detroito sutikimas ir priėmimas įvyko, buvo gausus, iškilmingas, išpūdingas ir naudingas. Tačiau, pasak Vinco Tamošiūno, toks DLOC priešingas pasireiškimas Juozo Tamošiūno patriotinius jausmus giliai palietė ir jis kalbėjęs: "Vašingtone prezidentas Ruzveltas sutiko Lietuvos prezidentą su patrankų šūviais. Tragiškai jam žuvus, Amerikos laikraščiai apie mirtį skelbė pirmuose puslapiuose. Laidojamas buvo su Amerikos vėliava, lydėjo Klevelando raitoji policija, o ką mes darome, jau nepriimamas Lietuvos vyriausybės atstovas, blogai..." (Iš Vinco Tamošiūno prisiminimų apie Juozą Tamošiūną. Jie buvo tik bendrapavardžiai, ne giminės). Šis įvykis tik parodo, kad Juozas Tamošiūnas Lietuvos reikalą laikė pačiu svarbiausiu, virš partinių ambicijų.

Kada Wayne State Universitete Detroito buvo organizuojamas Lietuvių Kambarys, tai Juozas Tamošiūnas paaukėjo 1,300 dolerių ir tapo to Wayne State Universitete Lietuvių Kamaro mecenatu.

Šalia visuomeninės veiklos ir aukų Juozas neužmiršo ir Lietuvoje gyvenančių senų seserų ligi jų mirties. Jis jom beveik reguliariai, kelis kartus per metus, siuntė brangius siuntinius. Paskutinei ligonei sesutei, kurią globojo svetimi žmonės, Juozas liepė, mirštant tiem jos globėjams užrašyti savo namus Rozalime.

BALYS GRAŽULIS

VINCŪI TAMOŠIŪNUI,
AŠTUONIASDEŠIMTOJO GIMTADIENIO
PROGA

*Iš praeities stiprybę kai semi,
Jos atrandi mūsų genties galiūnuos.
Tačiau, daugiau jos gaut čia pat gali
Pas taurų vyrą Vincą Tamošiūną.*

*Pats eidams ir kitus į darbą vesdams, —
Nesnaudžia ir nesėdi jis saliuone —
Kai reikia auką Lietuvai nunešdams,
Pavyzdį rodo Vincas Tamošiūnas.*

*Jeigu Tėvynei kas padėti nori,
Kur susibūrė žygiui josios sūnūs,
Tenai pirmoj gretoj tarp savanorių
Atrasi žengiant Vincą Tamošiūną.*

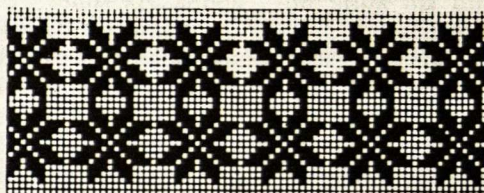
*Tautietį jei kokia bėda ištiko,
Ar sambūrio veikla įklimpo liūne,
Nesigailėdams laiko nei skatiko,
Į talką skuba Vincas Tamošiūnas.*

*Ir atgaivoj jisai pirmauti moka.
Riečia linksmiau už daktarą Aliūną!
Stiklelį kilsteri, deja — nešoka.
Užtai vaišina Vincas Tamošiūnas!*

*Todėl šis iškilusis vyras tinka, —
O, pagaliau, juk niekam neužkliūna —
Dėl to nekartą mes vada vis rinkom
Garbingą vyrą Vincą Tamošiūną.*

*Šiandien draugėn džiugiai čionai suėję
Pagerbti šių dienų genties galiūną,
Dėkingai sveikinam gėrio sėjėją
Mūsų Bičiulį Vincą Tamošiūną!*

Flint, Mi. 1982 m. Vasario mėn.

JUOZO TAMOŠIŪNO TESTAMENTAS

Juozas Tamošiūnas buvo geros sveikatos, bet senatvėje pasilpo regėjimas, sveikata, paskutiniaisiais gyvenimo metais teko dažniau ir ilgiau pagulėti ligoninėje. Kartą ir paprašė pakviesti advokatą testamentui padaryti, tai buvo jo paskutinis noras ir valia. Nemažą dalį sukaupto turtelio paskirstė dar gyviems, kad ir seniems giminėms. Jo visos seserys jau buvo mirę. Kitą turto dalį paliko testamentu vykdytojams išskirstyti testamente išvardintoms lietuvių organizacijoms ir laikraščiams. Tai buvo jo paskutinis lietuviškas, patriotiškas žodis.

Tas taurus patriotas lietuvis, Tėvynės Mylėtojas iš Rozalimo JUOZAS TAMOŠIŪNAS atsiveikino su šiuo pasauliu 1979 m. sausio 3 d., turėdamas 90 metų amžiaus, bet paliko savo darbo vaisiais Lietuvai ir lietuviams atmintinas.

1981 m. lapkričio 19 d. "Draugo" dienraščio korespondencijoje iš Detroito rašoma: "Senosios ateivių kartos lietuvis Juozas Tamošiūnas,

vertindamas mokslą ir norėdamas palengvinti lietuviams jaunuoliams jo siekti, savo turto dalį užrašė Lietuvių Kambario Detroito Wayne State Universitete Komitetui, panaudoti kambario reikalams. Komitetas nutarė dalį, t.y. 40,000 dol. įdėti į specialų universiteto stipendijų fondą ir iš nuošimčių kasmet skirti atpildijas finansinės paramos reikalingiems lietuviams studentams". Tuo lietuvių patrioto Juozo Tamošiūno vardas ir įamžinamas.

1981 m. spalio 24 d. BALFo seimo vakarėnėje, Detroito, a.a. Juozo Tamošiūno testamentu vykdytojai — Stefanija Kaunelienė ir Vincas Tamošiūnas, iš Juozo Tamošiūno palikimo įteikė BALFo pirmininkei Marijai Rudienei 50,000 dolerių čekį, skirtą BALFui.

Pastaba: Šį rašinį rašant pasiremta: a.a. Juozo Tamošiūno archyvu, Vinco Tamošiūno ir F. Motuzo prisiminimais, Br. Kvicklio "Mūsų Lietuva", Lietuvių Enciklopedijos atitinkamais straipsniais ir mano rašiniu "Tautinės minties kelio" knygoje.

DONELAIČIO ĮRAŠAI TOLMINKIEMIO METRIKŲ KNYGOSE

L.Š.S.T. Centro Valdybos premijuotas
(II premija) straipsnis

ALGIRDAS BUDRECKIS
(MARTYNAS MARTYNAITIS)

Visas Kristijono Donelaičio surinktas raštų palikimas yra vienur ar kitur išspausdintas. Į mūsų literatūros lobyną įėjo jo grožinė kūryba: pasakėčios, „Pričkaus pasaka apie lietuvišką svodbą“, ir nemari hegzometriška poema „Metai“.

Bet dažnai užmirštame, jog Tolminkiemio dainiaus rašytinis palikimas yra turtingesnis; jo archyvinė medžiaga, parašyta vokiečių kalba, susidaro iš šių tekstų rinkinių: 1. „Allerlei zuverläsige Nachrichten für meinen Successor“ („Visokios patikimos žinios mano įpėdiniui“) — 1773-1779 m. užrašai skirti būsimam Tolminkiemio pastoriumi, su Donelaičio biografinėmis žiniomis ir parapijos bei klebonijos ūkio apibūdinimais; 2. Tolminkiemio žemių separacijos bylos dokumentų nuorašai (1775-1778 m.) su polemniais Donelaičio įrašais paraštėse; 3. pastabos Tolminkiemio krikšto metrikų knygoje, įrašytos daugiausiai 1773-1774 m.; ir 4. įvairūs kiti Donelaičio rašyti ar pasirašyti 1756-1767 m. laikotarpio dokumentai, liečią Tolminkiemio bažnyčios statybos, jos administravimo, parapijos mokyklų ir kitus reikalus.¹

Nors „Metuose“ yra tam tikras klasikinės ir vėlesnės literatūrinės mokyklos įtakų klodas, „Metų“ pagrindą sudaro gyvenimo tikrovės elementai, kurie pareikalavo iš autoriaus ilgamečių asmeninių išgyvenimų.² Vienas tokių raktų į Donelaičio galvosėną yra jo įrašai į parapijos krikšto registracijos knygas, kurias jis pats rašė, pradėjęs dirbti Tolminkiemyje.

Donelaitis padarė pirmą įrašą į Tolminkiemio bažnyčios 1725-1754 m. krikšto metrikų knygą³ 1743 m. lapkričio 24 d. Jis parašė:

24-asis sekmadienis *post trinitatis*⁴, kai aš, Kristijonas Donalicijus, 1743 m. lapkričio 24 d. pono Įsruties archipresbiterio Hano buvau įvesdintas Tolminkiemio parapijos klebonu.

Viešpatie Jėzau, tu didysis nupuolusių žmonių ganytojau, aš noriu būti ganytoju ir avinėliu. Ganytoju man patikėtos parapijos, bet avinėliu tavo ganomoje bandoje. Pripažįstu, kad mano jėgos silpnos, bet aš taip pat žinau, kad tu esi pakankamai stiprus ir mielai savo stiprybe pagelbėsi silpnajam.

To aš maldavau tave šiandien. Mano Išganytojau, teisšpildo viskas. Taip pat maloniai išklausk, ko visa parapija už mane prašė, ir leisk, kad ateityje visuose savo veiksmuose jausčiau, jog šiandien tu visus mano dūsavimus išgirdai. Dabar amen, aš einu tenai, kur tu mane šiandien pasiuntei. Eik su manimi, amen.⁵

Pirmas įspūdis — tai Donelaičio gilus religingumas ir pasišventimas eiti Ganytojo nurodytu keliu. Ar mūsų dainius patyrė nusivylimą? — kyla klausimas. Praslinkus 30 metų, jau vyresnis ir labiau patyręs, pastorius Donelaitis peržiūrėjo savo kreivos rašysenos įrašus ir 1725-1754 m. krikšto metrikų knygą ir prie daugel vietų pridėjo savo retrospektyvines pastabas. Prie savo įvadinio įrašo jis parašė:

Anno 1773 m. lapkričio 30 d. aš tai perskaičiau ir stebėjaisi, kaip Dievas vedė mane. Mano įpėdini, atsimink mane!

Ypač daug tokių įrašų padaryta 1773-1774 m., kai Donelaitis šias knygas ištiesai perskaitė ir išmargino visokiomis pastabomis apie savo parapijiečius, jų gyvenimą, apie dvasininkų ir dvarininkų būdą ir elgesį. Vienoje iš tų knygų Donelaitis yra įrašęs vokiečių kalba be pavadinimo 8 eilučių eilėrašį, prasidedantį žodžiais: „Unschuld sei mein ganzes Leben...“ Atseit⁶:

Kiekvienam daryti gera
Savo darbu ir žodžiu.
Visad elgtis taip, kaip dera,
Ir teisingas būt geidžiu.

Nekerštauti niekada,
Gyvo padaro gailėti,
Dievą, žmones jo mylėti
Mano priedermė šventa.

Dažnai įrašuose Donelaitis kalbėjo ir apie savo išgyvenimus, nuotaikas, pomėgius ir įpročius. Visai kitaip, kai Donelaitis rašė patarimus įpėdiniui, įvairias pastabas ir įrašus dokumentų paraštėse. Čia jis savo mintis reiškia daug gyviau. Anot tyrinėtojo K. Doveikos: „čia kalba bei stilistinės priemonės panašios į „Metų“ kalbą ir stilių: krinta į akis retorinis pakilumas, gausu kreipinių, sušukimų ir kitokių figūrų. Dažnai būna ekskursų į šalį ir „NB“ (*nota bene*)“.⁷

Trijose Tolminkiemio metrikų knygoje yra daug Donelaičio pastabų ir visokių vėlyvesnių įrašų. Tų knygų užvardinimai yra:

1. Taufregister der Kirche Tollminkehmen 1725-1754;

2. Taufregister der Kirche Tollminkehmen 1755-1773; ir

3. Taufbuch der Tolminkem'schen Kirche... 1774-1779.

Tos krikšto metrikų knygos buvo rašomos vokiškai ne pagal kalendorinius, bet pagal bažnytinius metus, prasidedančius maždaug mėnesiu anksčiau negu kalendoriniai metai.

Nemaža tokių įrašų, surastų Taufregister tomuose, pirmasis paskelbė Donelaičio kūrybos vertėjas į vokiečių kalbą L. Pasargė *Aus Baltischen Landen* (1878) ir *Christian Donalitiuis Littauischen Dictungen* (1894). Vėliau, 1894-1914 m. ypač gausiai vertingų duomenų apie Donelaičio gyvenimą ir kūrybą surinko ir paskelbė Leipcigo universiteto prof. F. Tetzneris.⁸

Prieš pradėdant nagrinėti įdomesnius įrašų punktus, vertėtų trumpai peržvelgti Donelaičio laikų stichiją.

1743 m. gegužės mėn. Donelaitis gavo pasiūlymą užimti Tolminkiemio parapijos klebono pareigas. Tačiau, nenorėdamas mesti Stalupėnų mokyklos vedimą prieš mokslo metams pasibaigiant, jis dar pasiliko Stalupėnuose ir tik 1743 m. liepos 6 d. atvyko į Karaliaučių ruoštis reikalingiems liuteronų kunigo vietai užimti egzaminams. Tuos egzaminus jis išlaikė spalio 17 d. ir spalio 21 d. buvo ordinuotas kunigu, o lapkričio 24 d. buvo Įsručio superintendente Hahno įvestas į Tolminkiemio parapiją.⁹

Tolminkiemio parapija buvo įkurta 1589 m., bet bažnyčia tebuvo pastatyta tik 1598 m. kunigo Dovydo Marciano. Kristijonas Donelaitis buvo trylikštasis klebonas. Tolminkiemio parapijoje 1743 metais atvykęs Donelaitis rado 32 kaimus, 4 karališkus dvarus ir du privačius. Dauguma kaimų vardų buvo lietuviški: Balupėnai, Budreliai, Daneikiškiai, Didžiuliai, Elušėnai, Išlaužiai, Jesaičiai, Judriškiai, Kiauniai, Kubiliai, Mackūniškiai, Martišiai, Meldynai, Mockūnai, Palėdžiai, Raudoniai, Rominta, Samanynai, Sargūnai, Tėveliai, Varniai, Vertesmai, Žalkiemis ir Žiedeliai.¹⁰ Tolminkiemio parapijos lietuvninkai priklausė prie to paties tarminio vieneto, prie kurio priklausė Donelaičio tėviškė, Lazdynėliai. Pusė parapijos buvo lietuvių kilmės, o kita pusė susidarė iš kolonistų vakarinių vokiečių, flamandų, šveicarų, pfalclandiečių, brandenburgiečių ir net prancūzų.

Kada Donelaitis apsigyveno Tolminkiemyje, čia precentorium¹¹ buvo jo senas universiteto laikų draugas Jonas Fridrichas Šperberis, kuris, kai klebonas Jonas Fridrichas Esenas mirė, pasistengė Donelaitį čia pakviesti. Su Donelaičiu Šperberis gyveno kartu 13 metų, ir po to jų santykiai nenutrūko. Šperberis jį aplankydavo.¹²

Nuo 1756 m. Donelaitis gavo pagalbai ir kitus precentorius. Pirmas čia buvo Hornas, kurį 1760 m. pakeitė E. Jansonas, o 1762 m. Jansoną pakeitė E. Tortilovijus, kuris čia išbuvo iki 1771 m. kovo 17 d. Jo vieton atvyko Karolis Vilhelmas Šulcas.¹³

1744 m. spalio 11 d. Donelaitis vedė savo pirmtako klebono Eseno našlę Oną Reginą, Galdapės teisėjo Ohlefanto dukterį. Vėliau, pastabose, skirtose jau būsimam savo įpėdiniui, jis įrašė, kad vaikų neturįs ir "dėl to visuomet džiaugiąsis, nes tarnyba, palygint, menka".¹⁴

Savo parapijoje Donelaitis pamokslus sakė lietuviškai ir vokiškai. Parapijiečiai prie savo klebono buvo labai prisirišę ir visur jo autoritetui pasiduodavo. Jis juos užstodavo prieš amtmonus.¹⁵ Tad 1775 m. amtmonas Ruhigas (Ruigys) nusiskundė valdžiai, jog vietos gyventojai "tik savo klebono teklausą, ir jam kokiu klausimu kaip nusistačius, tuojau ir visa parapija juo sekanti".¹⁶

Pirmieji du Donelaičio klebonavimo Tolminkiemyje dešimtmečiai buvo nepalankūs poeto kūrybiniam darbui. Nuo savo atvykimo į Tolminkiemį, Donelaitis turėjo nesusipratimų su vietiniais valdžios atstovais, amtmonais, pradžioje su Beringu, o šiam 1766 m. gruodžio 6 d. mirus, su jo įpėdiniu Ruhigu.¹⁷

Nuo 1775 m. Donelaitis vedė kovą su amtmonu Ruhigu dėl bažnytinės žemės, kadangi šis, vykdydamas kaimo bendrųjų ganyklų padalinimą, kartu į bendrą dalybą įtraukė ir bažnytines žemes, už tai jokio atlyginimo nemokėdamas. Byla buvo baigta tik 1776 m. rugpiūčio 27 d.¹⁸ ir tuomet poetas metrikų knygoje įrašė¹⁹:

Felix parochia, ubi nulla regia via,
Felicior illa, ubi nulla regia villa,
Sed felicissima ista, ubi nullus nobilista.

Mūsų dainių slėgė ir tautiškai mišrios parapijos administravimas, ir stamboko klebonijos ūkio reikalai. Dažnai tekdavo vizituoti penkias parapijos mokyklas.

Jis nemaža darbo turėjo su bažnyčia, nes ji 1752 m. buvo audros apgriauta, o 1756 m. gegužės 28 d. buvo pagrįstas naujas bažnyčios kertakmenis. Pati bažnyčia buvo per tų pačių metų Kalėdas jau užbaigta.²⁰

1747 m. Donelaitis remontavo kleboniją, o 1764 m. pastatė naują. Taip pat jis stengėsi pastatyti namą pastorių našlėms. Kada valdžia tam reikalui nesutiko lėšų duoti, tai, su savo žmonos patarimu, Donelaitis pats 1764 m. namus savo lėšomis pastatė ir padovanojo Tolminkiemio parapijai.²¹

(Bus daugiau)

Martynas Jankus ir pirmoji mūsų spauda

Lietuvos Šaulių Sąjungos garbės šaulys Martynas Jankus, žinomas Mažosios Lietuvos veikėjas, "Varpo" ir "Aušros" laikraščių redaktorius, bei administratorius, Klaipėdos Krašto Gelbėjimo Komiteto pirmininkas, buvo linksmo būdo asmenybė, mėgęs pokštus bei išdaigas.

Buvo laikai, kada minėtus laikraščius atspausdinti trūkdavo lėšų. Bاندė leisti įvairių pasakų bei apsakymų knygeles, manydami, kad žmonės labiau domėsis, negu laikraščiais ir sudarys taip reikalingų lėšų laikraščiams spausdinti. Deja, jos ne tik nedavė pelno, bet dar giliau laikraščius įklampino į skolas, kad Jankaus ūkį net du kartu notaras buvo paskelbęs varžytinėms. Tad M. Jankus sugalvojo gana šelmišką, bet originalų ir sėkmingesnį būdą pinigų sutelkti. Apie tai pasa-

kojo 91 metų, bet dar tvirta moteris, buvusi stambaus ūkio šeimininkė Žugarienė, kurios ūkis buvo už keleto kilometrų nuo Bitėnų — Jankų tėviškės.

Jos namuose gyveno žinomas M. Jankaus talkininkas, mažlietuvių rašytojas, visuomenės veikėjas Ansas Bruožis, pas kurį M. Jankus dažnai apsilankydavo. M. Jankus buvo malonus ir įdomus pokalbininkas su puikaus humoro įmaišom, tad šeimininkė kartą sumanė pasiklausti, ką juodu kalbasi, na ir išgirsti M. Jankaus juokų. Jankus, atsidusęs, liūdnai pradėjo pokalbį: "Blogai, Anasai, su pinigais. Knygnešiai ir platiniojai iš mūsų sunkių pastangų turtus kraunasi, o mums atneša tik skatikus. Nebėra iš ko atspausdinti "Aušros". Reikia greitai sutelkti pinigų, nes teks sustabdyti "Aušrą", kaip teko sustabdyti "Varpą". Turiu sumanymą — leiskime antrą,

pagerintą laidą "Peklos knygelės". Tu gerai pagalvok, ir aš turiu ką naujo sugalvojęs, pripiešk tų baisesių paveikslų ir tegu žliumbia bobos pečių apsikabinę, o mums knygnešiai atneš pinigų, nes jas žmonės labai perka ir kunigai nedraudžia, o knygnešiams bus gėda labai sukti, mes gi žinome, kad jas lengva išplatinti ir daug pinigų už jas surenka. Nes aš iš savo turto jau nieko nebeturiu ką parduoti".

Bruožis, gerai pamąstęs, pritarė. Girdėjau, kaip rankas sumušė. Jankus padėjo ant stalo buteliuką ir ėmė pasakoti atsitikimus, bei juokus. Aš taip supykau, kad tie bedieviai taip apgaudinėja tikinčius žmones, kad prisižiūrėjus, nė naktį užmigti negalėdavau, prisiverkiau, kol apsipratau. Dabar jie vėl iš naujo nori žmones gąsdinti ir virkdyti. Supykus nebeklausiau nei Jankaus pasakų ir tą pačią dieną liepiau Bruožiui išsikelti iš namų.

A. Mikulskis

"Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinėje

"Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės metinis susirinkimas savuose namuose įvyko vasario 7 dieną. Dalyvavo apie 300 narių. Susirinkimą atidarė rinktinės pirmininkas Vl. Išganaitis. Sekretoriaus vicepirmininkas-sekretorius J. Mackonis. Į prezidentumą dar pakviesta moterų vadovė M. Dapkienė, E. Vengianskas, A.

Regis ir A. Budreckas. Atsistojimu buvo pagerbti mirusieji nariai.

Atidarydamas susirinkimą, pirmininkas pasveikino susirinkusius ir prasmingu žodžiu prisiminė mūsų didžiąją šventę — Vasario 16. Paragino šaulius aktyviai dalyvauti šventės minėjime. Toliau sekė pranešimai.

Kultūrinių reikalų vadovas J. Petrauskas

kas pranešė apie buvusius kultūrinius meninius renginius. Dainininkams vadovauja p. Mačiulis, o tautinių šokių grupei "Vytiš" — ponis Atkinson. Bibliotekos vedėjas B. Juškevičius pranešė, kad bibliotekoje turima apie 1400 knygų. Prašė paaukoti ir daugiau knygų. Biblioteka naudojasi tik mažas skaičius narių, nors naudotis gali visi. Mėlienė

"Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės Čikagoje vasario 13 d. Užgavėnių parengime sėkmingai suvaidinta Kazio Binkio vieno veiksmo komedija "Kai atsarga daro gėdą". Vaidino: iš k. į d.: Dumčiuviene, Pankienė, režisiorė Sarapinienė. Įteikusi gėles rez. Dapkienė. Dėkojęs vaidintojams Mackonis, Braunnienė, Petrauskas ir Ferro. Nuotr. P. Malėtos

pranešė, kad vaidintojų grupei trūksta vaidintojų. Paukštis ragino visus prenumeruoti "Karį" ir daugiau pirkti rinktinės išleita knygą "Kryželiai Arktikoje". Tai vertinga knyga apie mūsų brolių kančias Sibiro vergijoje.

Gurevičius pranešė, kad buvo aplankyti 59 ligoniai. Jiems dovanėlėms išleista 850 dolerių. J. Mackonis davė finansinę apyskaitą. Metų bėgyje pajamų turėta 46,282.31 dol. Baras davė 35,724,13 dol. Išlaidų buvo 48,623,57 dol. Pocius pranešė rinktinės valdybos apyskaitą. Apie 3,000 dol. laikomi banke.

K. Povilaitis padarė kontrolės komisijos pranešimą. Kontrolės komisija patikrinosi finansinę apyskaitą rado, kad viskas gerai tvarkoma. Taip pat pranešė, kad Sąjunga, turėdama didelį narių skaičių, bendradarbiauja su kitomis žymesnėmis lietuvių organizacijomis.

Garbės teismo pranešimą padarė A. Regis. Pranešė apie nagrinėtas bylas, kurios spaudoje sukėlė erzėlį. Visus pranešimus ir atskaitomybę susirinkimas patvirtino.

Klausimuose, sumanymuose kalbėjo: A. Pleškys, J. Kavaliauskas, J. Tijūnas, J. Kreivėnas, J. Bagdžius ir kiti. Į iškeltus klausimus atsakė pirmininkas Išganaitis ir Mackonis, taip pat ir kontrolės komisijos atstovas. Kai kurie klausimai sukėlė ir nuomonių skirtumų, bet viskas išsiaiškinta. Pabaigoje dar kalbėjo A. Budreckas, Mackonis, Pocius.

Toliau sekė atstovų rinkimas į visuotiną Sąjungos suvažiavimą, kuris įvyks kovo mėnesyje. Baigiant pirmininkas dar priminė Vasario 16 minėjimą ir kvietė uniformuotus šaulius skaitlingai daly-

vauti. Susirinkimas baigtas Tautos himnu. Po susirinkimo visi buvo pavaišinti.

P. Venclova

"Klaipėda" jūrų šaulių kuopos

Cicero, III. veikla

Šiomet pirmą kartą šis šaulių dalinys surengė Klaipėdos krašto atvadavimo minėjimą. Nors kuopa turi Klaipėdos vardą, bet niekada praeityje nėra rengusi panašaus minėjimo.

"Klaipėdos" jūrų šauliai, vadovaujami darbštaus ir energingo pirmininko Juozo Mikulio, surengė šaučių minėjimą. Visa kuopos valdyba vieningai dirbdami ir bendradarbiaudami sugebėjo ir, tikiu, ateityje sugebės šiuos minėjimus surengti.

Valdybos nariai jau iš vakaro susitarė salę, sesės pasiruošė maistui produktus, visi tapo įjungti į atskirus darbus. Sausio 24 d. jau buvome salėje. Sesės skubiai užėmė virtuvę ir R. Latožienei vadovaujant ruošėsi pavaišinti šaulius. A. Skopas tvarkė mikrofoną, kurį mums paskolino Cicero R. LB Apylinkės valdyba, kuri dar stengėsi daugiau paruošti sceną, tvarkėsi prie aukų rinkimo Lietuvos Pasiuntinybės namų remontui.

Tuoju po 10 val. atsirado ir svečiai iš Čikagos: "Vyt. Didž" rinktinės vyrai su savo vėliava, LŠST Moterų skyriaus, karių veteranų "Ramovė" su jos p-ku plk. J. Švedu, "Gen. T. Daukanto" j.š. kuopos vėliava, kuriems vadovavo p-kas Ed. Vengianskas, "Klaipėdos" j.š. kuopa ir, žinoma, Amerikos ir mūsų Trispalvė. Kuopos vicepirm. Aug. Ašokliui vadovaujant, septynios vėliavos rikiuotėje išvyko į Šv. Antano parapijos bažnyčią pamal-

doms. Sunku buvo išlaikyti tvarkingą rikiuotę, nes šaligatviai buvo padengti ledu.

Šv. Mišias atnašavo šaulys kun. A. Rutkauskas. Mišių auką nešė sesė Ona Tiknevičienė ir Juozas Mikulis. Muz. A. Skridulio vadovaujamas choras giedojo pamaldų metu. Kun. A. Rutkauskas pamokslu metu pasidžiaugė, kad mūsų kuopos šauliai pagaliau surengė šį reikšmingą minėjimą.

Po pamaldų vėl visi susirinko į parapijos salę. Nors oras buvo šaltas ir keliai slidūs, bet susirinko gausus būrys šaulių ir tautiečių.

Šauliai A. Dumčius ir A. Kizlaitis, jau rinko aukas prie durų Lietuvos pasiuntinybės rūmų remontui; kasininkas J. Dekeris skubėjo rinkti nario mokesčių. Greitai visus pašalinius darbus nutraukė p-ko prašymas sėstis. Pirmininkas Mikulis pasveikino visus atvykusius į šį minėjimą ir pakvietė įnešti dalinių vėliavas. Aug. Ašoklio vadovaujamos vėliavos išsirikiavo prie scenos. Galingai suskambėjo Tautos himnas. Kuopos kapelionas A. Rutkauskas sukalbėjo invokaciją. Šaulys Apolinaras Skopas Tėvynės prisiminimui perskaitė nemažą dalį Stasio Santvaro "Lietuva". Zuvusius Klaipėdos krašto atvadavime pagerbėme vienos minutės susikaupimu. Sekė Algio Regio paskaita apie Mažąją Lietuvą. Prelegentas kalbėjo be užrašų, bet jo kalba buvo labai puikiai paruošta ir sklaidi. Sužinojome porą nežinomų, arba mažai kam žinomų faktų apie tuometinę Klaipėdos krašto padėtį. Viena, kad lenkai jau uoste laukė iš prancūzų pranešimo, kada jie galės išsikelti ir užimti miestą ir kraštą. Antra,

"Klaipėdos" jūrų šaulių kuopos metinio susirinkimo prezidiumas. Iš k. į d.: pranešimą daro išdininkas Jonas Dekeris. Sėdi kuopos p-kas Juozas Mikulis, susirinkimo p-kas Juozas Žemaitis ir sekretorius Apolinaras Skopas.

“Klaipėdos” jūrų šaulių kuopos valdyba. Sėdi iš k. į d.: Nijolė Skopienė, Janina Skamienė, p-kas Juozas Mikulis, išd. Jonas Dekeris. Stovi iš k. į d.: vicepirm. Augustinas Ašoklis, Alfonsas Kizlaitis, Apolinaras Skopas, Sofija Žibutienė, mot. vad. Regina Latožienė ir Stepas Paulauskas.

lietuviams nuginklavus prancūzus ir vokiečių žandarus, Rytprūsioje esą vokiečių daliniai atsiklausė Berlyno ir norėjo gauti sutikimą vykti į Klaipėdos kraštą ir atsiimti jį iš lietuvių. Tai jiems būtų buvęs lengvas dalykas, kadangi jie buvo labai stipriai ginkluoti ir seni, patyrę kariai. Berlynas, žinodamas lenkų kėslus ir nenorėdamas, kad Rytprūsiai taptų lenkų apsupti iš dviejų pusių, pasirinko jiems patogesnę padėtį — palikti Klaipėdos kraštą lietuvių rankose. Rytprūsiai mi-

litaristai nenoromis turėjo paklusti Berlyno įsakymui. A. Regis ragino visus lietuvius atkreipti didelį dėmesį į šią lietuvių tautos teritoriją. Čia mūsų žemė ir niekas negali jos savintis, tik lietuviai. Nors po paskutinio karo vietiniai gyventojai beveik sunaikinti, bet mes turime savintis šią žemę ir ateityje prisijungti ją prie Lietuvos valstybės. Jei nesugrįš senieji gyventojai, tai nors jų kapai prisiglaus prie vienalytės valstybės. Nesvyruoti, neabejoti, bet visu rimtumu

ginti šį reikalą jau dabar ir būti pasiruošusiems. Mažoji Lietuva turi priklausyti, kaip jos neatskiriama dalis, būsimai laisvajai Lietuvos valstybei.

Šiltai plojome gerbiamam prelegentui, nes manau, kad visi sutikome su jo mintimis, kad Mažoji Lietuva yra tas pats mums kaip Suvalkų-Seinų sritis, kaip Gardinas ir Lyda ir kitos mūsų rytinės žemės, dabar esančios lenkų ir gudų žinioje. Vakaruose ir rytuose yra likusios mūsų žemės ir už jas nesvyruodami

Klaipėdos Krašto atvadavimo minėjimo dalyviai su kuopos šauliais. Iš k. į d. prelegentas Algis Regis, Lilija Šleiterytė, Apolinaras Skopas ir Stepas Paulauskas.

turime kovoti, rašyti ir, atėjus laikui, būti rimtai pasirodysime. Tie patys priešai buvo anksčiau, tie patys priešai ir ateityje pastos mums kelią ir ties grobuoniškas rankas į mūsų žemes.

Išnešus dalinių vėliavas prasidėjo meninė dalis. Scenoje pasirodė žvalios mergaitės: Aldona Buntinaitė ir Lilija Šleiterytė. Solistė A. Buntinaitė buvo specialiai šiam minėjimui parinkusi dainas. Ji žavėtinai padainavo tris Vydūno dainas: Senovės atsiminimai, Kūdikio dienos ir Laumių daina; publikai prašant, p. Buntinaitė dar padainavo vieną prūsų liaudies dainą iš Rėzos rinkinio — Sakiau tau, mergyte, harmonizuota J. Kamaičio. Aldona įsijautė į šios dienos minėjimo prasmę ir savo dainomis tai paryškino. Puikus ir stiprus balsas sužavėjo susirinkusius. Tikėkimės, kad matysime ir girdėsime jas ir kituose Cicero parengimuose. Solistė ir akompaniatorė buvo apdovanotos gėlėmis.

P-kas Mikulis padėjo solistei Aldonai ir Lilijai. Ta proga padėjo karių veteranų p-kui J. Švedui, "Vyt. Didž." rinkinei, šaulių Moterų skyriui, "Gen. T. Daukanto" kuopos p-kui Ed. Vengianskui už dalyvavimą ir atsiuntimą vėliavų. Pabaigai, paprašė solistės Buntinaitės ir visų svečių sugiedoti vieną posmelį Mažosios Lietuvos himno, Lietuviais esame mes gimę . . .

Tuo minėjimas ir buvo baigtas. Pirmininkas paprašė, kad "Klaipėdos" j. šauliai pasilikytų, nes už trumpos pertraukos įvyks metinis kuopos susirinkimas.

Tikiu, kad minėjimas pasisekė. Tikiu, kad "Klaipėdos" j. šauliai nebeapleis šių minėjimų. Mūsų kuopos vardas reikalauja, kad mes tai padarytume ir tikiu, kad įstengsime kas metai surengti tokius minėjimus.

Šio minėjimo metu surinkta Lietuvos pasiuntinybės namų remontui 450 dol. "Klaipėdos" j. š. kuopa iš savo kasos paskyrė dar 250 dol. Tuo būdu, mūsų išdininkas į Vašingtoną, D.C., išsiuntė 700 dol. čekį. Nors ir neatsiklausiau, bet tikiu, kad neužsigaus ant manęs, kad paminėsiu stambiausius aukotojus — Vytautas ir Giedrė Cicėnai šiam reikalui paaukojo 200 dol.

šaulių kuopos metinis susirinkimas

Kadangi šiais metais "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopa valdybos rinkimų nedarė, o be to, susirinkimas įvyko tuoj po Klaipėdos krašto atvadavimo minėjimo, tai ir neužsitémė ilgai.

Šį susirinkimą atidarė kuopos p-kas Juozas Mikulis. Prieš pradėdamas darbo eigą, p-kas pakvietė prie scenos šiuos šaulius: J. Dekerį, A. Aškolį, B. Baltrūną,

R. Latožienę ir J. Skamienę. Šiem šauliams buvo įteikti Centro valdybos p-ko K. Milkovaičio atsiūsti Padėkos Lapai už aktyvų šaulišką darbą.

Šiam susirinkimui pirmininkavo Juozas Žemaitis ir sekretoriavo Apolinaras Skopas. Minutės susikaupimu pagerbėme metų bėgyje du mirusius šaulius: a.a. Igną Alimą ir Vladą Petrašiūną.

Pirmininkas Mikulis padarė metinę kuopos apžvalgą. Metų bėgyje kuopa su savo vėliava dalyvavo net 14 įvairių organizacijų rengimuose. Beveik kiekvienas Čikagoje surengtas minėjimas matė ir mūsų vėliavą su kuopos vyrais. Valdyba surengė gegužinę ir tradicinį Švyturio balių. Metų bėgyje valdyba turėjo penkis posėdžius ir vieną pasitarimą. Į kuopą šiais metais įstojo du nauji nariai: Antanas Dumčius ir Antanas Gudaitis. Į anglų kalbą išversta "Lietuva Bolševikų Okupacijoje", jau atiduota į "Draugo" spaustuve. Tikimasi pavasarį sulaukti jos išleidimo.

Kuopos išdininkas Jonas Dekeris pranešė kuopos kasos stovį. Kuopos kasa labai tvirtose pozicijose, kadangi ją tvarko ir veda darbštus ir pasišventęs šauliškai veiklai narys. Kuopos išleista (lietuviškai) knyga "Lietuva Bolševikų Okupacijoje" vis dar toliau platinama ir perkama. Dar jos yra likę apie 250 egzempliorių. Šios knygos gautas pelnas dalinai padengs mūsų išlaidas susijusias su jos išleidimu anglų kalba. Iš kuopos kasos šiais metais paaukota: Lietuvos pasiuntinybės rūmų remontui 250 dol., ALTai Vasario 16 dienos proga 25 dol. Viso aukų šiais metais išdalinta 505 dol.

Kadangi neužilgo įvyksta LŠST suvažiavimas, tai susirinkimas turėjo išsirinkti atstovus į suvažiavimą. Išrinkti penki atstovai: A. Dumčius, J. Žemaitis, A. Tepšys, J. Dekeris ir A. Repšienė.

Susirinkimas praėjo labai sklandžiai ir greitai. Šiame susirinkime dalyvavo ir svečiai iš "Gen. T. Daukanto" kuopos su jos pirmininku Ed. Vengiansku. P-kas J. Mikulis paprašė užbaigai sudainuoti vieną posmelį "Lietuva brangi".

Minėjimo metu ir susirinkime labai daug gražių nuotraukų padarė š. P. Malėta. Laimingi daukantėnai, turėdami tokį puikų fotografą.

Po susirinkimo kuopos sesės visus pavaišino skaniais karštais valgiais. Kad sužadintų geresnį apetitą, valdyba iš savo pusės nepagailėjo ir kai ko stipresnio. Draugiškoje ir malonioje nuotaikoje dar ilgai kalbėtasi įvairiomis šauliškoms temomis.

Ap. Skopas

"Simo Kudirkos" šaulių kuopos

New Yorke veiklos apžvalga

"Simo Kudirkos" kuopa nesiriboja vien vidaus veikla. Jos nariai ir valdyba dalyvauja pavieniai ar organizuotai ir kitų organizacijų rengimuose unifomnuoti su kuopos vėliava. Drauge su ramovėnais ir birutietėmis lanko kapus. Dalyvauja Vasario 16-sios, Rugsėjo 8-osios, Kariuomenės atkūrimo šventėse. Jau virto tradiciniu Klaipėdos krašto prie Lietuvos prijungimo minėjimas. Kalbėtojais kviečiami klaipėdiečiai. Jau turėjo kalbėtojus: Martyną Gelžinį, dr. Joną Stiklorių, o praeitais metais iš Montrealo, Kanados, Anšą Lymantą. Tam renginiui suruošti kviečiamos į pagalbą draugiškos organizacijos: ramovėnai, birutietės, Mažosios Lietuvos Rezistencinis Sąjūdis ir Mažosios Lietuvos Bičiulių dr-ja.

1981 metai kuopai buvo labai reikšmingi. Lapkričio 21 d. Kultūros Židinio žemutinėje salėje buvo atžymėta kuopos įkūrimo dešimtmečio sukaktis. Sukaktčiai atžymėti kuopa išleido 42 psl. apžvalginį leidinį su veiklos aprašymais ir nuotraukomis; sutalpinti organizacijų ir šaulių dalinių 10-mečio proga gauti sveikinimai.

Išleista monografija "DLK Algirdas, Senosios Lietuvos valstybininkas. Jo veikla ir laikas". Monografija kietais viršeliais, 364 psl. Parašė istorikas dr. Algirdas Budreckis.

1974 metais kuopa išleido net tris laidas Sibiro kalinės, šaulės Elenos Juciūtės knygos "Pėdos Mirties Zonoje". Iš 3500 egzempliorių jau mažai belikę. Knygoje autorė vaizdžiai aprašo tremtinio — kalinio ir darbo statyklų įnamio per septynerius metus patirtus nužmoginto žmogaus išgyvenimus.

Dešimtmečio minėjimą atidarė ir jį pravedė kuopos p-kas š. Kęstutis Miklas. Pasveikinęs svečius, paprašė įnešti tautos ir kuopos vėliavas ir sugiedoti Tautos himną. Pagerbti amžinybėn iškeliavę nariai, pagal leidinį — devyni. Kuopos kapelionas Tėvas Leonardas Andriekus, OFM, sukalbėjo turingą invokaciją. Toliau žodžiu sveikinti turėjo Lietuvos Generalinis Konsulas New Yorke Anicetas Simutis, bet dėl anksčiau duotų pasižadėjimų negalėjo dalyvauti. Jo pavestas pasveikino JAV LB New Yorke apygardos p-kas Aleksandras Vakselis. Jis perdavė taip pat LB ir savo asmeninius linkėjimus (daugiaus leidinyje). Dar sveikino Naujosios Anglijos šaulių rinktinės p-kas Juozas Stašaitis iš Brockton, Mass.

Žymonių įteikimas. Centro Valdybos specialiai komisijai pristatčius, už nuopelnus Lietuvy Tautai, Šaulių Sąjungai ir visuomenei Šaulių Žvaigždės ordinu

“Simo Kudirkos” š.k. New Yorke 10 metų įsisteigimo minėjimo ir DLK Algirdo monografijos pristatymo, įvykusio lapkr. 21 d., 1981 m., svečiai ir programos dalyviai. Sėdi iš k.: T. L. Andriekus, OFM — kuopos kapel., Kęst., Miklas — pirm., dr. Algirdas Budreckis — mon. autorius, Simas Kudirka, Al. Vakselis, Jurgis Kiaunė. Stovi: š. Juozas Jurkuvėnas, K. Bačauskas, P. Jurkuvėnienė, V. Vasikauskas, T. dr. V. Gidžiūnas, OFM — paskaitininkas, V. Jankauskienė, P. Jurkus, J. Stašaitis, V. Butkys, A. Jankauskas, A. Sakalauskas. Nuotr. A. Jankausko

buvo apdovanoti: ats. kpt., pirmasis karo invalidas š. Jurgis Kiaunė ir rašytojas, dailininkas, redaktorius Paulius Jurkus. Ordinus prisegė Simas Kudirka. Šaulių Žvaigždės medaliu apdovanojami šauliams: š. Algirdui Jankauskiui ir Vladui Vasikauskui medalius prisegė Naujosios Anglijos šaulių rinktinės p-kas š., inž. Juozas Stašaitis. Jiems asistavo kuopos p-kas Kęstutis Miklas.

Antrojeje dalyje buvo kuopos išleistas dr. Algirdo Budreckio knygos “DLK Algirdas” pristatymas. Šiai programai praversti pakviestas tos knygos techninis redaktorius Paulius Jurkus. Jis tarė trumpą įvadinį žodį. Apie monografiją kalbėjo Tėvas dr. Viktoras Gidžiūnas, OFM. Kaip istorikas, jis giliai įžvelgė į knygos turinį, apipavidalinimą, kalbą. Jo nuomone, tą

puikią monografiją turėtų įsigyti kiekvienas lietuvis. Algirdo veržimasis per savo gausią šeimą į Rytus, tuo laiku buvo naudingas, nes priešingai būtų atsiradusi kita jėga, kuri būtų lietuvius atstumusi nuo Rytuose apgyventų vietų. Knygoje yra ano metu paveikslų. Medžiaga gerai apdirbta, malonu knygą paimti į rankas. Jos kaina 15 dol.

Knygos autorius dr. Algirdas Budreckis atsakė į Tėvo dr. Gidžiūno padarytas kai kurias pastabas ir padėkojo už realų knygos įvertinimą. Sesė Vida Jankauskienė, pasipuošusi tautiniais rūbais, meniškai paskaitė iš monografijos kelias ištraukas.

Pabaigai kuopos p-kas nuoširdžiai padėkojo susirinkusiems, ypač iš toliau atvykusiems: autoriui dr. Algirdui Bud-

reckiui su ponia, Naujosios Anglijos rinktinės p-kui inž. Juozui Stašaičiui, Stasiui Augoniui, net iš Bostono, Tėvui Leonardui Andriekui už maldas, Tėvui dr. Vikt. Gidžiūnui už knygos vertinimą, klebonui kun. J. Pakalniškiui, LB Apygardos p-kui Aleksandrui Vakseliui už sveikinimus ir pakvietė visus neskubėti į namus, bet pasivaikinti šiltais ir šaltais valgiais, kuriuos paruošė ir kuopai dovanuoja sesė Elena Mickeliūnienė. Prie stalų patarnavo: sesė Aleks. Žukienė, Pranė Jurkuvėnienė, Eleonora Ramančionienė, Živilė Jurienė ir Mindaugas Jurys.

Po vaišių, knygos autorius visiems įsigijusiems ir norintiems gauti jo įrašą į knygą, pasirašė.

“Simo Kudirkos” š. kp. įsisteigimo 10-čio minėjimo dalyvių grupė: Sėdi iš k. E. Mickeliūnienė, K. Miklas, V. Jankauskienė, J. Kiaunė, S. Kudirka, stovi: A. Sakalas, A. Jankauskas, J. Jurkuvėnas, V. Butkys, P. Jurkuvėnienė, S. Augonis, K. Bačauskas, J. Stašaitis. Nuotr. A. Jankausko

Klaipėdos krašto 59-rių metų prie Lietuvos Prisijungimo sukakties minėjimas įvyko sausio 16 d. Kultūros Židinio žemutinėje salėje, 361 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. Minėjamą ruošė "Simo Kudirkos" šaulių kuopa su ramovėnais, birutietėmis, Mažosios Lietuvos Rezistenciniu Sąjūdžiu, Mažosios Lietuvos drjos nariais ir Savanoriais-kūrėjais. Pastarųjų skaičius labai sumažėjęs. Nors ora parengimui buvo labai nepalankus, bet salė buvo pilna. Juk žygio į Klaipėdą metu savanoriai žygiavo, kaip prisimenu, labai blogame ore: lijo, snigo, šalo. Nepabūgo jenie blogo oro nei purvo. Žygis buvo sėkmingas, nors teko kelias gyvybes paaukoti dėl tautos ir valstybės gerovės. Garbė Jiems!

Prie priešakinės salės sienos, kurią išpuošė dail. Paulius Jurkus, buvo pastatytos tautinė ir kuopos vėliavos. Minėjamą pradėjo kuopos p-kas Kęst. Miklas. Pasveikinęs, paprašė sugiedoti Tautos himną. Kuopos kapelionas Leonardas Andriekus, OFM, sukalbėjo invokaciją. Buvo pagerbti Klaipėdos krašto žuvę vaadavimo žygininkai, o salėje esantis gyvas vadavimo dalyvis kpt. Jonas Jankus buvo pagerbtas, minėjimo dalyviams jam paplojus. Sveikinimo žodį tarė Lietuvos Generalinis Konsulas Anicetas Simutis. Jis kalbėjo apie Klaipėdos krašto ir uosto svarbą nepriklausomai Lietuvai. Rusų carui uždraudus spausdintą lietuvišką žodį, Klaipėdos kraštas tapo tartum aruodas, iš kurio Tilžėj spausdinamas lietuviškas raštas byrėjo į Lietuvą, ją gaivino ir ugdė tautinį susipratimą.

Sekantis kalbėtojas JAV LB New Yorko Apygardos p-kas Aleksandras Vakselis priminė Klaipėdos krašto žmonių tvirtą valią, jų kovas prieš okupantus. Jie per 700 metų įvairių aplinkybių spaudžiami nepalūžo dvasiniai ir išliko ištikimi savo protėvių tėvynei Lietuvai. Jie mums išieiviams turi būti pavyzdžiu kaip mylėti savo tautą, jos kalbą bei papročius.

Po sveikinimų pakviestas pagrindinis kalbėtojas, Klaipėdos krašte augęs ir subrendęs, Martynas Gelžinis. Savo kalbą buvo pasirašęs, dažnai svarbesnes vietas paskaitydavo. Nuo Klaipėdos per prūsus nukeliavo į Karaliaučiaus sritį, dabar vadinamą Kaliningradu, apgyvendintą rusais. Lietuvių skaičius mažas, ten sukūrę mišries šeimas, neturėdami nei lietuviškų mokyklų nei rašto, smarkiai nyksta. Pailustravo skaičius ir nuošimčiais. Jais ten niekas nesirūpina, gal ir galimybių nėra. Panaši padėtis ir Klaipėdos krašte ir mieste.

A.A. VLADAS PETRAŠIŪNAS

"Klaipėdos" jūrų šaulių kuopa, Cicero, III., vėl ištiko skaudus smūgis, netekome veiklaus ir pavyzdingo šaulio Vlado Petrašiūno. Vladas ne tik buvo mūsų kuopos narys, bet priklausė ir LŠST Centro valdybai. Taip pat jis buvo vienas iš veikiausių Cicero Medžiotų klube. Buvo didelis šaudymo sporto mėgėjas ir visomis pastangomis stengėsi tai kuo plačiau paskleisti šaulių tarpe. Pasizymėjo kaip taiklus šaulys. Išvykdavo medžioti į tolimesnes vietas ir niekada be laimikio nesugrįždavo.

Velionis jau senokai pasijuto turįs nenugalimą ir mirtiną ligą. Stengėsi dar gelbėtis, bet ši liga — vėžys, tik labai retais atvejais įveikiama.

Vladas paskutiniu metu jau buvo išsikėlęs iš Čikagos triukšmo ir apsigyvenęs tolimesniame priemiestyje. Tikėjosi čia patogiau įsikurti ir ramiai praleisti likusią gyvenimo dalį. Deja, kartais ir gražiausius mūsų norus nutraukia neišvengiama mirtis.

A.a. Vladas Petrašiūnas paskutiniu metu gyveno Clarendon Hills, Ill. Mirė 1982 m. sausio 10 d., 2 val. po pietų. Tai buvo sekmadienis, šalčiausia Čikagos istorijoje diena. Velionis buvo tik 64 metų amžiaus. Gimęs Lietuvoje Šakių apskr., Barzdžių valsčiuje, Pavišakių kaime. Amerikoje išgyveno 32 metus.

Lietuvoje baigęs pradžios mokyklą ir Pilviškių progimnaziją, įstojo į Rygiškių Jono gimnaziją Marijampolėje. Baigęs 7 klases įstojo į policijos mokyklą. Kaune dirbo raštinės darbu. 1940 metais rusų suimamas ir patalpintas Marijampolės kalėjime. Išsilaisvino iš kalėjimo prasidėjus karui. Sugrįžo vėl į policijos tarnybą. Dirbo Šakių ir Vilkaviškio apskrityse. 1944 metais velionis pasitraukė į Vokietiją ir čia sulaukė karo pabaigos. 1951 metais atvyko į Ameriką ir apsigyveno Čikagoje. Metus laiko dirbo fabrike, o vėliau įsigijo nuosavą biznį. Paskutiniai metais dirbo vienoje duonos kepykloje šoferiu.

Giliame liūdesyje liko žmona Jadvyga, dukterė Genė Kadzevičienė, žentas Bronius, anūka Ilona ir Rimas bei kiti giminės ir draugai.

Sausio 11 d. jo kūnas buvo pašarvotas Petkaus Marquette šermeninėje, o sausio 12 d. įvyko atsisveikinimas su a.a. Vladu.

Velionio našlei pageidaujant, atsisveikinimą pravedė "Klaipėdos" j. šaulių p-kas Juozas Mikulis. Kadangi velionis buvo ir CV narys, tai pirmąją garbės sargybos pamainą pradėjo du CV nariai: vicepirm. Vl. Išganaitis ir Alf. Paukštė. Toliau garbės sargybas nešė "Klaipėdos" jūrų šauliai.

Pirmasis su Vladu atsisveikino CV vardu LŠST p-kas Karolis Milkovaitis. Pirminkas paminėjęs velionio veiklą šaulių gretose, pastebėjo, kad su juo artimiau susipažino vienos išvykos metu. Tada Petrašiūnas daug pasipasakojo apie save. Savo nusistatymų tvirtai laikėsi. Jo pasisakymai būdavo gilūs ir reikšmingi. Tai buvo principų žmogus.

LŠST jūrų šaulių vadovas Ed. Vengianskas savo atsisveikinimo žodyje pastebėjo, kad velionį pažino 25 metus. Artimai su juo bendravo. Dar praeitą vasarą jis kartu su "Gen. T. Daukanto" kuopos šauliais dalyvavo šaudyme. Nors liga jį jau kankino, bet, būdamas šio sporto entuziastas, nepraleido progos dalyvauti kartu.

"Klaipėdos" j.š. vardu atsisveikino p-kas J. Mikulis. P-kas išreiškė gilią užuojautą sesei Jadvygai, dukrai ir anūkams, o mes šauliai liūdime netekę vieno iš veikiausių vyrų.

Sausio 13 d. į šermeninę atvyko LŠST kapelionas, Tėvas Jonas Borevičius ir sukalbėjo paskutines maldas. Garbės sargyba buvo nuimta ir pirmieji su Vladu atsisveikino šauliai.

Ilga automobilių vilkstinė velionio karsiją palydėjo į Lietuvių Tautines kapines. Kapuose irgi paskutines maldas sukalbėjo Sąjungos kapelionas T. J. Borevičius. Apeigos buvo baigtos giesme Marija, Marija ir Tautos himnu. Po to, kuopos vicepirm. A. Ašoklis nuėmė nuo karsto Trispalvę ir ją perdavė CV jūrų šaulių vadovui Ed. Vengianskui, o jis ją įteikė a.a. Vlado našlei šaulei Jadvygai.

Ant karsto buvo padėtas gražus gėlių vainikas, o ir kiti artimieji ir šauliai dėjo ant karsto gyvas gėles. Netrukus visas karsto viršus tapo padengtas gėlėmis ir tyliai, ramiai leidosi žemyn, į amžino poilsio vietą.

Ap. Skopas

— 1981 m. "Kario" Nr. 3 (kovo mėn.) psl. 111 skaitėme apie rusų planuojamą dujų tiekimo vamzdžių liniją iš Azijos šiaurėje esančio pusiasalio Ya-mal, pro Vorkutą į Europą. 1981 m. lapkričio mėn. pabaigoje rusai galutinai pasirašė sutartį su Vakarų Vokietija 25 metams tiekti dujas, po 10,5 bilijono kubinių metrų metuose; taip pat su Prancūzija — po 8 bilijonus kub. metrų metuose. Eilės laukia italai, olandai, belgai, austrai ir šveicarai. Pagal sutartį, Vak. Vokietija pagamins rusams keturiasdešimčiai dujų pompavimo stočių kompresorius su reikalingais kontrolės ir varymo — jėgos įrengimais, virš 1 bilijono dol. vertės; tariamasi su vokiečiais ir prancūzais dėl aprūpinimo penkių pėdų skersmenio dujų tiekimo vamzdžiais, apie 2 bilijonų dol. vertės. Amerikos vyriausybė iš ankščiau yra leidusi "Caterpillar Tractor Co." parduoti rusams apie 100 specialių dujų vamzdžius tiesti mašinų šaltose klimato sąlygose, kur normalių mašinų, dėl šalčio, negalima panaudoti, taip pat leista "First Chicago Bank" duoti rusams 25 milijonų dol. paskolą dujų vamzdžių tiesimui ir pompavimo stočių įrengimams. Pradiniai žemės darbai kai kuriose vietose Azijoje jau vykdomi.

— Arkansas statoma naujos rūšies dujų gamybai įmonė, kur pagamintos dujos bus talpinamos artilerijos sviediniuose ir veiks kaip ginklas tik artilerijos sviediniui sprogu, tokiu būdu atpuola didelis kliuvinys atskiro dujų vežiojimo, sandėliavimo, atskirų priemonių dujas reikiamoje vietoje paskleisti. Dujų sandėliavimas ir pervežimas artilerijos sviediniuose yra daug parankesnis ir saugesnis. Įmonės statybai skirta apie 23 milijonai dol.; ten pat bus dujomis užtaisomi ir 155, 200 mm artilerijos sviediniai. Dalis sviedinių turės alkoholio ir skystų dujų skyrius; sviedinys išėjęs iš vamzdžio trajektorijoje daro apie 250

ašinių apsisukimų per sekundę, tuo būdu išjudina ir sumaišo dujas su alkoholiu, sudarydami spaudimą ir sviediniui sprogu jau turi pradinę dinaminę inerciją tolimesniam taškymui — paskleidimui.

Prie naujo dujų panaudojimo būdo amerikiečius paskatino didelė rusų puolamo pobūdžio cheminių ginklų gamyba, kuri nuolatos didinama ir jau panaudota Afganistane, Laose ir Kambodijoje; be to, turimos raketos, bombos, minos, artilerijos sviediniai su dujų užtaisais yra pasenę ir nepatikimi. Numatomos naujos dujos yra vokiečių išradimas prieš II Pas. karą ir laike jo, tačiau jos nebuvo panaudotos — tai organofosfatai žymimi "VX", kurie su tam tikromis priemonėmis naudojami namų apyvokos reikalams. Bepalvės ir be kvapo dujos yra palyginamai pastovios ore — greit neišisklaido, nuodingos ir veikia staigiai paraližuodamos nervų sistemą (vieno litro skysto organofosfato užtektų nuuodyt apie vieną milijoną, pav. Baltimorėje gyvenančių žmonių ir virš pusės milijono jų sunkiai susargdintų). Nervų sistema grindžiama acetylcholinu, kurio pagalba nervų celės palaiko tarpusavį ryšį per tarpininkus, vadinamus "synapse", įtaigojant enzym-cholinesterasei. Nervų dujos (organofostatai) užblokuoja enzymų įtaigojimus (veikimą), tokiu būdu nervų celėse susidaro perteklius acetylcholino,

kurio negali praleisti "synapsės" ir nervų celės pasidaro "pamišę" ir visa sistema sutrinka.

Organofosfatu užnuodytam įkvepiant pirmu reiškiniu būna: — atrodo apstemstanti saulė, arba išjungiamos šviesos, nesusitraukia akių lėlytės, atsiranda seilėjimas, teka nosis, "piktina", prasideda vėmimas, nekontroliuojamas šlapumas ir viduriavimas, konvulsijos, paralyzius ir po kelių minučių — mirtis. Užsikrėtus per odą — ta pati agonija užtrunka kelias valandas.

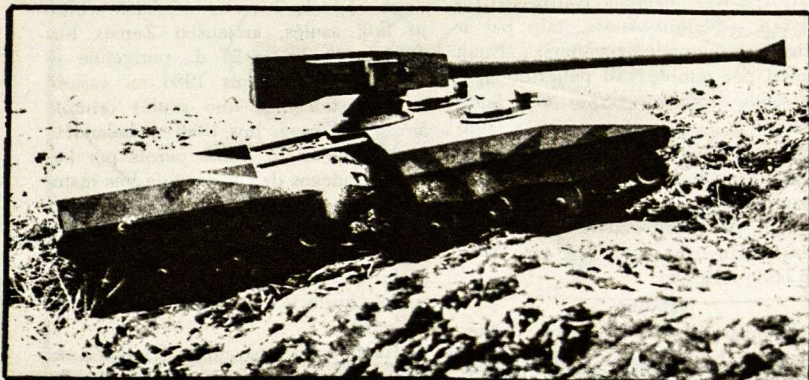
Dėl staigaus dujų veikimo, pagalba sunkiai įmanoma, tačiau yra eilė prienuodžių, kuriuos laiku panaudojus, apnuodijimą galima sulaikyti.

Pirmos nervų dujos "tabun" buvo pagamintos Vokietijoje 1936 metais. Po II Pas. karo jos buvo išimtos iš apyvartos, jų vietoje įvestos "sarin" ir "soman", taip pat vokiečių produktas. Pastarosios dujos pasklido po rusų ir amerikiečių arsenalus, pavadintos "G-agents".

— Amerikiečiai išbandė žemo skridimo (žemiau 200 pėdų nuo žemės paviršiaus) raketas iki pusės tonos dydžio, pritaikytas kautynių lėktuvams nešioti ant "nugaros" ir nuo ten pat jas laidyti. Lėktuvas žemo skridimu (išvengimui radaro ir prieš lėktuvų užpuolimo), artėdamas link taikinio, reikiamame atstume, hidrauliniu mechanizmu išmeta į viršų ant "nugaros" nešamą raketą ir radaru ją nuvairuoja į taikinį. Tokias raketas lėktuvas gali nešti ir laidyti po dvi iš karto. Planuojama pagaminti tam tikslui specialius didelio greičio lėktuvus, kurie taip pat galėtų nešioti ir automatinio vairavimo strategines raketas (cruise missiles).

— Švedai pagamino ir bando naują vikšrinį šarvuotį, susidedantį iš dviejų dalių: priekinėje dalyje šarvuočio įgula su 120 mm pabūkle, užpakalinėje — variklis, kuras ir šaudmenys, bendro svorio apie 20 tonų. Kiekviena dalis turi atskirą diferencijalą vikšrų varymui (panašiai kaip keturiais ratais varomas automobilis) ir atskirus vikšrus. Šarvuotis yra žemo silueto, neturi bokšto — jo

Švedų naujo tipo 20 t. tankas

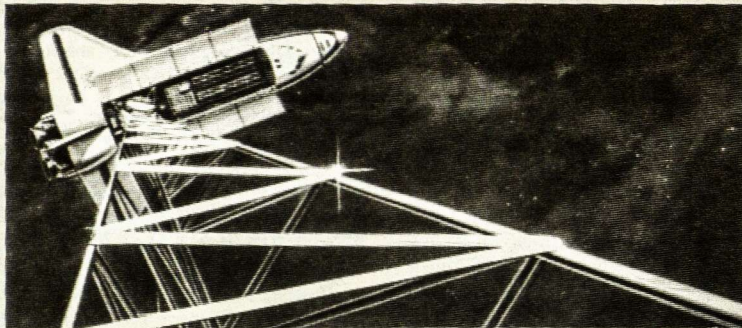
vietoje yra pabūklas, valdomas per hidraulinę sistemą kompiūteriais ir automatiniai užtaisomas. Tiesioginei apsaugai turi kulkosvaidį. Šarvuotio dviejų dalių konstrukcija tinka naudoti jį nelygiose — duobėtose vietose.

— Anglai pagamino ir išbandė tiesioginės žemės jėgų paramos dvivietį naikintuvą P-106, delta sparnais, varomą vienu sprausminiu F-404 varikliu, gali išvystyti apie 2000 km/val. greitį. Ginkluotas dviem „Sky Flash“ raketom ir automatiniais 20 mm kulkosvaidžiais.

— 1960 metais į rytus nuo Aralo ežero, Azijoje, Baykonur raketų laidymo centre, rusai pradėjo bandyti **didelio galingumo raketą**, bet dėl trijų nesėkmių, 1974 metais tolimesnius bandymus sustabdė (1969 m. raketa, dar nepakilus, sugrįuvo, sunaikindama visą laidymo platformą, 1971 m. pakilus 40,000 pėdų, sprogo ore, 1972 m. susprogo 26 mylių aukštyje). Žvalgybos satelitų duomenimis, šiuo metu rusai Baykonur vėl stato didelio galingumo trijų aukštų raketą, kuri 14 milijonų svarų kėlimo galios (dvigubai daugiau už amarikiečių „Saturn“ 5 raketą) galės iškelti Žemės orbiton apie 200 tonų krūvį (amerikiečių erdvėlaivis „Columbia“ — apie 32 tonas). Spėjama raketa bus naudojama iškelti Žemės orbiton didesnę erdvių stotį, skirtą gynybai ir puolimui su nuolatine žmonių įgula, nuolatiniams sekimui Žemės paviršiaus, taikinių parinkimui, strateginių raketų vairavimui ir moksliniams tyrimams. Raketa gali būti paruošta 1982 metams bandymui ir 1983 ar 84 m. erdvių stoties iškėlimui. Taip pat spėjama, kad raketa gali būti panaudota išmetimui satelito mėnulio orbiton, arba erdvėlaivio kelionei į Marsą ir atgal.

— Ryšiu su pasinėrusiais povandeniniais laivais yra naudojami satelitai, ap rūpinti pagerintais radijo ir laserio įrengimais. Nuo žemės radijo bangomis, iš satelito „pareikalaujama“ laserio pagalba surasti tam tikroje vietoje (pagal koordinates — geografinį ilgį ir plotį) esantį povandeninį laivą. Atitinkamu priimtuvu, laivas gavęs iš satelito signalą, jau laseriu — atitinkama banga, per kompiuterius ir satelitą, susiriša su žemės stotimi. Visa tai atrodo paprasta, tačiau turi daug technologiskų sunkumų, kurie intensyviai tiriami ir gerinami.

— Tarp 1982 ir 87 metų planuojama erdvėlaiviais (shuttle) atlikti 63 keliones erdvėn, iš jų bus skirtos 25 krašto gynybos reikalams. Šiuo metu vieno kilogramo iškėlimas orbiton kainuoja apie 5000 dol. Pirmoje eilėje bus iškelti du pagerinti komerciniai, orbitoje geosinchronizuoti, ryšio satelitai, juos seks „Comsat“ dokumentų, finansinių operaci-

Erdvėlaivis stato rėmą erdvių kolonijai žemės orbitoje

jų ir televizijos satelitai, po jų — „Lockhead“ Co. teleskopas, kuris pasieks 14 milijonų šviesmečių tolių Visatoje, ir „Grumman“ Co. apie 5 tonų svorio mašina, kuri Žemės orbitoje gamins iš aliuminijaus įvairias konstrukcijos dalis, pav. 5 mylių ilgio balkį, aliuminijaus plokštes, kampinius, varžtus ir pan. skirtas erdvių kolonijų statybai. Jau 1977 metais NASA turėjo paruošusi satelitų konstrukcijos smulkius planus su visais apskaičiavimais statybų medžiagų, priemonių ir visų reikmenų apgyvendinimui žmogaus. Kolonijų statybai medžiagos būtų iš žemės išmestos orbiton raketomis, iš ten erdvėlaivis (shuttle) jas nugabentų kolonijos statybos vieton, kur atitinkamomis mašinomis pagamintų reikalingas dalis. Kita galimybė — reikiamas dalis pagaminti mėnulyje, kur yra žaliavos ir iš ten pergabenti erdvių kolonijų statybos vieton. Iš mėnulio taip pat būtų gabenamas ir dirvožemis kolonijose auginimui augalų ir daržovių. Visa energija bus gaunama iš saulės — apie 1,5 kwh vienam kvadratiniam metrui. Planai ir galimybės yra, trūksta tik pinigų, o tai įvykdyti jų reikia tikrai daug.

MOKSLAS IR TECHNIKA

Nauji elektros srovės matavimo aparatai

Amerikiečiai pagamino aparatą tikrinti elektros srovės tekėjimą įvairių dydžių laiduose — laidininkuose, taip pat ir izoliacijos nepralaidžiamumą. Nauji aparatai per minutę gali patikrinti apie 9000 laidų kontaktų ir apie 3000 laidų elektros srovės „nutekėjimų“ per laidų izoliacijas. Minėtų aparatų panaudojimas tikrinimui elektros laidų žymiai apigins ir pagreitins sudėtingų įrengimų gamybą, kaip pav., erdvėlaivio („Shuttle“), raketų, lėktuvų ir pan., kur yra sudėtingi laidų rezginiai.

Neptūnas

Tolimiausia iš saulės sistemos didžiųjų planetų, Neptūnas (apie 2,8 milijono mylių atstu nuo Žemės), apie savo ašį

apsisuka per 18 valandų, plus — minus 15 min., nors yra keturis kartus didesnė už Žemę. Nuo Neptūno šviesos atspindžiai dienos metu būna šviesesni, arba tamsesni — pulsuojantys, dėl tos priežasties nebuvo galima išgauti tikslų stebėjimo duomenų. Arizonos Kitt Peak observatorija teleskopui pritaikė infra raudonų spindulių „koštuvą“, kurio pagalba buvo sumažintas planetos paviršiaus atspindžių pulsavimas ir gauti planetos tikslesni matavimai ir paviršiaus fizinės savybės.

Sekančios planetos, Pluto, matavimų iki 1999 metų naujom priemonėm nebus galima patikrinti, nes iki to laiko Pluto savo orbitoje bus arčiausiai prie saulės.

Kometa Halley

Apie 5 km skersmenio, tarytum sniego gniūžtė, atkeliavusi nuo „Šunies“ žvaigždžių konsteliacijos, apskriejusi orbitoje saulę, priešinga Žemės orbitos krypčiai, apie 18° kampu tarp kitų saulės planetų orbitų plokštumos, 57,700 km/val. greičiu, 1910 m. gegužės mėn., praūžusi pro Žemę apie 62,5 milijono km atstu, mažėjančia uodega „nuklydo į erdves, kur užtrukusi apie 76 metus, 1986 metais vėl aplankys saulę ir Žemės aplinką, gąsdindama Žemės gyventojus savo, apie 9600 km ilgio, matoma uodega. Šį kartą, kometa, artėdama orbitoje link saulės, arčiausiai Žemės bus 1985 m. lapkričio 27 d., perigėjuje — arčiausiai saulės bus 1986 m. vasario 9 d. ir tolėdama nuo saulės orbitoje arčiausiai Žemės bus 1986 m. balandžio 11 d. Tuo metu Žemė pereis per kometos uodegos dalį ir danguje bus matomas „meteorų lietus“. Retą „viešnią“ visų kraštų astronomai ir mokslininkai ruošiasi sutikti. Yra daromi parengimai pasiųsti link kometos iš Žemės erdvėlaivius, kurie iš arčia galėtų su kometa susipažinti.

Minėta kometa pavadinta „Halley“, pagal anglo astronomo E. Halley vardą,

kuris dirbo įtakoje dano astronomo Tycho Brahe 1577 m. darytų skaičiavimų, įrodančių, kad kometos skriejančios saulės orbitoje yra už Žemės atmosferos ribų. Šimtmečiu vėliau, 1682 metais, E. Halley sekė ir skaičiavo 24 kometų orbitas iš kurių viena ryškesnė pasirodė pakartotinai, 1531, 1607 ir 1682 m., iš to E. Halley padarė išvadą, kad ta pati kometa, vidutiniškai kas 76 metai, beveik toje pačioje orbitoje, praskrenda pro Žemę aplink saulę ir sekantį kartą turės praskristi 1758 metais, tačiau astronomas E. Halley jos nesulaukė — mirė 1724 metais.

Pagal turimus duomenis "Halley" kometa pirmą kartą buvo pastebėta 240 m. prieš Kristų ir nuo to laiko Žemės gyventojams pasirodė 28 kartus. Olandas astronomas J. Ort (1950 m.) apskaičiavo, kad apie saulę eliptinėje orbitoje skrieja apie 100 milijonų įvairaus dydžio kometų ateinančių iš erdvių tolių, siekiančių trilijonus mylių. Daugelis kometų praeidamos saulę neįstengia "išsiplėsti" iš saulės traukos ir "išnyksta" dar nepasiekę saulės paviršiaus (išgaruoja pasiekus "Coroną" — saulės viršutinį atmosferos sluosnį, kur temperatūra siekia milijoną laipsnių Celsijaus, kitos atsiradusios arti Jupiterio, Saturno ar kitomis saulės planetomis, neturėdamos pakankamai inercinės jėgos orbitoje, "nusileidžia" ant planetos. Yra didesnių kometų kurios saulę orbitoje praskrieja dažniau, pav. kometa "Encke" kas 3,5 metų.

Pagal astronomą F. Whipple, daugu-

moje, kometų kūną sudaro sušalę vandens, metano, amoniako ir anglies dvideginio dujos sumišusios su mineralinėm dulkėm ir jos atsirado formuojantis saulės sistemai. Kometai orbitoje artėjant link saulės, šviesos įtakoje, kometos paviršius šildomas pradeda garuoti ir susidaro dulkių ir garų debesis, kurie dėl kometos masės traukos laikosi jos paviršiuje iki šviesos spinduliavimo ir saulės vėjų veikiami "nupūsti" atsiskiria nuo kometos ir sklinda skirtingomis uodegomis — dujos kometos skridimo krypties priekyje, nes jos lengvesnės ir dulkes užpakalyje — atsilikusios, nes sunkesnės, nusitiesdamos nuo kometos priešingoje saulės pusėje šimtus tūkstančių kilometrų. Tokiu būdu, kiekvieną kartą kometa, praskridama saulę, nustoja apie 1% savo masės.

Kometų uodegos stebėjimų įtakoje, 1951 metais atrasti saulės elektromagnetinių bangų vėjai, vietomis sklindantys milijono mylių per valandą greičiu, be to, meteoritų liekanose rasta amino rūgščių, kurios yra medžiaga proteinų struktūrai.

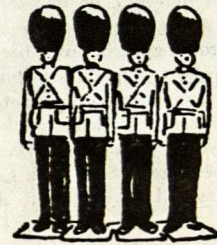
Bakterijos gaminančios kurą

1981 m. gegužės mėn. Bio-Diesel b-vė atrado bakteriją, kuri iš pieno išrūgų pagamina butanolą (butyl-alkoholį), kuris kaip kuras yra geresnis už vartojamą metanolą ir etanolą. Procesas vyksta dviem etapais: — pradžioje karbohidratų bakterija paverčia į gliceriną, iš jo pagamina butanolą. Šiuo procesu pagaminto butanolo galionas šiuo tarpu kai-

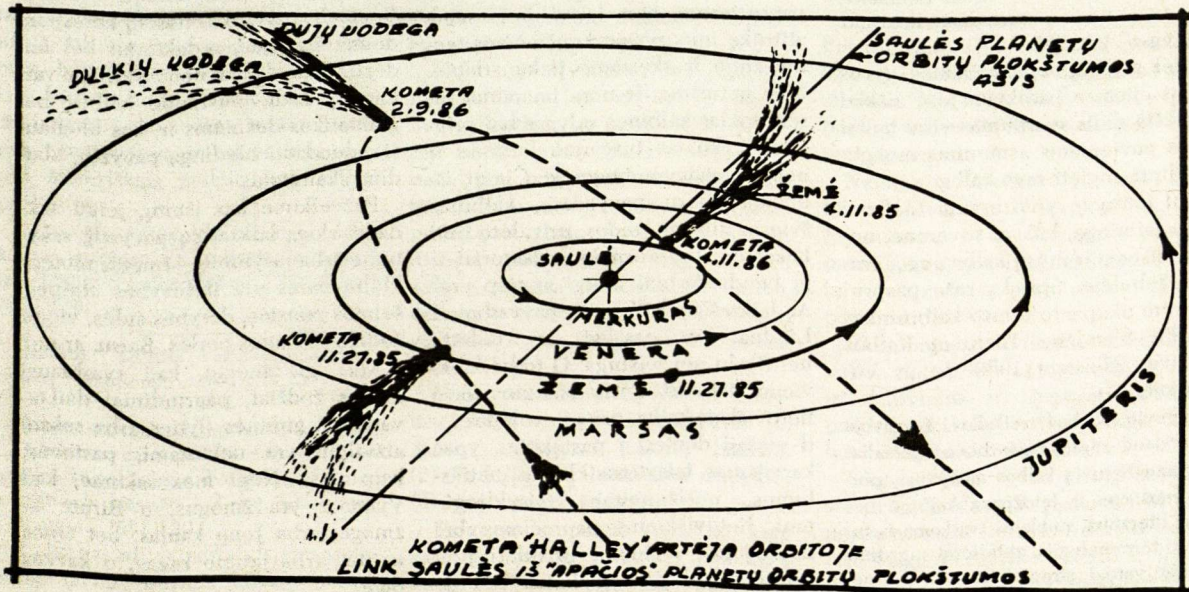
nuoja 2 dol., tačiau panaudojant kaip žaliavą industrines ir agrikulūrines atmatas, kanalizacijos ir celiuliozės atlaikas, taip pat padarius eilę pagerinimų gamybos procese, butanolo galionas kainuos ne daugiau kaip 10 centų. Bio-Diesel b-vė Burlingtone, Ia., stato gamyklą, kur butanolas bus gaminamas dideliais kiekiais komerciniams tikslams.

Prometėjaus ugnis

Rytinės Afrikos vakarinėje Kenijoje, prie Chesowania, archeologinių kasinėjimų metu atrasta degto molio gaminių liekanų, iš kurių sprendžiama, kad žmogus naudojo ugnį prieš 1,4 milijono metų, t.y. apie milijoną metų anksčiau negu iki šiol buvo skaičiuojama. Analizės būdu nustatyta, kad molio dirbiniai buvo ne atsitiktini, bet žmogaus rankų darbo ir kaitinti ugnyje apie 800° C temperatūros, kas atitinka atviro laužo temperatūrai, ne žaibo ar miško ugnies ar ugniakalnio lavos.

Kometos Halley kelias aplink saulę 1985-86 m.

AREJAS VITKAUSKAS

MARSAS IR AŠ

Tai — ne anekdotas ir ne farsas:
Kartą (gal sapne?), pats dievas Marsas
Pasiūlė apžvalgą man duoti —
“Galėsi ‘Kariui’ raportuoti!” —
Apie karus ir jų herojus
Per amžius. Jam sumojus
Su pirštine jo geležine
Išvydau vorą begalinę
Pėsčių, raitų, ir ant vežimų —
Visų tautų, visų režimų . . .
Jaunuolio veidas, ilga ietis —

Tai Aleksas, Makedonietis:
Puodyne šnapso jam prie kojų —
Jis mėgo gerti tarp pavojų.
Niūrus romėnas, Hanibalas —
Apžergęs dramblių, kad jį galas!..
Atila, pusnuogis, apžėlęs,
Mauroja pagal iškėlęs . . .
Prajojo (na, kas čia per “fonės”!),

Mergų būrys — tai amazonės.
Kryžiuokų armija, kaip tyčia
“Už Kristų, vyrai!.. Už bažnyčią!”...
Be galo ilgas ešelonas —
Jo priešaky — Napoleonas...
Maskva — pasaulio karo tvaikė,
(Kol Leninas visus išvaikė...)
Už Lietuvą — kai laisvė švito,
Berneliai žengė, šovė, krito...
“Istorijos laikai čia sumaišyti!”
Man Marsas tarė: “Jūsų Vytį
Matau aš vejant okupantus!” —
Ir naujus aukso akselbantus
Man ant peties prisegęs, Marsas
Staiga išnyko... (Sapnas, farsas?!).

PRIVATŪS MAŠTYMAI APIE LIETUVIŲ KALBOS DALYKUS

L. ZIBAS

Ne žemės derlumu, ne drabužių įvairumu, ne šalies gražumu, ne miestų ir pilių tvirtumu gyvuoja tauta, bet labiau išlaikymu ir vartojimu savo kalbos, kuri didina ir išlaiko bendrumą, santaiką ir brolišką meilę. Gimtoji kalba yra bendras ryšys, vienybės motina, pilietiškumo tėvas, valstybės sargas. Sunaikink kalbą — sunaikinsi santaiką, vienybę ir dorovę.
Kun. Mikalojus Daukša
“Draugas”, 12.23.1980.

Kalbai išnykus — išnyks Lietuva.

Gailė Eidukaitė,
studentė lietuvaite

“Draugas”, 9.9.1981.

Kiek grynos, nepakeičiamos, gyvos tiesos citatose pasakytas. Jose aiškiai išreikšta didis svarbumas visai tautai ir jos pavieniams asmenims mokėti, tobulinti, mylėti savo kalbą.

Kol mūsų tėvynė, brangi Lietuva, buvo laiminga, laisva, suverenė, nepriklausoma ir mūsų kalba augo, švarėjo, tobulėjo. Štai ką rašo pasprukęs nuo okupanto teroro kalbininkas dr. Pr. Skardžius Lietuvių Kalbos Vadove, išleistam 1950 metais Vokietijoje:

Lietuvių kalbos reikalais Lietuvoje buvo daug rūpinamasi: buvo specialiai rengiami lietuvių kalbos mokytojai, gausiai ruošiami ir leidžiami kalbinė lietuvių literatūra, nuolatos tvarkoma lietuviškoji terminologija, atitaisomi sugadinti tikriniai vardai, stropiai žiūrima, kad ne-

būtų nusidedama lietuvių kalbos taisyklumui ir t.t. Tais dalykais ypač daug rūpinosi daugiau kaip dešimtį metų gyvavusi Lietuvių Kalbos Draugija bei jos išleistoji Gimtoji Kalba, taip pat Lietuvos Mokslo Akademijai, Lietuvos Kalbos Institutas ir vėliau, įsikūrus Lietuvos Mokslo Akademijai, Lietuvių Kalbos Institutas.

Dabar Lietuva yra pavergta ir prievarta rusinama, net jaunučiams, mažamečiams vaikučiams yra brukama svetima, maskolių rusiškoji kalba. Mes, pabėgėliai nuo žiauraus okupanto teroro, nors laisvi, bet esame atitrūkę nuo gyvyje kenčiančios tautos kūno ir skęstame įtakų sriaute. Mes neturime, ir nėra įmanoma turėti, tokias kalbines sąlygas bei priemones, kokias turėjome laisvoje ir nepriklausomoje tėvynėje. Čia gi, išeivijoje, geru pavyzdžiu, kalbinės šviesos žiburiu, rodos, privalėtų būti laikraščių bei žurnalų redaktoriai ir jų bendradarbiai. Betgi ar taip yra? Ar laikraščių kalba yra pavyzdinga? Liūdna, nes pasakyti tai, nebūtų nei tikslu nei teisinga. O todėl kiekvieno lietuvių, kuris brangina savo lietuviškąją kalbą, yra prievolė kreipti viešąjį dėmesį į pastebėtas, ypač kartojamas, taisytnas klaidas, netikslumus, nusižengimus taisyklumui, lietuviškiems papročiams bei tradicijoms, ir tuomi prisidėti prie kalbos tobulinimo ir lietuviybės iš-

laikymo išeivijoje.

Nesu kalbininkas, bet bandysiu atkreipti dėmesį į vieną kitą dažniau pasitaikantį kalbos dalyką. Turiu viltį, kad tie, kurie reikalą geriau supranta, prisidės, patars, tęs...

Lenkija liks ištikima Varšuvos pakto narė. “Draugas”, 2.14.81.

Į klubą įsirašė viena nauja narė Charlotte Sukurs. Narė buvo priimta vienasialiai. “Naujienos, 4.17.81.

... narė — Regina Jurkūnienė... “Karys”, Gegužė 1981, 219 psl.

Kaip žinoma, Prancūzija yra Nato “politinė narė”... “Draugas”, 9.11.81.

Narė? Tokio žodžio lietuvių kalbos žodyne nėra, kartoju — nėra! Yra žodis narys. Laikraščių korespondentai ir, ypač, redaktoriai bei leidėjai, kurie dažnai netaisyklingai vartoja tą žodį, nusideda kalbos bei gramatikos dėsniams ir, kas blogiausia, duodami blėdingą pavyzdį, klaidina skaitytojus.

Pažvelkime kas išeitų, jeigu sekdami blogą laikraščių pavyzdį, sakytume arba rašytume: Minėtos moterų klubo narės yra lietuviybės stulpės, šeimos ramstės, dorybės šulės, vienu žodžiu — tautos perlės. Baisu, ar ne?

Mes gi žinome, kad svarbiausi kalbos žodžiai, pagrindiniai daiktavardžiai, giminės (lyties arba sekso) atžvilgiu yra nekintami, pastovūs, kaip uola. Negi mes sakome, kad Vytautas yra žmogus, o Birutė — žmogė, arba Jono kaulas, bet Onos kaulė, arba jaučio ragas, o karvės ragė?

Atsisveikinimas su daktare Aldona Šliupaite. "Draugas", 1980.12.10.

Daktarės Laipsnis Drąsiai Arabei. "Naujienos", 1981.3.18.

Britų premjerė garbės daktarė. "Draugas", 1981.3.2.

Kun. prof. dr. Paulius Ragažinskas... Prof. dr. Irena Langytė (Lange)... "Draugas", 1981.8.17.

Daktarė?

Pirma, visa tai kas aukščiau pasakyta apie žodį narė tinka ir žodžiui daktarė.

Antra, laipsniai, moksliniai, kariniai, religiniai, būna suteikiami asmenims, kurie patenkina tam tikras iš anksto nustatytas sąlygas: išeina reikiama mokslą, atlieka pratimus, stažą. Laipsniai teikia įstatymais nustatytas teises ir yra vienodi tiek vyrams tiek moterims, tai yra, kaip vyras taip lygiai ir moteris yra daktaras, ne daktarė, leitenantas, ne leitenantė; kunigas, ne... Be to, ir praktiškai gyvenime nėra tekę girdėti, kad pavyzdžiui, amerikiečiai ar anglai kreipdamiesi į moterį vartotų moteriškąją žodžio formą, sakyti doctoreess arba doctorette.

Dėl aiškumo dar reikia pastebėti, kad kartais laipsniai kažkodėl būna supainiojami su pareigomis, kaip pavyzdžiui, aukščiau skaitėte citatoje: Kun. prof. dr. Paulius Ragažinskas. Kunigas ir daktaras yra laipsniai, bet profesoriaus nėra mokslinis laipsnis, o tik einamų pareigų pavadinimas, lygiai kaip klebonas, mokytojas, būrio vadas... Dėlto kreipiantis į moterį, kuri eina tokias pareigas, yra teisinga ir taisyklinga vartoti moteriškąją žodžio lytį, sakyti profesorė.

... įstaigos viršininkas turėjo savo reikalams malūnsparnį, orlaivį, "oro taxi" ir 5 brangius automobilius... "Draugas", 1980.9.18.

Svarbus "Shuttle" Erdvėlaivio bandymas. "Naujienos", 1981.2.21,23.

Naujas erdvėlaivis ruošiamas kelionei. ... šis laivas galės paimti erdvėje skriejančius sugedusius erdvėlaivius, įvairius satelitus ir parvežti į Žemę pataisymui. "Draugas", 1981.2.20.

Laivelis, laivas, narlaivis, povandeninis laivas, burinis laivas, burlai-

vis, garlaisvis, orlaisvis, erdvės laivas, erdvėlaivis — nuobodi litanija dažnai vartojamų terminų, kurie liudija, jog lietuvis yra pamėgęs laivą.

Nuo seno lietuvis svajingai dainuoja: — Plaukė sau laivelis pilies kalno link... Puikiai suprantama — gražu, įspūdinga, romantiška: vanduo, laivelis, aukšti krantai, pilies kalnas... Bet nemažiau lietuvių žavėjo ir jaudino sparnuočiai paukščiai. Lyg su pavydu jis dainuodavo: — Lėkčiau, lėkčiau, kad galėčiau, sparnus paukščio, jei turėčiau... Gi, kai talentingas žmogus išrado panašią į didžiulį paukštį lekiančią mašiną, lietuvis pamiršo paukščius bei svajotus sparnus ir tą naują padarą ėmė vadinti laivu, tiksliau, orlaiviu; tik kiek vėliau susigriebė ir pavadino lėktuvu.

Dabar, praėjus pusamžiui laiko nuo mechaniškojo paukščio pasirodymo, lietuvis — tai yra mes, mūsų karta — ir vėl esame liūdininkai naujo bei naujoviško pabūklo, kuris šauna — sakau, šauna nuostabių greičiu: daug sykių greičiau negu karinio šautuvo kulka; šauna į dausas, į Visatos tamsius tyrus, į Erdvę, link Paukščių Kelio žvaigždžių bei planetų ir, gal net, link kitų galaktikų!

Mums, lietuviams, vėl prireikia naujo žodžio, naujo termino. Ir, ak! vėl ta nelemta gelda — laivas — tik šįkart erdvių laivas, erdvėlaivis. Taigi, dainuokime dabar: — Pliuškena laivelis Jupiterio link!

Nei savo išvaizda, nei judesiu, nei valdymo bei vairavimo būdu, nei paskirtimi tas naujoviškas padaras neturi jokio panašumo į gremėzdišką laivą — tai kodėl mes taip vadiname jį? Mes gi turime pasakiškai gražų, tikrai lietuvišką ir, manau, tam reikalui visai tinkantį žodį — aitvaras — kuris, tarp kitko, turi net šokią tokią teisę užimti erdvėlaivio, to gremėzdiško naujadarą, vietą.

Dabartinės Lietuvių Kalbos Žodyne pasakytas, kad aitvaras yra: (1) Turtus nešiojanti pasakų būtybė; (2) Vaikų į orą leidžiama laidyklė; (3) Nenuorama, padauža.

Taigi, jei sumanūs vaikučiai, kaip sakoma žodyne, leidžia į padanges aitvarus, tai tie patys vaikučiai, pa-

augę į vyrus bei moteris, gali patobulintus aitvarus šauti į Visatos beribę Erdvę. Dar galima pridurti, jog yra galimybė, kad tas Visatos padauža, aitvaras, ateityje nešios žmonijai turtus. Jau dabar kaikurie mokslininkai teigia, kad planetos Uranas ir Neptūnas žvilga ne dėl apledėjimo, kaip anksčiau būdavo manoma, bet dėl to, kad jos esančios apklotos švitančių deimantų sluoksniu.

Hypatia Yčaitė Petkus. "Draugas", 1980.12.10

Bronė Kiaulėnas, Detroit, Mich. ... "Naujienos", 1980.12.30.

Regina I. Lukas, Beverly Chores, In. ... Marija Genčius, Ont. Kanada... Marija Markevičius, So. Omaha, Nebr. ... Bronė Banionis, Chicago, Ill. ... "Draugas", 1981.3.16.

Ona Motėjūnas, Los Angeles, Cal. ... "Draugas", 1981.6.1.

Ponia Anna Gaushas iš Hot Springs, Ark. ... Ponia J. Stanaitis iš Marquette Parko... Dėkui S. Plenienei iš Oak Lawn... "Naujienos", 1981.3.14,16.

Ponia Matilda Chopolis, Rockford, Ill. ... "Naujienos", 1981.3.19.

Skandalas! Lietuviškų laikraščių leidėjai bei redaktoriai suglebo tiek, kad nebemoka teisingai lietuviškai rašyti moterų pavardes — lietuvių moterų pavardes!

Sakysite, rašoma amerikietišškai. Bet juk lietuviški laikraščiai yra leidžiami lietuviams, ne jankiams. Atminkite, kas išsižada lietuviškų papročių, tas paniekina lietuvių, lietuvių tautą.

Negana to, moterys su "suvyrintomis" pavardėmis net poniomis tituluojamos, o tos moterys, kurių pavardės rašoma įprastai lietuviškai, tai jau, matyti, perprastos vadinti poniomis. Šlykštu!

Ekonominiai sunkumai blėdingai veikia ne tik laikraščių leidėjus, bet ir skaitytojus ir, suprantama, tuo pačiu kenkia lietuviško žodžio, kalbos bei minties reikalams.

Vienas vyras — ne talka; kai du stos, visados daugiau padarys... Moko mus garbingas lietuvis Adomas Jakštas. Taigi, lietuviško žodžio ir minties sklaidėjai — laikraščių leidėjai

Telkime istorinę medžiagą

1981 m. "Kary", Nr. 6, 7, 8 atspausdinti Pr. Žolyno atsiminimai "XV Aspirantų laida". Autorius įžvalgiai aprašo nepriklausomos Lietuvos paskutinės aspirantų laidos gyvenimą laisvėje ir bolševikų okupacijos metu. Rašinys labai vertingas, istorinis, pagrįstas faktais.

Lietuvos jaunimas išauklėtas patriotinėje dvasioje, liko atsparus prieš okupantą. Praktikoje patyrė kaip komunizmas atrodo gyvenime. Viskas kas buvo lietuviška, panaikino, privalėjo vykdyti raudonųjų vadų bei komisarų įsakymus. Bet aspirantai rado būdų priešintis.

Pagirtina, kad Žolynas objektyviai įvertino įvykius ir asmenis. Dalis laidos draugų, paveikti bolševikų sukotos propagandos, tapo politrukais. Sulaužė duotą priesaiką, už diagonalinės medžiagos uniformą bei judo grašius — 1,500 litų, pardavė savo valstybę, liko išdavikais. Jie buvo visos laidos nekenčiami. Viešai reaguoti buvo pavojinga. Bet sugulus vakare ir šviesas užgesinus, mėtė į juos įvairius daiktus, pravardžiavo. Gerai padarė Žolynas išvardindamas išdavikus pavardėmis. Vienas iš jų — Vaclovas Bernotavičius-Bernotėnas išbėgęs Rusijon su "nenugalimąja", kovojo už "rodiną". Ir jis kaip Žolynas parašė atsiminimus, ži-

noma ne lietuvių kalba: "Lieto na Orlovskoj zemlie", Oriol, 1963.

Didžiausį akibrokštą padarė okupantai XV aspirantų laida, kai išleistuvių dieną, po parado susirinko į salę atlikti pakėlimo aktą, aspirantai sugiedojo Tautos himną. To buvo komisaram per daug. Tai gėda, kad nesugebėjo perauklėti savo mokinių. Reakcija buvo griežta. Vietoj Karo Mokyklos aspirantų kursų baigimo ir pakėlimo į laipsnį, išdavė liudijimą kaip išklausę kursą, taigi nebaigę ir nepakelti į laipsnį. Šis liudijimas yra istorinis. Parodo bolševikų melą, klastą. Juk yra žinomas faktas, kad aspirantai baigiamuosius egzaminus išlaikė esant Lietuvai dar neokupuotai, tad teisėtai turėjo būti pakelti į laipsnį.

Autorius pateikė keletos Karo Mokyklos karininkų ir šios aspirantų kuopos auklėtinių pavardes, kurie žuvo nuo komunistų kovodami už Tėvynę. Jam priklauso padėka už aprašytus įvykius ir asmenis. Karo Mokykla išleido penkiolika aspirantų laidų. Bet tokių atsiminimų kaip Žolyno, stokojame. Argi iš tų laidų niekas nekovojo ir nežuvo gindami Lietuvos laisvę?

Jų yra, tik vengiama rašyti spaudoje. Čia nurodysiu faktą iš 1-os aspirantų laidos. Ats. ltn. Stepas Derbutas, g. 1904

m., Telšių apskr., Alsėdžių miestelyje. 1944 m. padėjo organizuoti "Vanagus" Žemaitijoje. Bolševikams antrą kartą okupuojant Lietuvą, jis liko ir veikė po grindyje. 1945 m. Derbutas su kitu partizanų Každailiu balandžio 22 naktį išėjo iš Petro Stankevičiaus mano į Skirpaičių mišką. Pakeliui užėjo į Každailio namus. Čia juos puolė strībų gauja. Derbutas buvo sunkiai sužeistas granatos ir pateko į banditų strībų rankas. Tarymo parodymai paskelbti (Archyviniai dokumentai, VIII rinkinys, 1966 m.). Iš jų sužinota, kad Derbutas buvo tardytas: 1945 m. balandžio 28 d., gegužės 4 d. ir rugpjūčio 13 d. Neskelbiama, kokia bausme nubaustas ir kur jį įvykdyta.

Komunistinės liaudies vyriausybė išleido dar dvi kadro karininkų laidas. Būtų įdomu sužinoti, kaip jie buvo pakelti į laipsnį ir kokius dokumentus jiems išdavė. Telkime karinę medžiagą, nes laiko tėkmėje dings daug istorinės reikšmės įvykių.

Osvaldas Žadvydas

ir jų bendradarbiai — pagalvokite apie talką. Gal bendrai veikdami sujungtomis pastangomis lengviau nugalėsite ekonominį "vėžį", kuris, nebudamas nei jūsų pažiūrų, nei įsitikinimų, nei erzelių, ēda lygiai visus. Gal bendrai perkant didesnius kiekius reikiamų medžiagų bei kitokių reikmenų būtų galima sutaupti? Gal spausdinimo ir išsiuntinėjimo darbą būtų galima pigiau vienoje vietoje atlikti? ir t.t.

Jeigu, pagalvoję ir apsvarstę reikalą, matysite bent mažą kibirkštėlę vilties, imkite iniciatyvą sukviesti leidėjus į pradinį pasitarimą dėl bendros veiklos.

Talkon! Juk gi visi norite ir siekiate gerbūvio lietuviui, lietuvių tautai, Lietuvai.

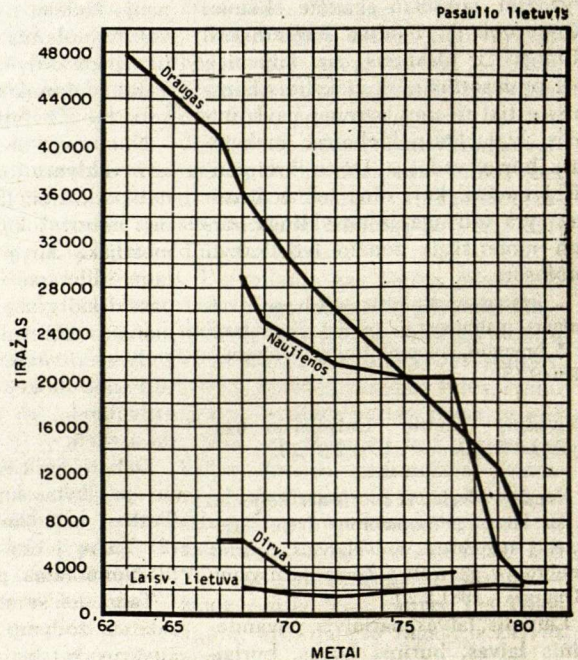
Lietuviams begaliniai svarbus dalykas, Pasaulio Lietuvoje grafinais pavaizduotas, kalba aiškiau, anot kiniečių patarlės, negu tūkstantis žodžių.

Lietuviškų laikraščių prenumeratorių skaičius gąsdinančiai smunka.

Gali būti daugiau negu viena prie-

žastis, dėl ko laikraščių prenumeratorių skaičius aliaringai mažėja, bet gerai žinome, kad pačią blogiausią

sąlygą leidėjams sudaro infliacija ir bendrai blogos bei vis blogėjančios ekonominės sąlygos.

Krintantis lietuviškųjų laikraščių tiražas

BERLYNO ORO TILTO ŽENKLAS

Gal kuris iš "Kario" skaitytojų galėtų suteikti platesnių informacijų apie Berlyno oro tilto ženklą: kas tą ženklą suprojektavo, kuri ženklų gamykla jį pagamino, kiek ženklų buvo iš viso pagaminta ir kas jį gaudavo (spėjama, kad gaudavo visi prie Berlyno oro tilto dirbę pagalbinės Amerikos kariuomenės lietuviai kariai).

Ženklas yra žalvarinis, 66 mm pločio, 40 mm aukščio ir 5 mm gaubtumo. Kitoje ženklų pusėje yra žalvarinis sraigtelis pritvirtinimui, su apskrita veržlele, o taip pat įkirstas skaičius "64", kuris gali reikšti eilinį ženklų numerį.

Ženklo viršutiniame lanke įrašas: "I Work For Liberty, Peace And Justice" (aš dirbu dėl laisvės, taikos ir teisingumo). Žemiau šio įrašo — trys tulpės. Po tulpėmis įrašas: "Air Lift" (oro tiltas). Po šiuo įrašu — Lietuvos Trispalvė, iš k. į deš.: geltona, žalia ir raudona.

Trispalvės abiejose pusėse horizontalūs Gedimino ženklų simboliai. Po Trispalve skaičiai: 40 60. Žemutinės ženklų dalies viduryje — Amerikos penkiakampė balta žvaigždė mėlyname fone, virš kurios oro tilto metai: 1948. Abiejose žvaigždės pusėse ir apačioje yra vėliavos ar sparnų

simboliai su mėlyna, balta ir raudona spalvomis. Ženklo apačioje — trijų Vokietijos miestų ar aerodromų vardai: Rhein-Main, Erbenheim ir Berlin.

Informaciją apie šį ženklą siųsti "Kariui", arba E. Jasiūnui, 3704 W. 70th Place, Chicago, Ill. 60629.

LAIŠKAI KARIUI

Tas, Bet Ne Tas

Atsakymas ir patikslinimas ponai Danutei Asevičiūtei-Baturienei dėl jos tėvo a.a. mjr. Stasio Asevičiaus vardo.

"Kario" 10 nr., gruodžio mėn., 1981 metai. Ponia Danutė Asevičiūtė-Baturienė prašo "Kario" redaktorių atitaisyti jos tėvo vardą, nes straipsnyje "Šarvuotis Šarūnas kautynėse su lenkais", yra paminėta jos a.a. tėvo pavardė Asevičius, bet jos manymu — klaidingas vardas. Jos tėvas ne Vincas, bet Stasys ir todėl ji prašo sekančiame "Kario" numeryje tą klaidą atitaisyti.

Tikrumoje, tai ne klaida. Tikras faktas, kad su šarvuočiu Šarūnu kautynėse su lenkais yra dalyvavęs majoras Vincas Asevičius, vėliau buvęs Šarvuočių Rinktinės vadas. 1929 metais man atvykus į Šarvuočių Rinktinę, majoras Vincas Asevičius jau buvo Rinktinės vadu ir tose pareigose jis buvo iki 1934 metų.

Taigi, mjr. Vincas Asevičius nėra tėvas Danutei Asevičiūtei-Baturienei, o tikrai atsitiktinas pavardžių sutapimas. Toronte sutikęs mjr. Stasį Asevičių, Danutės tėvą, jį pirmu žodžiu buvau užklausęs, ar jis nebus mano buvusio vado mjr. Vinco Asevičiaus brolis. Stasys Asevičius atsakė, kad net negiminė, o tiktai jų pavardės vienodos.

Todėl tikrumoje buvo du: Vincas Asevičius ir Stasys Asevičius, todėl čia jokių atitaisymų negalima daryti.

Stepas Jakubickas
buvęs šarvuotinininkas
Delhi, Ontario, Canada

- - -

1981 m. "Kary" Nr. 10 (480 psl.) p. Danutė Asevičiūtė-Baturienė pageidauja atitaisyti klaidą straipsnyje "Šarvuotis Šarūnas kautynėse su lenkais". Esą jos tėvas Asevičius paminėtas keliose vietose klaidingai Vincu, turi būti Stasys.

Prašau patikslinimo: minėtame straipsnyje klaidos nėra. 1920 m. lt. Vincas Asevičius buvo šarvuočio "Šarūnas" komendantu ir dalyvavo kautynėse prieš lenkus Augustavo, Suvalkų ir Seinų fronte. Už pasižymėjimą operacijose buvo apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordinu. Taip pat buvo apdovanotas ir j. psk. Juozas Juozapavičius, šarvuočio šoferis. Vėliau kpt. Vincas Asevičius buvo Šarvuočių Rinktinės vadas. Į atsargą paleistas pulkininko leitenanto laipsniu.

Kpt. Stasys Asevičius tuo laiku buvo Seinų apskr. karo komendantu ir su šarvuočiu kautynėse negalėjo dalyvauti. 1925 m. kpt. Stasys Asevičius atkeltas į Šarvuočių Rinktinę ir paskirtas Tankų bataliono, 2-os kuopos vadu. Po 1926

m. gruodžio 17 d. sukilimo, jis buvo perkeltas į 1 pėst. pulką, paskirtas bataliono vadu ir pakeltas į majoro laipsnį. Visus tris: Vincą Asevičių, Stasį Asevičių ir Juozą Juozapavičių asmeniškai pažinau. Straipsnyje Asevičių vardai nesukeisti.

Osvaldas Žadvydas
buvęs šarvuotinininkas

1981 m. "Kary" Nr. 10 (478 psl.) straipsnyje "Antano Kenstavičiaus deimantinė sukaktis" prašau patikslinti korektūros klaidą: atspausdinta — virš 3000 paketėlių. Turi būti — virš 300 pakietėlių.

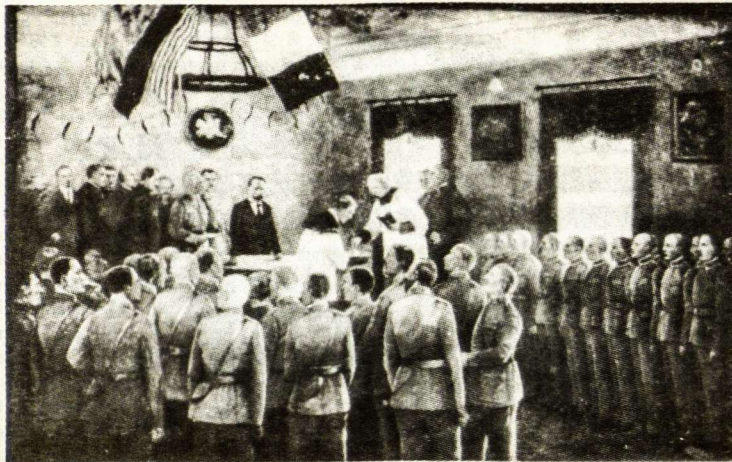
O. Ž.

"Lietuvos Kareivėlis"

Siunčiu prenumeratos mokestį ir elgetos duoklę. Bet šia proga keli žodžiai ir kitais reikaliukais.

Mūsų Lietuva neturi daug palaimintųjų ir šventųjų, bet turi labai daug kankinių, kaip kad Petkus, Gajauskas ir dauguma kitų. Greičiausiai, kad jie nei vienas nėra tarnavę Lietuvos kariuomenėje, bet yra labai stiprūs kovotojai už Lietuvos laisvę. Retkarčiais tų mūsų kankinių nuotraukos pasirodo įvairiuose laikraščiuose.

Gal būtų kokia galimybė tas nuotraukas surinkti į vieną vietą ir patalpinti žurnale "Karys", su galimais apie juos aprašymais.

Arkivyskupas Pranciškus Karevičius
šventina Karo Mokyklą 1919 m. IV.1 d.

Mūsų spaudoje gan dažnai linksniuojama pavardės vysk. A. Deksnio ir vysk. V. Brizgio.

Bet man prisimena vysk. Pranciškus Karevičius-Karys, tas atkaklus žemaitis, kuris 1914-tais metais Petersburge - Rusijoje buvo paskirtas Šv. Kotrynos parap. klebonu, o vikaru jaun. kun. J. Vilkas iš Gaižiūnų k., Jonavas v. Tuo laiku Petersburge buvo apie 600 lietuvių tarnaitėmis pas įvairius knezius — ponus. Dauguma iš jų buvo beraštės, dažnai savo ponų skriaudžiamosujamos, tad paguodos bėgdavo ieškoti pas kun. P. Karevičių. Jis jas paguodavo, padėdavo palaikyti ryšį su tėviške ir kur tik reikėjo užtardavo. Jis taip pat įvairiai paremdavo liet. studentus, o ypač lietuvių klierikus, kurių po 3-4 kasmet atvykdavo į Petersburgo Dvasinę Akademiją. Jis taip pat buvo ir mūsų šeimos geras prietelius, tuo laiku ten begyvenančios.

Gi grįžęs į Lietuvą jau vyskupu, jis žemaitišku atkaklumu ėmėsi atlietuvininti Kauno ir apylinkės sulenkintas bažnyčias, o ypač Kauno Katedrą. Jis vispusiškai rėmė bažnytinius chorus, įvairias katalikiškas organizacijas bei visokeriopą lietuvišką veiklą. O lenkomanai priešinosi kiek tik galėjo, net skundus Romai siuntė, bet greitu laiku, jo dėka, Kauno ir apylinkės bažnyčios buvo atlietuvinintos.

Tenka tik spėti, kad lenkų jis neapkentė dar ir todėl, kad Petersburgo Dvasinėje Akademijoje viršininkais vis buvo lenkai ir įvairiai engė lietuvius.

Bet dar vienas ir labai svarbus faktas, tai kad jis tapo dideliu draugu ir rėmėju atsikuriančios Lietuvos kariuomenės. Jis priėmė pirmą Lietuvos kariuomenės priesaiką 1919 metais, jis šventinai liet. kariuomenės dalinių vėliavas,

laike savo pamokslų ragino žmones vispusiškai remti besikuriančią Lietuvos kariuomenę ir pan.

Gi savo elgesiu ir paprastumu vysk. P. Karevičius-Karys buvo labai panašus į kun. A. Strazdą-Strazdelį ir žmonės jį labai mėgo ir vadino Lietuvos kareivėliu.

Tad gal ir ši kovotoja už lietuviybę būtų prasminga kada nors kiek plačiau prisiminti ir mūsų spaudoje.

A. Lukas
Hamilton, Kanada

Dr. A. Rukšos knyga "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės" gavau. Ačiū. Tai istoriniai-politinis kūrinys. Daug triūso įdėta kol parengtas šis kūrinys. Neapsieina ir be minusų:

Vienas iš didžiausių minusų, kad nesinaudota "Lietuvos Tarybos darbais", ar bent Vyta. Steponaičio straipsniu "Ginkluotų jėgų klausimas Lietuvos Valstybės Taryboje". Be to, be reikalo tik per pirštus težvilgterėta į "Pirmasis Nepriklausomos Lietuvos Dešimtmetis", Pimoji knyga.

Savotiškai metasi į akis pasisakymas "Pati pagrindinė lietuvių tautos silpnėjimo ir nutautinimo priežastis buvusi pernelyg didelė Lietuvos ekspansija į slavų žemes" (psl. 6). (Gal būt taip, bet gal būt ir visai priešingai. Didžiausia nelaimė, kad mūsų istorikai vengia ar nedrįsta žvilgterėti į Lietuvos istoriją). Šitaip aiškina slavai, o pagal slavų mintį tos pat nuomonės laikosi ir kiti, kad pateisintų savo siekius, o kodėl savi taip pat ta mintimi vadovaujasi — sunku pasakyti. Išnagrinėjus istoriją, šitoks klausimas, gal būt, atsidurtų kitoje plotmėje ar šviesoje.

Man asmeniškai atrodo:

a) Neišaiškinta, kodėl beveik milijoninė lenkų armija nepajėgė atsilaukyti prieš raudonąją armiją, ofenzyvos metu.

b) Permažai kreipiama dėmesio į lenkų reakciją prieš Vakarų galiūnų pateiktus reikalavimus lenkams Spa mieste.

c) Neišaiškinta Vakarų galiūnų karinės misijos vaidmuo lenkų kariuomenėje.

d) Nesuprantu, kodėl mjr. Kerbelis degraduotas į kapitono laipsnį.

Šiaip linkėtina, kad šiai knygai susirastų vietos kiekvienoje bibliotekoje bei kiekvienoje lietuviškoje šeimoje.

Linkiu sėkmės.

V. Menauskas
Lund, Švedija

Pracitų metų, paskutiniuose "Kario" numeruose buvo patalpinti gana įdomūs aprašymai apie Kariūnų Aspirantų Kursus, XV laidą. Perskaičius minėtus aprašymus, man panoru sužinoti apie tuos Aspirantų Kursus kiek daugiau. Todėl, sutikęs pirmąjį pasitaikiusį ats. leitenantą, baigusį tuos kursus, patiekiau jam šiuos klausimus: 1. Kokia priežastis vertė tų kursų įsteigimą? 2. Kada tie kursai buvo įsteigti? 3. Koks mokslo cenzas buvo reikalaujamas pradžioje? 4. Kaip ilgai tęsėsi mokslas pirmose laidose? Deja, tikro ir išsamaus atsakymo negavau.

Dėl aukščiau minėtos priežasties, norisi kreiptis į Redakciją su klausimu, ar neatsirastų asmenų, ilgesnį laiką tarnavusių Karo Mokykloje, ar Karo Mokslo Valdyboje, kas galėtų aprašyti, nebūtinai apie kiekvieną kursų laidą, bet bendrą Kariūnų Aspirantų Kursų istorinę apžvalgą nuo pradžios iki galo.

Manau, kad Aspirantų Kursuose buvo daugiau įvairumo negu Kadro Karo Mokykloje, kur karitūnais būdavo beveik vienaamžiai ir to paties mokslo cenzo. O Aspirantų Kursuose, tiek mokslo cenzu ir tiek amžiumi, kariūnai buvo gana skirtingi. Vieni atvykdavo į tuos kursus su brandos atestatu, o kiti su universitetų bei akademijų diplomais.

Tie visi Aspirantų Kursų kariūnai, įsigiję ats. karininko laipsnį, pasklisdavo po visą kraštą įvairioms pareigoms bei tarnyboms, o labiausiai, jie pakėlė drausmę ir tvarką Lietuvos Šaulių S-gos būriuose, visuose krašto užkampiuose. Todėl jų išgyvenimai, galėjo būti, net ir buvo, gana įvairūs, o sykiu su sutiktais

įvykiais pilni įdomumų. Bet, apie tai galėtų parašyti paskiri ats. karininkai, baigusieji Aspirantų Kursus.

Tiek istorinė apžvalga apie Kariūnų Aspirantų Kursus, tiek paskirų laidų baigusiuju pergyvenimai, būtų įdomu paskaičiuoti "Kario" puslapiuose.

Jonas Salys
Oxnard, Calif.

Atsiminimai ar įvykių registracija?

"Kario" 9-me numeryje Petras Lelis, pagyręs S. Šetkaus rašymo stilių, apgailestauja, kad "jo aprašomi dalykai nevisada remiami realiais faktais". Gaila, P. Lelis nenurodo kas yra tie "realūs faktai"?

Iš kitos pusės, bent mano manymu, atsiminimai yra atsiminimai, o ne plikų įvykių registracija. Man atrodo, daugumai skaitytojų visiškai nesvarbu ar aprašytoje sovietų ambasadoje manikiuruotą ranką padavė Maiskis, Paiskis ar Šaiskis. Manikiuruotą ranką padavė sovietas, ir viskas. O manikiuruotą tikrai padavė ne man vienam. Tas parodo, kad sovietai Kaune negyveno per daug proletariškai.

Skaitytojui irgi nelabai svarbu, ar tai buvo ambasada, ar pasiuntinybė. Mažiausiai jam apeina, kad sovietų atsto-

Naujoji ramovėnų skyriaus valdyba Klevelande (skyriuje 125 nariai). Sėdi iš k.: vicepirm. S. Butrimas, pirm. K. Gaižutis, išd. P. Mainelis. Stovi: J. Citulis ir I. Stankus.

vas vadinosi "polpred", ar ten kokia "orde" ar "zamkompomorde".

Kodėl P. Lelis cituoja kokio tai Tiaželnikovo žodžius: "Čia nuobodu, nėra kas veikti, Kaune nėra jokio gyvenimo"?

S. Šetkui, atrodo, pilnai tiki ruselio plepalui, kad Kaune jam nuobodu, nėra kas veikti. Taigi, juk yra tikras absurdas — gerai žinant kokiose "linksmybėse" gyvena tada sovietai ir kad tebegyvena

LKVS "Ramovės" Detroito skyriaus valdyba: iš k.: Vincas Tamošiūnas — išd., Kazimieras Daugvydas — vicepirm., Stasys Šimoliūnas — pirm., ir Juozas Leščinskas — sekr. Nuotr. foto korespondento Kazimiero Sraugausko

dabar. Leningradas, Maskva, naktį buvo mirę miestai, tebėra mirę ir dabar. Argi neskaitome angliškoje spaudoje turistų nuomones apie tuos ir visus kitus sovietų miestus? Kaunas gi švitėjo dieną ir naktį! Eilė pirmos rūšies restoranų, kavinių, alinių. Kur čia viską aprašysi! O kur valstybės teatras, opera, Europoje pagarsėjęs baletas? Kur kelionės po žavingiausias Kauno apylinkes? Kelionės garlaiviais Nemunu ir t.t., ir t.t.

Ir kam įdomu žinoti, kad sovietas Akselrodas žymius lietuvius vadino "prochvostais"? O kitus aferistais? Ar tarnavusiais "caro ochrankoje"? Ar tik P. Lelis nėra pasišovęs pasirodyti kiek daug jis žino apie rusų kultūrą, jų kalbą?

Jei P. Leliui yra abejotinas faktas "lenkų motorizuota kariuomenė Kaune", tai kodėl jam nepasiteirauti pas mūsų dar gyvus aukštuosius karininkus, kurie be abejo šį įvykį žino? Žinoma, netokia forma, kokia paduoda P. Lelis. Aš savo atsiminimuose rašiau tik apie vilkstinę išvargusių lenkų karių, priglautų Lietuvoje internavimui. Motorizuoti? Taip, bet kitokia prasme negu P. Lelis nori pavaizduoti. Tie kariai buvo apkibę automobilius, sunkvežimius, motociklus...

P. Lelis šį reikalą galėtų naudingai išaiškinti. Kiek esu girdėjęs, lenkų kariai buvo internuoti ne tik prie Kauno Kulautuvoje, bet taip pat Palangoje ir Žagarėje. Kaip ten buvo iš tikrųjų, atrodo, nėra jokių oficialių davinių.

Aš gi parašiau visišką tiesą ir tiek, kiek žinojau. Tų lenkų karių vilkstinėje buvęs majoras E. Dzierżek (dabar Kanadoje), yra išleidęs anglų kalba knygą,

ALTo Cicero skyriaus Lietuvos Nepriklausomybės minėjime dalyvavę JAV karo veteranai, jūrų šauliai ir ramovėnai su vėliavomis, vadovaujami A. Ašklio, po pamaldų vyksta į salę. Nuotr. C. Genučio

pavadintą "White Eagle". Tos knygos 7-me puslapyje rašo: "There were 5000 interned officers in this (Kulautuva) camp". Tokį pat skaičių padaviau ir aš savo atsiminimuose "Kaunas gęstant laisvės žiburiams" (Karys, Nr. 6).

Jis mini, kad Kulautuvos stovyklos komendantais buvo vienas po kito trys karininkai: "Mjr. Jakstas", "Col. Brazulis" ir "Major Maculevic". Majorui Jakštui esant komendantu, įvykęs toks dalykas. Trys lenkų karininkai sumanę papirkti vieną sargybinių ir pabėgti. Sargy-

binis priėmęs kyšį, bet paleidęs šūvius į bėgančius karininkus. Vienas buvęs nušautas vietoje, kitas sužeistas, o trečias, majoras John Tulodziecki, "stebuklingu būdu" likęs gyvas ir dabar gyvena Anglijoje.

Šis įvykis sukėlęs stovykloje dar didesnius įvykius, kurių pasėkoje majoras Jakstas buvęs atšauktas iš pareigų, o "murderous corporal" — sargybinis — buvęs areštuotas (W.E., 8 psl.).

Kad knygos autorius yra tendencingas, rodo dar vienas įvykis. Autorius vilkstinėje važiuo su "savo nuosavu" motociklu. Kulautuvoje motociklas buvęs iš jo "atimtas". Tai, žinoma, mažmožis, bet tai gali P. Leliui įrodyti, kad tikrai lenkų "kariuomenė" stūmėsi per Kauną "motorizuota". Gal tas viskas kiek išsklaidys P. Lelio abejones, kad "tikrai taip buvo", kaip rašiau.

S. Šetkus

ALTo ruoštame Lietuvos Nepriklausomybės minėjime. Iš kairės JAV karo veteranų posto komandierius Jonas Pazniokas, mok. S. Palionienė, sav.-kūrėjai Klikna ir plk. Švedas. Sėdi kpt. A. Juškevičius. Nuotr. C. Genučio

AUKOJO KARIUI:

\$50.00:
 "J. Daumanto" šaulių kp., Delhi
 (per išd. J. Vitą)
 "D.L.K. Gedimino" š. kp., Los Angeles
 (per pirm. J.V. Ruokį)
 "Martyno Jankaus" š. kp. Brockton, MA
 (per E. Ribokienę)

\$45.00:
 A. Sperauskas, NY

\$35.00:
 L. Kopienė, NY
 A. Naikus, CT

\$30.00:
 Ramovėnai Waterburyje
 (per pirm. A. Čampę)
 a.a. Edmundui Vaitkui atminti

\$25.00:
 J. Liorentas, FL

\$20.00:
 M. Dambrauskas, AZ
 K. Daugvydas, MI
 Alb. Gesius, FL
 K. ir V. Nenortai, CT
 a.a. Edmundui Vaitkui atminti

16.00:
 J. Zedlorius, Australia

\$15.00:
 Dr. K. Pautienius, FL
 K. Šimkus, Australia
 R. Vilkas, FL

\$12.00:
 J. Vizbaras, Australia

\$10.00:
 Ad. Čampė, CT
 Br. Gustaitis, CA
 Z. Jakubonis, Ont.
 A. Malinauskas, IL
 T. Rotzas, Australia
 B. Rudzevičius, Vokietija

\$7.00:
 Alf. Baika, MA
 J. Keraminas, IL

\$5.00:
 A. Artūnas, NY
 G. Balanda, MI
 J. Beisys, MA
 Al. Bielkus, IL
 J. Blažys, IL
 J. Bružas, OH
 J. Bulota, CO
 J. Byla, CT
 Ed. Cinzas, Belgija

Ad. Dimas, NY
 S. Druskis, Ont.
 St. Everlin, AR
 St. Garliauskas, MI
 J. Jančiauskas, Australia
 J. Kaklauskas, OH
 P. Kanopa, Ont.
 J. Karaliūnas, Ont.
 Pr. Kidolius, CT
 Ig. Kriaučiūnas, CT
 K. Milkovaitis, IL
 St. Mykolaitis, IL
 R. Namikas, Ont.
 J. Narušis, OH
 B. Paulionis, OH
 A. Pladys, IN
 J. Rapkauskas, Australia
 N. Reikalas, WI
 V. Rutelionis, MD
 Z. Samuolis, IL
 J. Stankūnas, MI
 Vl. Šlikas, MI
 S. Šmaižienė, AR
 J. Tomkus, Prancūzija
 P. Tutinas, NY
 Br. Užemis, AR
 Vl. Vilčinas, WI
 A. Žvirblis, Australia

\$4.00:
 J. Gailius, Australia

\$3.50:
 Vl. Eizinas, Ont.

\$3.00:
 J. Dargvainis, Australia
 J. Kiaunė, NY
 J. Manikauskas, Australia
 P. Noreika, Vokietija

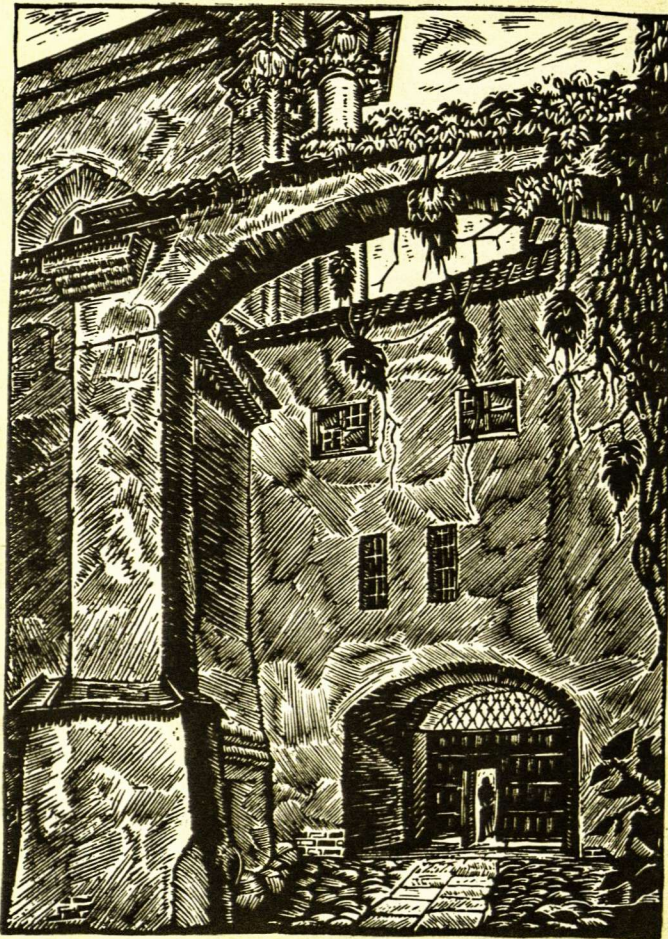
\$2.00:
 J. Bastys, NY
 A. Beniulis, Australia
 K. Garalevičius, Australia
 Ed. Laurinonis, Australia
 A. Mateika, FL

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!

A.A. EDMUNDUI VAITKUI mirus, jo atminimui, draugai Philadelphijoje, Pa., vietoje gėlių, "Kario" žurnalui paremti aukojo:

Stasys ir Jadvyga Melnikai — \$15.00
 Viktoras ir Janė Šnapščiai — \$15.00
 Kazys ir Janė Kauliniai — \$15.00
 Vladas ir Antanina Bigeniai — \$15.00
 Juozas ir Marytė Klausai — \$15.00
 Pranas ir Vincenta Barai — \$15.00
 Adomas ir Emilija Šparkevičiai — \$10.00
 Janė Kriksčiūnienė — \$10.00

Viso \$110.00

Vilniaus Universiteto kiemas. J. Kuzminskio raižinys.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.